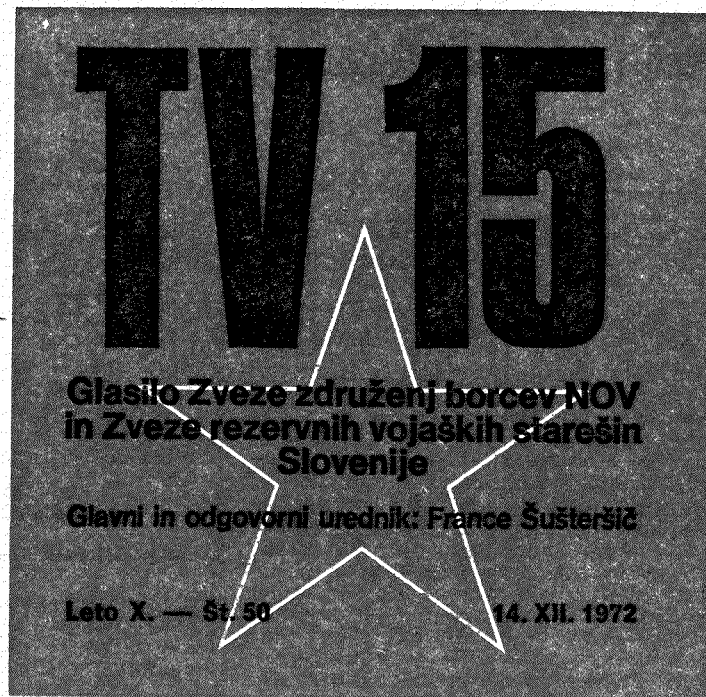
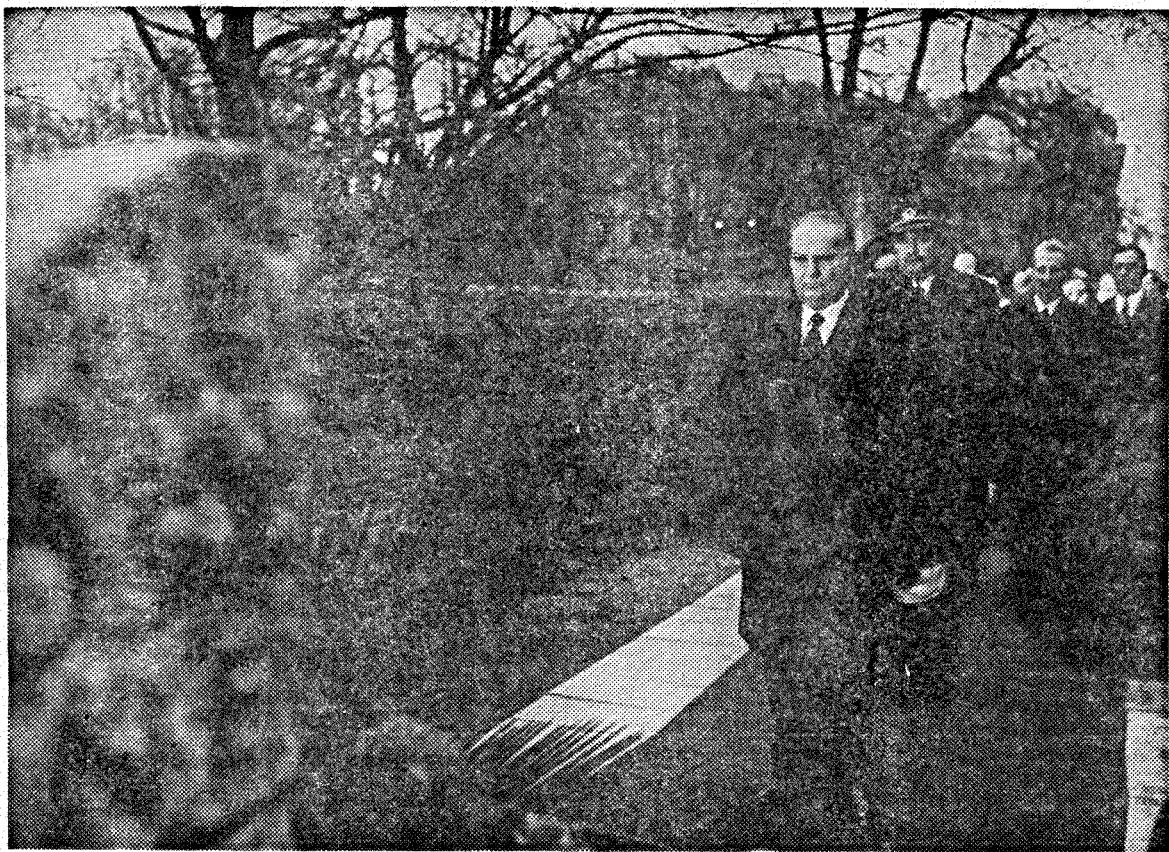

Tito je v ponedeljek obiskal Ljubljano in položil venec pred grobnico narodnih herojev.

Foto: Marjan Garbajs

Mladino morajo vzgajati ljudje, ki delajo po programu naše Zveze komunistov

GLAVNE MISLI S 3. SEJE KONFERENCE ZKJ

Tretja konferenca ZKJ, ki je trajala minuli teden tri dni v Beogradu, posvečena naši mladini, njeni organizaciji in njenim nalogam zdaj ter v prihodnosti, ima dejansko zgodovinski pomen, kakor je v sklepnem govoru poudaril tovariš Tito. Na tej konferenci so v duhu pisma tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ jasno opredelili, kaj sta smoter in zgled naše mladine v naši samoupravni socialistični družbi. Mladina prevzema ne le vse naloge starejšemu rodu, marveč tudi nadaljuje naš revolucionarni družbeni razvoj, kar hkrati pomeni, da mora biti tudi vselej v prvih vrstah obrambe pridobitev naše revolucije in zmeraj spredaj — avantgarda — z Zvezo komunistov, kot najnaprednejši nosilec naše sedanjosti in prihodnosti. Naša mladina ima torej pred seboj jasen smoter, ki ji ga kaže Zveza komunistov. Ima pa tudi hkrati v vsej naši nepretrgani revoluciji zgled. Poslej mladini ni treba več nobenega omahovanja in tavanja — naloge so jasne; toda uspešno jih bo lahko izpolnjevala, če bo kar najbolje organizirana.

Dejansko je vsa konferenca izredno korenito razpravljala prav o tem — kaj so dejanske naloge mladine in njene organizacije, njene povezanosti z Zvezo komunistov in z vso našo prihodnostjo. Hkrati pa so tudi odkrito in odločno obsodili vse, kar je bilo doslej nezadovoljivega, kar je oviralo precej mladine, da je ostala ob strani naših naprednih prizadevanj, in kar je zakrivila družba nasploh, da mladina in njena vzgoja ni bila pravilno ter jasno usmerjena. Razpravljalo je kar sto udeležencev konference med tridnevno razpravo in tovariš Tito je lahko z veseljem ugotovil zavednost, zrelost in revolucionarnost mladine — takšne, ki služi, da jo ponosno imenujemo »naša mladina«. Z največjo resnostjo so pripravili resolucijo in za izpolnitev njene osnutka so zborovalci predlagali kar

69 dopolnil, izmed katerih je bilo v celoti sprejetih 30.

Tovariš Tito je na koncu konference v petek v svojem govoru strnil bistvene značilnosti tega velikega zbora avantgarde naše mladine in delavskega razreda. Izmed mladinskih delegatov je bila polovica komunistov in so s svojim razpravljanjem veliko prispevali na tretji konferenci, kar je zadovoljen ugotovil tovariš Tito. Dejal je:

»To nam bo omogočilo sprejeti vse potrebne ukrepe, o katerih je bilo tu veliko govora, in jih laže uresničevati.«

Tovariš Tito je tudi povedal, kaj je pogršel v razpravi na konferenci: »V razpravi je bilo premalo določenih besed o nekaterih odporih, ki jih še srečuje ZK, ko si prizadeva doseči hitrejšo ideološko in organizacijsko utrditev. Vem pa, da ste se seznanili s pismom in da bo ta pomanjkljivost kmalu odpravljena, tako da boste zares opravljali naloge, omenjene v pismu, in se predvsem zavzemali, da bomo kar najhitreje uspo-

sobili Zvezo komunistov tako, da bo enotna. Tudi tu se je pokazalo, da se nam za Zvezo komunistov ni treba bati, da je enotna.«

Prav tako je tovariš Tito opozoril odkrito, da »so še zmeraj ljudje, ki ne ustrezajo potrebam našega družbenega razvoja in bi se morali umakniti drugim, mlajšim ljudem. Toda ne le v Zvezi komunistov, marveč tudi zunaj nje.«

Nadalje je tovariš Tito z največjim poudarkom opozoril na eno najbolj perečih vprašanj naše mladine, ki zadeva vso našo družbo, ne le Zvezo komunistov: »Zunaj imamo nad 300.000 vojaških obveznikov. To so mladi ljudje. To so tri velike armade. Spremljam, kaj se zunaj govori in kaj bi nam privoščili med kakšnim spopadom Jugoslavije s kom oz. kaj zunaj poskušajo. Ali se bodo ti naši mladinci, naši vojaški obvezniki lahko vrnili v Jugoslavijo? Pravijo, da se ne bodo mogli, da jih ne bodo pustili. Tako torej govorijo zunaj!«

Zdi se mi, da smo vendar malo preveč gledali le na devizni dinar, premalo pa na to, kaj pomeni, če mladi strokov-

no izobraženi ljudje in celo vojaški starešine odhajajo na delo v tujino... Nismo skrbeli, da bi vojaškim obveznikom, zlasti starešinskemu osebju omogočili delovna mesta v Jugoslaviji. Treba je vendar razlikovati; če že lahko pogrešamo kmečkega človeka, je vendar drugače, če odide v tujino strokovnjak, saj strokovnjakov še zmeraj mnogo potrebujemo sami, zlasti pa je nekaj popolnoma drugega, če odide človek, ki bi moral morda že jutri stopiti na čelo obrambe naše države. Prepričan sem, da se tega v tujini mnogo bolje zavedajo kot pa mi...«

Tovariš Tito se je odločno zavzel za to, da je treba zagotoviti našim mladim ljudem delo v domovini. Če pa že kdo hoče oditi za zaslužkom v tujino, čeprav ima delo doma, tedaj mora odgovarjati pred Zvezo komunistov, pred našim ljudstvom in državo.

Z največjim pritrditvijo so zborovalci pozdravili besede tovariša Tita, da ni dovolj le govoriti, sprejemati sklepe in resolucije, marveč, da bo poslej tudi za resolucijo tretje konference najpomembnejše: besede spremeniti v dejanja. Dejal je:

»Ne bi želel, da bi ta resolucija doživela usodo resolucije 9. kongresa in prve ter druge konference ZKJ, ki jih mnogi niso spoštovali. Če bi tiste sklepe uresničevali, bi ne imeli preglavic s pijanostjo nacionalizma, z rovarjenjem razrednega sovražnika, z dogmatskimi in z vsemogočimi mahinacijami...«

Tovariš Tito je tudi načel vprašanje, ali je naša mladina res strnjena ter enotna, ali je vsa pod našim idejnim vplivom. Vprašati se moramo, kje vse je mladina, pod čigavim vplivom je, kdo jo zastupa in jo odtušujejo našemu vsakdanjemu življenju. Za mladino se moramo borovati! je poudaril tovariš Tito. Zato je organizacija mladine tako zelo pomembna. Mladina mora biti organizirana, tako da bo mogoče reči: To je socialistična mladina! Bojevati se moramo za mladino, ki je še zunaj or-

(Nadaljevanje na 2. strani)

Dnevu JLA naproti

Mladi naše republike so že začeli proslavljati dan naše armade. Za nami je vrsta kulturnih srečanj in športnih tekmovanj med šolsko, delavsko ter kmečko mladino in vojsko. Osrednja proslava bo 15. t.m., ko se bodo v kvizu »Življenjska pot tovariša Tita« pomerile najboljše skupine, sestavljene iz mladincev, mladink in vojakov; naslednjega dne pa bodo v Mariboru, mestu lanskega zmagovalca, razglasili najboljše ter jim izročili nagrade.

Med številnimi sprejemi in razgovori z mladino je vsekakor pomembna podelitev plaketa JLA. Dobili jih bodo ne samo najboljši starešine ljubljanskega armadnega področja, marveč tudi občani, ki so se izkazali v pripravah za splošni ljudski odpor.

Na dan armade bodo pripadniki JLA položili venec na grobnico narodnih herojev v Ljubljani ter obiskali osnovno šolo v Vinici, ki je pod patronatom ljubljanskega armadnega področja.

Dom JLA v Ljubljani pa je pripravil vrsto literarnih večerov, filme, razstavo fotografij, tovariško srečanje in športna tekmovanja.

B. J.

besede in dejanja

ZRVS TUDI ORGANIZACIJA MLADIH

Predsednik zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije Milutin Morača je dejal, da je zveza jugoslovanskih rezervnih vojaških starešin tudi organizacija mladih. Kolikor več mladine se šola v naših vojaških šolah in JLA ter pripravlja za razne dolžnosti, toliko bolj bo organizacija rezervnih vojaških starešin po starostni strukturi mlada, vitalna in sposobna izpolnjevati svojo najbolj odgovorno nalogo — braniti neodvisnost države.

Iz razprave na 3. seji konference ZKJ.

POSEBNA ODGOVORNOST

Komunisti imajo posebno odgovornost pri gojenju tradicij in izkušenj narodnoosvobodilne vojne in v prenašanju le-teh na nove mlade rodove. Pri tem imajo pomembno vlogo in odgovornost vse družbenopolitične organizacije in društva, a zlasti ZB, javna občila, vzgojnoizobraževalne in družbene ustanove.

Iz referata Krste Avramovića na 3. seji konference ZKJ.

IZTAKNILI JIH BODO

Davčna uprava pri občinski skupščini Ljubljana-Center pripravlja seznane ljudi, ki so uvozili drage avtomobile, sklepali kupoprodajne pogodbe, postavljali večje vikende ali pa dobili gradbeno do-

voljenja. Zbrani bodo podatki za pet let nazaj, davčna uprava pa bo tiste občane, za katere sumijo, da so nezakonito obogateli, to pa so predvsem tisti, ki jih bodo našli na več takšnih seznamih, prijavila komisiji za ugotavljanje premoženja.

Dnevnik — 7. XII. 1972

KNJIŽNICE TOŽIJO BRALCE

Knjige se na žalost ne spoštujejo vedno. To je kratka karakteristika, ki so jo za člane beograjskih bibliotek izrekli mnogi priznani bibliografi. Vsako leto izgine iz mestnih knjižnic na tisoče knjig. Njihovo vrednost je večkrat nemogoče oceniti.

Letno tožimo okoli tisoč bralcev, ki nam ne vrnejo knjig. Toda dogaja se, da sodišče ne more najti toženca. Neka-

teri bralci namreč pri vpisu navedejo napačen naslov ali pa se medtem preselijo. Minejo tudi leta, da koga izsledijo — je rekel Đurdulov, knjižničar v Zmaj Jovanovi ulici.

Politika ekspres — 3. XII. 1972

bonboni
VISOKI
vodijo
v kvaliteti

● Ta teden je bil največji dogodek v Sloveniji obisk predsednika Tita. Kjerkoli ga je vodila pot, so ga ljudje pozdravili kot svojega voditelja in največjega prijatelja. Se posebno navdušen sprejem pa je doživel v Ljubljani — 12. t. m. — kjer je položil venec na grobnico narodnih herojev, nato pa je prišel na zbor komunistov ljubljanskega in slovenskega političnega aktivna. Njegova jasna beseda o sedanjem političnem trenutku pomeni komunistom in vsemu delavskemu razredu ponovno moralno zadoščenje in vzpodbudo, da vztrajajo pri uresničevanju pisma, da se še bolj strnejo v enotnosti misli in akcije na poti graditve resničnega samoupravnega socializma. Viharno odobravanje so zbudile Titove besede, da ima Slovenija edine prijatelje v jugoslovanskih narodih, ne pa kje drugje, onstran meje, in da zatirana manjšina na Koroškem ni le stvar Slovenije, marveč vse Jugoslavije. Z Avstrijo želimo biti dobri prijatelji in sosedje, toda ne moremo trpeti, da Avstrija ne izpolni državne pogodbe in da pusti fašističnim elementom ustrahovati naš rod!

● Z govorom predsednika ZKJ Josipa Broza Tita je bila v Beogradu končana tretja konferenca Zveze komunistov Jugoslavije, ki se jo je udeležilo 347 delegatov, članov predsedstva ZKJ, komisije za statutarne vprašanja in nadzornega odbora ZKJ ter okoli 200 gostov. Konferenci, ki je bila posvečena boju zveze komunistov za socialistično usmerjenost in aktivno udeležbo mladine v razvoju samoupravnega socialističnega družbe, je predsedoval Veljko Vlahović. Na konferenci so najprej sprejeli ostavko Latinka Perović in Stana Kavčiča iz predsedstva ZKJ, Koče Popovića in Avda Huma iz članstva konference ZKJ in izključitev iz zveze komunistov Osmana Karabegovića, ki je bil član stalnega dela konference ZKJ. Uvodno poročilo je podal predsednik komisije za pripravo konference Krsto Avramović.

● Komisija za izvolitev in imenovanje zvezne skupščine je soglasno sprejela predlog predsednika zveznega izvršnega sveta Džemala Bijedića, da se za podpredsednika zveznega izvršnega sveta in novega zveznega sekretarja za zunanje zadeve na mesto Mirka Tepavca, ki je pretekli mesec podal ostavko, imenuje Miloš Minić, dosedanj podpredsednik zvezne skupščine. Predlog komisije bodo predstavili svetu narodov in družbeno-političnemu svetu zvezne skupščine, ki sta pristojna za imenovanje članov zveznega izvršnega sveta.

● Kanadskemu veleposlaniku Rogersu so v zveznem sekretariatu za zunanje zadeve izročili protestno noto naše vlade v zvezi s protijugoslovanskimi demonstracijami v Torontu. Naša vlada pričakuje, da bo kanadska vlada v prihodnje preprečila dejavnost takih skupin in zagotovila pogoje za normalno delo naših diplomatsko — konzularnih predstavništev.

● Primanjkljaj v zunanjetrgovinski menjavi v letu 1972 bo za kakih 7 milijard dinarjev manjši kot prejšnje leto, je izjavil Ibrahim Latifić, direktor zveznega zavoda za statistiko. Do konca novembra smo izvozili za 5 odstotkov več blaga kot v vsem letu 1971. Pričakujejo, da bo celotni izvoz v letu 1972 za petino večji, uvoz pa za 5 odstotkov manjši kot lani.

● Komisija za šolstvo poslanske zbornice rimskega parlamenta je začela obravnavati zakonski osnutek o ure

Nadaljevanje s 1. strani

ganizacije. Tovariš Tito je povedal, da so se včasih bojevali za mladino »ne z resolucijami, marveč smo jo pridobivali posamezno od človeka do človeka.«

Končno je tovariš Tito ocenil tretjo konferenco kot zgodovinsko za nadaljnji razvoj naše mladine — takšne mladine, o kakršni so razpravljali, o mladini, ki bo naša. »Mladina, ki bi jo drugi vzgajali v popolnoma drugem duhu, bi ne bila socialistična in bi v prihodnosti ne mogla biti nosilec pravičnega družbenega razvoja. Za družbeni razvoj so odgovorni komunisti. Odgovornost pa je tudi na mladini, na novem rodu. Zato morajo mladino vzgajati ljudje, ki delajo po programu ZKJ, ne pa tisti, ki zastopajo kdo ve kakšna stališča. To so počenjali doslej, a v prihodnje ne bomo dovolili, da bi mladino vzgajali takšni ljudje in da bi v tisku ter predavanjih napadali našo družbeno ureditev,« je dejal tovariš Tito, njegove besede pa so udeleženci konference viharno pozdravili ter potrdili, da jim je govoril iz srca. Zato pa so tudi sprejeli resolucijo trdno odločeni, da ne bo ostala le na papirju.

VABILO NA SILVESTROVANJE

Sportno društvo »Invalid« iz Ljubljane, Malenškova 1, prireja silvestrovanje s srečolovom v prostorih Kluba v Malenškovi ulici 1, v nedeljo dne 31. decembra 1972 od 20. ure dalje v vseh prostorih.

Za hrano in pijačo preskrbljeno. Rezervacije sedežev po 5.00 in 10.00 dinarjev vsak dan v pisarni Kluba od 8. do 11. ure dopoldne ter vsak dan od 15. ure v bifeju.

Člane Zveze združenj borcev NOV in njih svoje vabimo na prijetno silvestrovanje.

Sportno društvo Invalid Ljubljana, Malenškova 1.

ditvi položaja slovenske šole v Furlaniji — Julijski krajini. Gre za dokument, ki so ga sestavili iz dveh sorodnih predlogov slovenskega poslanca KPI Albina Škerka in poslanca demokratske stranke iz Trsta Corada Belcija. Med dopolnili so najpomembnejša tista, ki urejajo položaj slovenskih učiteljev, zagotavljajo prisotnost Slovencev v ustreznih komisijah pri prosvetnem ministrstvu in omogočajo priznavanje jugoslovanskih univerzitetnih diplom za prosvetne delavce na šolah slovenske manjšine v Italiji.

● V Pragi se je končalo dvodnevno zasedanje CK KPC, ki je že tretjič v tem letu razpravljalo o gospodarskih vprašanjih. Na dnevnem redu so bila tudi kadrovska vprašanja. CK KPC je sprejel predložene kadrovske spremembe, toda o tem niso izdali nobenega sporočila. Tudi zaključni govor generalnega sekretarja CK KPC Gustava Husaka niso objavili. Razprava o gospodarskih vprašanjih je bila na podlagi obširnega poročila federalnega premiera Lubomira Štrougala. V tem referatu je bil posebej poudarjeno, da za voditelje se posebej velja, da »ni dovolj se samo z besedami strinjati s politiko partije«.

● Zahodnonemški veleposlanik v Moskvi Ulrich Sahm je izrazil zadovoljstvo, ker je sovjetska vlada dovolila tišočem državljanom nemškega rodu preseliti se v ZRN. Letos se je vrnilo v domovino že 3.200 ljudi. Iz zahodno nemških diplomatskih virov poročajo, da je v SZ še približno 40 tisoč ljudi nemške narodnosti, ki se žele izseliti.

● Na dvodnevem plenumu CK ESPN so ocenili, da je bila politika razvoja NDR v tem letu v duhu in na liniji zadnjega 8. kongresa ESPN in da so dosegli zavidljive rezultate, na podlagi katerih želi NDR v prihodnjem letu še hitreje korakati. V zaključnem govoru je prvi sekretar ESPN Erick Honecker poudaril, da so dosegli velike uspehe na notranjem in zunanjepolitičnem področju.

● Glavni politični odbor generalne skupščine OZN je sprejel resolucijo, ki razglša Indijski ocean za cono miru. Osnutek resolucije je pripravilo 28 držav tretjega sveta in so ga sprejeli z 72 glasovi. Proti ni glasoval nihče, 35 članov odbora pa se je glasovanja vzdržalo.

● Zunanji ministri ZDA, Velike Britanije, Francije in ZRN so se dogovorili, da se dvostranski pogovori o navezavi stikov med članicami pakta NATO in NDR lahko začnejo takoj po 21. decembru — podpisu sporazuma med NDR in ZRN Veleposlanike držav NATO v vzhodnem Berlinu pa bi lahko postavili šele tedaj, ko bo sporazum ratificiral Bundestag.

● Švedska vlada je sklenila, da bo s 15. januarjem 1973 ponovno uvedla vizume za jugoslovanske državljane. S tem in drugim ukrepi proti teroristični dejavnosti, je švedski zunanji minister Wickman seznanil odpravnika poslov jugoslovanskega veleposlaništva ter tako hkrati odgovoril na spomenico jugoslovanske vlade. Ti ukrepi dokazujejo, je dejal Wickman, s kolikšno resnostjo se švedska vlada loteva problema terorizma.

● Na posvetovalnem sestanku 34 držav v Helsinkih so izrazili podporo jugoslovanskemu predlogu, o tem, da bi veleposlaniki morali nadaljevati z delom v pripravah na evropsko varnostno konferenco. Ugodno so ocenili jugoslovanski predlog tudi delegati ZRN, ZSSR, Romunije in nekaterih drugih držav. Veleposlaniki 34 držav so se dogovorili, da bodo v neformalnih stikih izmenjali mišljenje o nadaljnjem delu.

● Francosko — sovjetski sestanek na vrhu v Moskvi je Brežnjev in Pompidouju omogočil izmenjati mnenja, ko se odpirajo nove perspektive ne le za evropsko varnost, pač pa tudi v Aziji in na Bližnjem vzhodu.

Selitev vojne napetosti

S postopno razrešitvijo vietnamskega problema se bo, kot zadnji čas vse bolj kaže, žarišče vojne napetosti preselilo z jugovzhodno-azijskega konca na vroči pesek Bližnjega vzhoda; tu je še toliko neporavnanih računov, nepomirljivih strasti in trdno vkoreninjenega nezaupanja, da je le težko že kmalu pričakovati izhod iz slepe ulice, ki tu traja že dobrih pet let.

V marsičem so k temu brezizhodnemu položaju pripomogle velike sile, ki jim je krizna napetost predstavljala idealno priložnost, da čim bolj uveljavijo in utrdijo svoj vpliv bodisi na eni bodisi na drugi strani. Vse to je razreševanje krize seveda še bolj zapletlo, ker mora pač poleg interesov neposredno vpletenih strani upoštevati še interese velikih v širšem, svetovnem okviru.

Zato se zdi povsem logičen poskus skupine neuvršenih držav, da na tistem mestu, kjer lahko svoj glas najbolj uveljavijo, v združenih narodih, sprožijo novo pobudo za izhod iz krize, ki bi lahko nek dan prerasla v nevaren vojni spopad; to pa bi bil spopad, ki zdaj ne bi potegnil vase le obeh neposredno vpletenih strani, ampak bi zaradi angažiranosti velikih sil kaj lahko segel globlje v svetovni okvir.

Tako je pred dnevi skupina šestnajstih neuvršenih držav, med katerimi je bila tudi Jugoslavija, predlagala novo resolucijo, ki znova zahteva od Izraela (to je zahtevala že resolucija z novembra 1967, pet mesecev po končani izraelsko-arabski vojni), da se nemudoma in brezpogojno umakne z zasedenih arabskih ozemelj, svetovno javnost pa poziva, da sproži proti Izraelu sankcije, če se sklepom svetovne organizacije ne bo pokoraval. V bistvu gre torej za ponovitev resolucije izpred petih let, vendar v nekoliko ostrejši obliki.

Potem ko so zahodne države podale k tej resoluciji dva svoja amandmaja, ki sta nekatera določila resolucije malce ublažila, je varnostni svet OZN sprejel predlagano resolucijo 16 neuvršenih držav z velikansko večino; proti je glasoval le Izrael, medtem ko so se ZDA vzdržale.

Večinska podpora svetovne organizacije za resolucijo 16 neuvršenih držav je bila, pomembno zadoščenje za Egipt, saj mu je s tem svet priznaval popolno legalnost in utemeljenost vseh njegovih zahtev po vrnitvi zasedenih ozemelj. Obenem pa je bila ta resolucija vnovičen poraz izraelskih prizadevanj, da bi svojo vojaško zmago izpred petih let izkoristil za uresničitev svojih ekspanzionističnih teženj: svetovna organizacija je namreč še posebej obsodila izraelsko prakso na zasedenih ozemljih, kjer ne ozirajo se na mednarodna določila ujava svoje zakone in vodi politiko postopne aneksije.

Toda kot tolikokrat doslej je Izrael tudi tokrat izrekel neposlušnost svetovni organizaciji, katere član je: izraelski zunanji minister je že kmalu po sprejetju resolucije izjavil, da se njegova dežela na številke (glasov) ne bo ozirala in da se s to resolucijo položaj ni v ničemer spremenil. Kot bi hotel reči, da je vsako glasovanje in razpravljanje v OZN zgolj »neresna zabava«, ki je le sama sebi namen... Gre kajpada za grobo žalitev ugleda svetovne organizacije, česar Izrael ne bi mogel storiti, ko ne bi imel za sabo močno podporo ene izmed obeh velikih sil, Združenih držav.

ZDA zdaj mimo okvira svetovne organizacije ponujajo svoje predloge za rešitev bližnjevzhodne krize. Ti predlogi so splošno znani, saj se že nekaj let niso kaj bistveno spremenili: do rešitve bližnjevzhodne krize naj bi prišli postopno, tako da bi bil prvi korak ponovno odprtje Sueškega prekopa, ki bi ga očistili in znova osposobili za plovbo; sledil bi postopni umik izraelske

vojske z vzhodne obale prekopa, nato pa pogajanja, na katerih bi obe strani z medsebojnimi kompromisi našle pot do dokončne rešitve.

Bližnjevzhodni posrednik Združenih narodov, švedski veleposlanik v Moskvi Gunnar Jarring, je ta čas baje pripravil svoj načrt rešitve krize: o odprtju prekopa in o dokončni rešitvi krize naj bi razpravljali istočasno, tako da bi bila krizna napetost lahko čim prej odstranjena. Na papirju ima Jarring vso podporo svetovne skupnosti, tudi velikih sil. Toda izkušnje iz zadnjih let so pokazale, da je glavni namen njegovega poslanstva na Bližnjem vzhodu v prvi vrsti predvsem ta, da blaži napetost in pripravlja pot k drugačnemu načinu reševanja krize. Tako se ta hip še vedno zdi bolj verjetno, da se bo začasno uveljavila na Bližnjem vzhodu ameriška pobuda: o njej so, kot kaže, pripravljeni razpravljati tudi Egipčani, če bi bili Izraelci le dovolj sprejemljivi za nekatere njihove zahteve.

VSAK TEDEN ENA...

»Kje boste letos čakali novo leto?«
»Ne vemo, kje bi ga rajši, v Opatiji, na Bledu ali v Portorožu...«

Ni torej izključeno, da se bo morda že v bližnji prihodnosti začela na Bližnjem vzhodu povečana diplomatska dejavnost. To po svoje dokazujejo zadnje vesti iz egiptovske prestolnice: egiptovski parlament na primer izjavlja, da je zasedena ozemlja edino mogoče dobiti nazaj z orožjem. Hkrati se arabski vojaški poveljniki sestajajo, da bi sestavili skupno strategijo za boj proti Izraelu. Zdi se protislovno, toda pretekle izkušnje so nas izučile, da se Arabci tedaj, kadar veliko govorijo o vojni, v bistvu pripravljajo na mir: rožljanje z orožjem naj bi pot k miru samo pospešilo in olajšalo.

Da je to najbrž res, dokazujejo tudi zadnji dogodki s palestinskim gibanjem. Sirija je po dveh letih znova odprla mejo z Jordanijo, kar je bil za Palestince, ki so sklenili strmoglaviti jordanski režim (ta je sprožil jeseni 1970 med njimi krvav pokol in jih izgnal iz dežele) in se vrniti na izgubljene položaje ob reki Jordanu, zelo hud udarec. Po drugi strani je prišlo v Libanonu do težkih spopadov med libanonsko vojsko in palestinskimi komandosi, pri čemer je bilo med slednjimi veliko mrtvih. Ti boji so potekali predvsem na južnem področju Libanona, od koder so palestinski borci doslej odhajali v svoje gverilske akcije na izraelsko ozemlje. Namen je torej jasen: odrezati palestinske borce od izraelske meje in jim s tem onemogočiti vojaške akcije, ki bi lahko ogrozile morebitno razreševanje bližnjevzhodne krize.

Ni težko napovedati, da bi šla vsaka začasna rešitev bližnjevzhodnega spora na kožo palestinskega gibanja. To pa bi bila v vsakem pogledu zelo kratkoročna — in kratkovidna — rešitev. Kajti vse dokler ne bo zadovoljivo rešeno vprašanje milijona palestinskih beguncev, ki vidijo edini izhod iz svojega brezupnega položaja v oboroženem boju, tako dolgo bo položaj na Bližnjem vzhodu negotov in nabit z vojno nevarnostjo. Tako za zdaj še ni videti skorajšnjega izhoda.

KOMENTATOR

POPRAVEK

V 7. odstavku članka »Priprave na VII. kongres ZZZ NOV«, ki je bil objavljen v 49. številki »TV 15« (7. XII. letos) na prvi strani, je ob napovedi VII. kongresa izpadla letnica 1973. Pravilno se stavek glasi: KONGRES BO VERJETNO V DRUGI POLOVICI MESECA DECEMBRA 1. 1973.

Predsednika Tita je ob prihodu v Ljubljano pozdravila velika množica občanov; na fotografiji ga vidimo skupaj z generalmajorjem Andrejem Cetinskim-Levom, inž. Mihom Košakom in Jankom Rudolfom. Foto: MARJAN GARBAJS

»Spomeniki naj govore«

V založbi občinskega odbora ZZB NOV Novo mesto je ob dnevu republike izšel obsežen zbornik spomenikov revolucije v novomeški občini, ki ima naslov »Spomeniki naj govore«. Zbornik obsega 190 strani, opremljen je s slikovnim materialom, ilustracijami in karto oz. prikazom vseh spomenikov in spominskih obeležij v novomeški občini. Zasluge, da je zbornik izšel, ima posebna komisija, ki je bila pri občinskem odboru ZZB NOV v Novem mestu ustanovljena lani v maju in je v poldrugem letu opravila s pomočjo požrtvovalnih sodelavcev na terenu res veliko in zahtevno delo. Najzaslužnejša za izdajo zbornika je prof. Ema Muserjeva, ki so ji pomagali Bogo Komelj, Ivan Grašič, Franc Škof, Mimi Vovk, Jože Klobčar, Srečko Kodre in prof. Jože Skufca. Tovarišica Muserjeva, znana družbena delavka, je napisala tudi vezni tekst in opravila celotno redakcijo ter vložila v delo veliko napora.

Pobudo za izdajo zbornika je dala občinska organizacija ZZB, ki je že imela zbranega nekaj materiala, ki pa ni bil sistematično obdelan, gradivo pa je bilo tudi pomanjkljivo.

Kakšen je bil namen zbornika? Namen je bil, da doraščajoči mladini, ki ni čutila revolucije na najbolj neposreden način, prikažemo vrednote narodnoosvobodilnega boja, ki ga po svoje

osvetljujejo spomeniki in obeležja, ki so jih postavljali živi mrtvim, da bi se jim tako oddolžili. Ker pa ne gre samo za skop opis spomenikov, ampak za bogatejšo vsebino, ki je organsko povezana, je zbornik le prikaz dela zgodovine v novomeški občini pred revolucijo in v letih 1941 do 1945, čeprav ni bil to njegov poglavitni namen.

Oceno o zborniku in delu pa je podala tovarišica Muserjeva sama, ki je povedala: »Da bi dogodki ob posameznih spomenikih, zbranih v zborniku, le ne dajali preveč razdrobljene podobe naše preteklosti, smo se odločili tudi za besedilo, ki naj poveže posamezne dogodke. Zato ne gre, da bi zbornik ocenjevali kot nekakšen pregled zgodovine narodnoosvobodilnega gibanja na novomeškem območju, saj je besedilo zajelo le tisti del dogajanj, ki naj to povežemo dosežejo. Želimo, da bi si ljudje ob prebiranju teh dokumentov naše zgodovine priklicali v spomin tudi dogodke, ki jih je treba še bolj osveteliti, pa smo jih zaradi pomanjkanja gradiva ali spričo časovne stiske obdelali premalo sistematično. Ta zbornik je le začetek obsežnega dela naše zgodovine, ki bi utonila v pozabo, če je ne bi še pravočasno ohranili. Torej pred nami vsemi je še precej zahtevna naloga.«

S. DOKL

Srečanje borcev-prostovoljcev za severno mejo

Nekako tiho je šlo mimo nas slovesno razvite prapora medobčinske organizacije Zveze prostovoljcev, borcev za severno mejo 1918—19 4. novembra v Novi Gorici. Ta medobčinska organizacija šteje le še kakšnih 90 ostarelih veteranov iz primorskih krajev. Dokazano pa je, da je sodelovalo v bojih za našo severno mejo in za zagotovitev narodnostnih pravic našega življa na Koroškem nad 800 prostovoljcev s Primorskega. Med njimi je bil tudi narodni heroj Stane Zagar, organizator vstaje na Gorenjskem. Stevilni primorski prostovoljci so v zadnjih štirinajstih letih pomrli, nekateri pa se tedaj, po prvi svetovni vojni, niso vrnili na Primorsko in veliko se jih v obdobju fašističnega zatiranja umaknilo čez mejo.

Občinska skupščina Nova Gorica je podarila organizaciji prapor, ki so ga razvili v navzočnosti nad sto prostovoljcev. Ti so

prispeli s Primorskega, pa iz Ljubljane, z Jesenic, iz Radovljice in od drugod. Pokrovitelj je bil predsednik občinske skupščine tov. Simac. Pozdravil je priletne borce, ki so se mnogi bojevali ne le za severno mejo po prvi svetovni vojni, marveč so se tudi uvrstili med borce proti fašizmu v svoji ožji domovini, pa tudi med narodnoosvobodilno vojno niso stali ob strani.

Ob koncu slovesnosti in lepe kulturne prireditve so z navdušenjem sprejeli resolucijo z zahtevo, naj naša vlada terja od avstrijske vlade priznanje vseh pravic našim rojakom na Koroškem. Odločno so obsodili preganjanje našega življa na Koroškem in kratitev njihovih človeških pravic.

Predsednik občinske skupščine je povabil udeležence na skromno zakusko. Tako so imeli stari znanci priložnost, da so se srečali in obudili spomine.

SREČKO ŠORLI

Koroška – čas pritiska

»Za nadaljnji razvoj demokracije v Avstriji za ugled Avstrije po vsem svetu in s tem za varnost naše dežele je odločilnega pomena premagati in dosledno urediti vprašanje Koroške.«

Der neue Mahnruf (Novi opomin), »mesečnik za svobodo, pravico in demokracijo«, izhaja na Dunaju kot glasilo avstrijskih borcev odpora in žrtev fašizma. V svoji novemberski številki je priobčil na uvodnem mestu obširen članek pod gornjim naslovom. Članek se začne s citatom iz članka »Slovenska manjšina na Koroškem«, priobčenem 22. 10. v švicarskem listu »Neue Zürcher Zeitung«, kjer je med drugim tudi tale ugotovitev: »Če je bila v tej gonji zaradi krajevnih označb udeležena res samo majhna skupina ekstremističnih provokatorjev, zakaj so potem oblasti to gledale, ne da bi posredovale, zakaj so dopuščale, da jim ti dozdevni obupanci iz dneva v dan vse bolj izpodkopljejo avtoriteto? Ob tem se lahko sprašujemo, zakaj je moralo miniti polnih sedemnajst let do izpolnitve državne pogodbe, če razen nekaj ekstremistov vse ljudstvo in vse politične stranke nimajo načelno nič proti ureditvi dvojezičnih krajevnih in uličnih tabel v dvojezičnih predelih Koroške.«

Za tem citatom je kmalu na začetku članka navedena tale ugotovitev: »Je nekaj ducatov policiji znanih ljudi, ki so se že pred nekaj leti ob zunanjih vratih dvorca na Dunaju uveljavljali s posipanjem letakov. Mednje sodijo tudi teroristi, ki so streljali na parlament in ki so bili vpleteni tudi v napad na urad italijanske letalske linije Alitalia. Ti so tudi letos ob državnem prazniku trosili v Innsbrucku protiaustrijske letake, a pri volitvah obratnih svetov v podjetju Vörs v Linzu so dobili »samo« 47 glasov.

Toda daleč mimo tega kroga nepoučenih so v vseh v parlamentu zastopanih političnih strankah, predvsem na Koroškem, osebe, ki podpirajo nestrpnost proti narodni manjšini.«

V nadaljevanju članka je omenjen predsednik ÖVP (ljudske stranke) ing. Schleizer, ki je na intervjuju za radio v zvezi s krajevnimi tablamami govoril o »prizadetem prebivalstvu«. Ta nemški gospod — tako piše list — je pač prizadet, če je treba krajevno ime za neko ne povsem polnopravno narodnost napisati tudi v njeni materinščini.

Sledi tudi tale ugotovitev: »Če na kak koroški slovesnosti zagledate podobo poslanca FPÖ (svobodnjaška stranka) Scrinija, je to razumljivo, saj jamči njegov nemški priimek, da izvira iz nemške Koroške. Pred 60 leti so namreč že bili sinovi na Dunaj priseljenega češkega čevljarja vneti člani nemških nacionalnih borbenih študentskih združenj.

Članek omenja dalje koroško osrednje glasilo socialistične stranke, ki je priobčilo pismo bralca z velikim in vpadljivim naslovom: »Najenostavnejša rešitev bi bila: proč in v državo Josipa Tita«. Pismo s tem naslovom namreč ne vsebuje nič drugega kot poziv ravnati tako, kot je to storil Hitler — Slovence izseliti...

K vsemu temu je navedeno, da so borci odpora in žrtve fašizma že prejšnja leta, ko so bili spomeniki teh borcev in partizanov pomazani in poškodovani, ugotavljali, da je ravno na Koroškem še zelo mnogo ostankov iz nacističnih časov, da izvira nemško-nacionalno sovraštvo do Slovencev in odpor proti tesnemu avstrijsko-slovanskemu sodelovanju še iz časov osvobodilnega boja Avstrije.

Tiste osebe — tako nadaljuje članek — ki danes (1972) mažejo po zidovih gesla »Koroška svobodna in nedeljiva« in tisti krogi, ki to odobravajo, so prav tedaj, ko so se partizani borili, bili na strani tistih, ki so Koroško zasedli, ko je Koroška bila samo zvezno okrožje, ne pa svobodna.

Ko je nadalje v članku ugotovljeno, da vodstva strank ne morejo ali nočejo oziroma niso zainteresirana ugotoviti niti enega mazača ali odstranjevalca krajevnih tabel, čeprav le-ti kličejo »novega Hitlerja«, potem je pač treba vprašati, če to ni povezano z nezmožnostjo zaščititi zveznega kanclerja pred protisemitskim zmerjanjem in dejanskimi napadi.

Ob ugotovitvi, da šovinisti na Koroškem manjšinsko vprašanje neprestano povezujejo z antisemitizmom, je v članku nadalje rečeno: Avstriji moramo paziti predvsem na to, da se ime Avstrije v svetu — pri OZN, pri tujskem prometu, v gospodarstvu, pri naših sosedih v Jugoslaviji pa tudi v Italiji — ki so ga dogodki na Koroškem omadeževali, zopet očistili.

Ob spominu na nacistično zasedbo Avstrije in koncentracijska taborišča navaja tole izjavo ameriškega filozofa Santayana: »Tisti, ki se ne spominjajo preteklosti, so obsojeni, da jo še enkrat doživijo.«

Članek se nadaljuje z ugotovitvami, da v vseh organizacijah in strankah občutna večina obsoja izgrede na Koroškem. In prav večina — tako je rečeno v članku — mora biti vedno humana, demokratična, da manjšini kar se da olajša življenje. Iz politične uvidevnosti, iz človeških stališč moramo to vprašanje urediti v smislu slovensko govorečih Avstrijcev.

Ko se dalje pisec zadržuje ob avstrijski državni pogodbi, ugotavlja še to: Pri obravnavanju manjšin nam ni treba iti v Ugando ali na Irsko, lahko ostanemo kar v bližini. Avstriji smo se s prepričanjem borili za obstoj Tirolcev kot manjšine južno od Brennerja. Prav mi borci odpora smo skupaj z italijanskimi partizani in žrtvami fašizma uspešno, v skupnih deklaracijah pokazali na to, kako je preganjanje narodne manjšine povezano s fašističnim sistemom.

V članku ugotavljajo, da ne vedo, koliko je v posameznih strankah Globočnikov (nekdanji gaulajter) in Napečnikov (nekdanji šef gestapa), ki so zvesti Nemci in ki se borijo proti dvojezičnim krajevnim tablam, toda vse te skupine, ki ne priznavajo moralnih, človeških in državnopolitičnih dolžnosti nasproti manjšini, je treba s polno državno avtoriteto prisiliti k spoštovanju zakonitosti in državne pogodbe.

Članek se končuje takole: »In vendar je mogoče, da stranke v parlamentu z veliko večino v skupni izjavi obsojijo dogodke na Koroškem. S tem pa ne bodo deležne le priznanja borcev odpora in žrtev fašizma, marveč tudi vse avstrijske demokratične javnosti.«

Namesto novoletnih čestitk

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije je namesto novoletnih čestitk nakazal tri tisoč dinarjev odboru za gradnjo doma v Kumrovcu. To naj bi vzbudilo tudi občinske odbore ZZB NOV pa še razne delovne organizacije in ustanove, da ga posnemajo. Če se za to odločijo, naj svoje prispevke nakažejo na naslov: Odbor za gradnjo doma v Kumrovcu — pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. Ziro račun: 50100-678-46402.

PRI ZAVODU »BOREC«

je pravkar izšla zadnja knjiga iz letošnjega programa:

Richard Gott (prev. dr. B. Vrčon) — GVERILA V LATINSKI AMERIKI.

Delo obravnava revolucionarna gibanja v Južni Ameriki, delovanje tupamarosov in Che Guevarovo smrt. Opremljeno je s številnimi fotografijami. Lično opremljena in v platno vezana knjiga stane 162.— dinarjev.

Mnogo ljudi se zanima za Svetinovo »Ukano«. Zavod Borec bi jo ponatisnil, če bi zbral zadostno število interesentov. Cena še ni znana. Če bi bili pripravljeni delo naročiti, nam to sporočite brez obveznosti na naslov: Zavod »Borec«, Beethovnova 10, 61000 Ljubljana.

Vse naše knjige prodajamo tudi na obroke (najmanj 50 din mesečno.)

KNJIGE ZAVODA »BOREC« SO PRIMERNE TUDI ZA NOVOLETNE OBDARITVE

Ljubljanska banka

pravi naslov
za denarne zadeve

dopisniki nam poročajo

MARIBOR

PROTESTIRAJO IN ZAHTEVAJO...

Združenje borcev NOV, »Ivan Cankar«, Maribor je 15. novembra razpravljalo o vprašanjih v zvezi s pismom tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ. Sprejelo je več sklepov, med njimi tudi naslednje:

Odstaviti je treba s političnih, gospodarskih in družbenih položajev tiste posameznike, ki so kakorkoli izkoristili svoj položaj za svoje koristi ali so zakrivali razmetavanje družbenega premoženja.

Revidirati je treba zakonska določila, ki niso prilagojena naši družbi ter koristim delavskega razreda in omogočajo zlorabe ter neupravičeno bogatenje.

Določiti je treba družbenopolitična merila za delo vseh zastopnikov naše družbe. Ta merila morajo biti kar najbolj stroga.

Glede stanovanjske politike in gospodarstva je treba med drugim popisati vsa nezasedena in nepravilno zasedena stanovanja, ki so vir neupravičenega pridobitništva. Takšna stanovanja naj dobijo družine brez stanovanj. Ob prehodu na stroškovno stanarino je treba zavarovati socialno šibke družine. Stanovanjska posojila je treba revalorizirati in denar usmeriti v sklad za stanovanjsko graditev. Prodajne pogodbe za družbene stanovanjske hiše je treba revidirati z veljavnostjo od 1. januarja 1965. V republiški pristojnosti je treba opredeliti, kaj in kakšne so počitniške hiše.

Člani borčevske organizacije protestirajo proti predlogu, naj bi se zvečal razpon med najmanjšimi in največjimi osebnimi dohodki. Gornja meja 6000 din je v sedanjih gospodarskih razmerah dovolj visoka.

Borci tudi protestirajo proti privilegijem, ki so nastali zaradi posebnih pooblastil organov pri določanju pokojnin in osebnih dohodkov nekaterih vrst občanov.

Sedanja davčna politika se zmeraj preveč varuje občane z večjimi dohodki.

Stipendiranje in šolstvo je treba urediti tako, da bo delavski in kmečki mladim omogočen prehod na vse naslednje stopnje šolanja (tudi na poklicnih šolah). Učne programe je treba spremeniti ter izpopolniti, da bi pouk prevečeval marksistična ideologija.

Zastavlja se vprašanje, kdo je odgovoren za odlaganje izpolnjevanja tako imenovanih delavskih ustavnih dopolnil in gospodarsko utemeljenih integracij v mariborski občini. Občinska skupščina naj izdela kolikor mogoče hitro razvojni program za mariborsko gospodarstvo.

Člani borčevske organizacije zahtevajo javno poročilo pristojnih organov v Mariboru o ugotovitvah, kako je bilo z nakupovanjem in preprodajo družbenih zemljišč nekaterih mariborskih občanov.

KOČEVJE

POTREBUJEJO ŠE 40 STANOVANJ ZA BORCE

V kočevski občini so vsa povojna leta posvečali skrb za ureditev stanovanjskih razmer udeležencev NOV in aktivistov. V ta namen so porabili precej denarja, vendar je ostalo še mnogo primerov neurejenih.

Po letu 1969 so z denarjem sklada za stanovanjske namene udeležencev NOV zgradili več stanovanj in dodelili številna posojila. Po zadnjih ugotovitvah bi nujno potrebovali še 46 stanovanj in veliko vsoto denarja za posojila. Sklenili so, da bodo s skladom prihodnje leto financirali graditev stanovanjskega stolpca za 24 stanovanj v Kajuhovem naselju v Kočevju. Vseh prosilcev za dolgoročno posojila je kar okrog 180, zato vsem ne bodo mogli ugoditi, saj bi sicer potrebovali 5 milijonov din, imajo pa samo nekaj nad milijon dinarjev. Določili so natančna merila, da bodo kar najbolj pravilno in pravilnem vrstnem redu dodeljevali posojila.

V občini živi nekaj nad 1980 udeležencev

OBVESTILO

Obveščamo vse bivše partizanske kurirje Slovenije, da bo v soboto, 23. decembra 1972, ob 10. uri v Ljubljani, v klubu poslancev, Puharjeva ulica št. 7, skupščina partizanskih kurirjev Slovenije, kjer bo med drugim podeljeno enoti kurirjev odlikovanje, ki ga je dal maršal Tito.

Letos slavimo 30. obletnico partizanskih kurirskih zvez, zato se skupščine in slovesnosti udeležimo v čim večjem številu!

Odbor IV. brigade NOV
partizanskih kurirjev Slovenije

NOV in aktivistov, ki imajo mnogi slaba stanovanja. Vsekakor pa je družbena skupnost doslej mnogo pomagala borcem pri zboljševanju njihovih stanovanjskih razmer.

IDRIJA

REORGANIZACIJA ZB

Minulo nedeljo je bila v Idriji skupščina mestne organizacije Idrija, ki šteje 616 borcev. Iz poročila je razvidno, da je od zadnje skupščine umrlo 9 članov.

Na skupščini so ugotovili, da bivši borci nimajo večjih težav. Se vedno prihajajo prošnje za priznavalnino, vendar jih vlagajo tudi taki, ki imajo dobre prejemke. Treba pa bi bilo povečati priznavalnino tistim, ki nimajo drugih dohodkov. Poprečje priznavalnin je nizko, samo 183 dinarjev. Sredstev za višje priznavalnine ni, zato letih ni mogoče zvišati. Menili so, da bi moral zakonodajalec ob izdaji zakona zagotoviti tudi finančna sredstva.

Rešen je v glavnem tudi problem stanovanj za borce. Na boljša stanovanja čakajo le še štiri družine. Toda tudi te jih bodo v kratkem dobile. Kritizirali pa so komisijo, ki je razdeljevala finančna sredstva za ureditev stanovanj za borce. Marsikateri je s temi sredstvi gradil garažo, drugi pa si ni mogel urediti prepotrebne stanovanja. Obravnavali so tudi pismo tovariša Tita in izvršnega biroja CK ZKJ.

Ugotovili so, da se člani ZB premalo udeležujejo sestankov, ki pa so tudi premalo številni, zato organizacija zgublja stik s članstvom. Da bi bila boljša povezava med članstvom, so sklenili, da bodo odslej v Idriji trije odbori ZB. Tako so tudi že na skupščini izvolili tri odbore. Za povezavo ob skupnih akcijah pa naj bi skrbeli odbori teh treh organizacij.

Iz poročila je razvidno, da je pri mestnem odboru zelo aktivna sekcija »pavlovcev«, tj. nekdanjih borcev in ranjencev v bolnišnici »Pavla«, ki vključuje tudi člane zunaj idrijske občine in iz zamejstva.

Zavzeli so se tudi za spomenike NOB, kjer so slabo vzdrževani. Predvsem za spomenik na trgu maršala Tita v Idriji, kjer je sedaj parkirni prostor. Ta spomenik bi morali že prestaviti. Dokler pa to ne bo urejeno, kar morajo pospešiti, ga je treba zaščititi pred udarci. Na njem so namreč že nastale poškodbe.

JANEZ JERAM

STARI TRG PRI LOŽU SKRB ZA BORCE V LOŠKI DOLINI

Združenje borcev NOV za Loško dolino je imelo 3. t. m. redni občni zbor v Starem trgu. Z obsežnim dnevnim redom so izčrpali vsa vprašanja. O delu združenja v minulih delovnih dobi zadnjih dveh let je poročal predsednik Franc Kovač. O urejanju stanovanjskih zadev borcev in denarnih sredstvih za stanovanja je govoril zastopnik cerkniške občinske skupščine tov. Jernej Čič. Nekaj stanovanj za borce so zgradili v blokkih, v Starem trgu, Cerknici in na Rakeku. Gradbena posojila za stanovanja lahko še najemajo borci s priznanimi dvojnimi leti.

Med razpravo smo govorili zlasti o nalogah borcev, med drugim, naj bi borci bili v tesnejšem stiku z mladino in naj bi predavali po šolah o naši slavni revoluciji.

V prihodnje bi naj prirejal več izletov, poleti predvsem v znamenite kraje iz narodnoosvobodilne vojne.

Obravnavali smo tudi položaj kmetov-borcev. Poudarili smo, kako pomembna naloga borcev je boj proti neupravičenim socialnim razlikam. — Posebno pozornost bomo posvečali varstvu spomenikov in da bo okolica ob spomenikih zmeraj lepo urejena. — Govorili smo o zdravstvenem varstvu

borcev in invalidov te poudarili, kako velika pridobitev bo za borce in invalide posebna vojaška bolnišnica.

Dotaknili smo se tudi našega glasila, TV-15, in poudarili, naj bi vsak borec prejel list, ki obravnava vse naše pereče zadeve.

M. ŽNIDARSIČ

GORJE PRI BLEDU

ŽIVAHNA DRUŠTVENA DEJAVNOST

Telesnovzgojno društvo Partizan, Gorje, je imelo 26. novembra po dveh letih občni zbor. Poročila so pokazala, da je društvo zelo dejavno.

Tekmovalci tega društva se zlasti uspešno uveljavljajo v vrsti zimskega športa. Ze več let uspešno zastopajo ne le Gorje samo na sebi, marveč tudi Slovenijo in Jugoslavijo, saj nastopajo na številnih domačih in tujih tekmovanjih. Tudi telovadne vrste članov se razveseljivo pomlajujejo in že uspešno nastopajo. To je še toliko bolj pohvalno, ker telovadba marsikje nazaduje. Se trdnejša pa bo morala biti povezava med šolo in Partizanom.

Poudarili so tudi potrebo po razširjenju sedanjega zelo zastarelega kulturnega doma. Nujno potrebno je, da ga prezidajo in zagotovijo v njem prostor za vse družbenopolitične organizacije, ki pogosto ne najdejo nikjer drugega kotička kot le v gostilniški sobi. Mladina še zlasti potrebuje klubске prostore.

Na dan republike je bila proslava v domu Partizana. Sodelovali so člani društva na slavnostni akademiji hkrati s šolarji šole bratov Zvan, z domačo tolkorno skupino in godbo na pihala iz Gorij. Prije občani so ob tej priložnosti prejeli odlikovanja predsednika republike.

Dne 3. t. m. je bil skoraj po treh letih občni zbor ZB NOV Gorje. Zborovali so v zadržnem domu. Udeležba ni bila najboljša, vendar zadovoljiva. Zbor je vodil dolgoletni predsednik Janez Kocjančič. Izčrpno je poročal o delovanju združenja v minulih obdobjih in spregovoril je posebej o splošnem političnem in družbeno gospodarskem položaju.

Med razpravo so se pomudili ob vprašanju, zakaj posamezniki zapuščajo ZK in združenje borcev. Med njimi so nekateri gorski kmetje, ki so bili doslej bolj ali manj pozabljeni v svoji samoti. V novem

letu pa bodo končno začeli prejemati pokojnino. Česar mnogi drugi niso doživeli. Predsednik občinskega odbora ZBZ NOV Radovljica je poudaril, da kmetje, ki imajo pravico do priznanja dvojnih let, to lahko uveljavijo, če tega doslej še niso storili.

V načrtu je, da bo gorenjsko območje dobilo svoj zdravstveni dispanzer (za pet občin). Borci in aktivisti s priznanim dvojnimi dobi bodo imeli večkratne brezplačne zdravstvene preglede.

V minulih obdobju sta dva člana borčevske organizacije prejela posojilo za zgraditev hiš, medtem ko si je 16 članov s posojili popravilo stanovanja. Nekaj primerov stanovanjskih zadev bo treba še urediti.

Končno so zborovalci sprejeli resolucijo, ki obsoja, da našim rojakom na Koroškem še zmeraj kratijo temeljne narodnostne pravice. Predlog pa je tudi, naj bi na področju radovljiške občine ne uporabljali različnih tujezičnih napisov po lokalih in na prostem. Tako tudi ni treba ponujati prenočišč turistom s tujezičnimi napisi. JOŽE AMBROŽIČ

CELJE

KVIZ O ŽIVLJENJU IN DELU TOVARIŠA TITA

V okviru republiškega kviza tekmovanja o življenju in delu maršala Tita je bilo te dni v Celju občinsko izločilno tekmovanje med mladinskimi in vojaškimi ekipami Sodelovalce so tri vojaške in dve mladinski ekipi iz Celja. Največ uspeha je imela res dobro pripravljena prva vojaška ekipa iz kasarne Slavka Slandra, ki je osvojila vseh 15 možnih točk. Na drugo mesto sta se z enakim številom točk uvrstili prva mladinska in druga vojaška ekipa. Na sklepno republiško tekmovanje, ki bo 16. decembra letos v Ljubljani, sta se uvrstili prvouvrščena vojaška in drugouvrščena mladinska ekipa.

Kviz poteka v republiškem merilu v počastitev dneva JLA in 80. letnice rojstva maršala Tita, pripravili pa sta ga republiška konferenca ZMS in poveljstvo ljubljanske armade. Vse ekipe so prejele dragocene knjižne nagrade, ki jih je prispevala občinska konferenca ZMS Celje. Da pa je kviz res zelo dobro uspel, imajo največ zaslug kapetan Velimir Juškovic, kapetan Sreten Dješčić in predsednik občinske konference ZMS Celje Milan Bratec.

T. IVIČ

imeli smo ljudi

Ivan Gošte

Ivan Gošte, rudarski upokojenec, član ZB NOV Kisovec, Zagorje ob Savi, je umrl 14. novembra. — Rodil se je leta 1906 v Lokah pri Zagorju. Ze mladoleten si je moral poiskati zaslužek pri premošnjiku. Leta 1944 se je pridružil borcem. Sodeloval je v enotah kamniško-zasavskih: odreda in pozneje v Slandrovi brigadi. Po osvoboditvi je delal spet kot rudar v Zagorju. Vneto je sodeloval pri prostovoljnem delu med obnovo. Bil je skromen, marljiv in vesten tovariš. Za zasluge za narod je prejel odlikovanje. Zadnja leta ga je mučila bolezen in ga popolnoma izčrpala. — Pokopali smo ga na pokopališču v Zagorju ob Savi. Na zadnji poti so ga spremlili številni borci, prijatelji in svoji. Zastopnik združenja borcev mu je spregovoril v slovo, pevsko društvo Loški glas pa mu je zapelo žalostinko. Tudi rudarska godba ga je počastila s poslovlino žalostinko. Dobrega tovariša bomo ohranili v lepem spominu.

Marija Vesel

Podpreska pri Loškem potoku je zgubila zgladno partizansko mater, Ivančkov mamo, Marijo Vesel. Po devetdesetih letih trnove življenjske poti je umrla v domu na Bokalcu v Ljubljani. Pokopali so jo 2. novembra na ljubljanskih Zalah. Pred vojno se je kot vdova težko preživljala s mladoletnima sinovima na kmetiji. Med vojno se je vsa družina odločno pridružila osvobodilnemu gibanju. Sin Ivan je bil najdelavnejši član prve

ga odbora OF v Podpreski. Maja 1942 se je pridružil notranjskim partizanom njen drugi sin, France, ko mu je bilo komaj 18 let. Bil je mitraljezec. Zaradi hudih naporov je zbolel. Poslali so ga na zdravljenje k materi. Doma so ga odkrili fašisti. Zaprli so ga v Dragi in ga strahovito mučili, ne da bi jim kaj izdal. Ubiti so ga na živinskem grobišču pri Dragi. Marijo in Ivana so izgnali na Rab. Po italijanski okupaciji je Ivan stopil iz rabske brigade v enoto 18. divizije. Bojeval se je ob Kolpi, kjer je tudi padel. Ivančkova mama je po vojni čeprav že nad šestdesetletna, sodelovala pri vsakem prostovoljnem »udarniškem« delu. Zadnji dve leti pa ni mogla več sama živeti na domačiji, zato je odšla v dom na Bokalce. — V trajnem spominu jo bomo ohranili vsi sovoci, prijatelji in mladina v Dragarski dolini.

Franc Lenček-Krpan

Franceta Lenčka-Krpana smo 30. oktobra spremlili na zadnji poti na pokopališče v Dolu pri Ljubljani. Dočakal je 81 let. Bil je skrben oče štirim otrokom, ki dva sinova sta bila borca, hčerka pa aktivistka na terenu. Sam se je že na začetku pridružil osvobodilnemu gibanju. Sovražniki so mu bili kmalu na sledi, zato se je moral pozimi 1943-44 umakniti v ilegalo, spomladi pa je odšel k partizanom. Zena s najmlajšo hčerko je morala tudi zapustiti dom in se skriti. Lenček je kot član gospodarske komisije poartovovalno zbiral obleko, zdravila in živž za borce in aktiviste. Tudi pri partizanih je kot dober gospodar skrbel za prehrano enot na zasavskem območju. Ob koncu vojne je bil ekonom okrevalečiča v Kaštelu pri Splitu. Po vojni je ne sebično pomagal povsod, kjer je bilo treba poprijeti. Zlasti je marljivo deloval v kmetijskem združenstvu. Odlikovan je bil s medaljami za hrabrost, za zasluge za narod in v redom dela. — Ob grobu se je poslovil v imenu borčevske organizacije zastopnik občinskega odbora ZBZ NOV Ljubljana—Beograd. V slovo mu je spregovoril tudi zastopnik lovcev, vod lovcev pa je izstrelil častno salvo.

KER JE ZAMUDILA ...

Berem življenjepis Emice Mohorič, ki se je rodila leta 1926 v Prezidu. Razgrnil sem njena številna priznanja in diplome. prebral izjave pruborcev o njenem partizanskem delovanju, pa še odločno komunalnega zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani hkrati z zdravniškimi potrdili in izvidi iz leta 1945. Med vsemu temu listinami je tudi sodba vrhovnega sodišča, ki se glasi, da je Emica prepozno vložila zahtevek za priznanje posebne dobe za sodelovanje v NOB; zato so njen zahtevek zavrnili — samo zaradi tega, ker ga je vložila prepozno.

Aprila 1942 je odšla k partizanom. Preživela je vse tisto, kar je lahko le doživel in preživel partizan. Preživela je strahote roške ofenzive. Opravljala je obveščevalne, kurirske in druge dolžnosti. Stavila so jo v zgrad. Vzdrževala je v gozdovih med hudo zimom 1942 in 1943. Junija 1943 pa je z vojaško pošto padla v sovražno zasedo. Sovražnik je bil že prepričan, da jo ima v rokah, a je ušla in skrila pošto, da je ni mogel najti. Sovražnikov pa je bilo preveč, da bi jim mogla uiti iz obkolitve. Ujeli so jo in jo na postojanko v Ilirski Bistrici surovo pretepali in mučili, tako da je zaradi udarca po glavi oglušela. Pri sebi je imela fotografijo. Na nji je bilo več njenih tovarišic in tovarišev. partizanov. V zaporu je pogoltnila sliko po kosčkih, da ni prišla sovražniku v roke. Iz Ilirske Bistrice so jo prepeljali v tržaške zapore, od tam pa na Reko, kjer je v ječi čakala na razpravo pred vojaškim sodiščem. Na srečo je Italija prej kapitulirala.

Emica se je potem izčrpana in bolna vrnila v Prezid, a je brž spet začela sodelovati kot mladinska aktivistka, obveščevalka in kurirka, sploh povsod, kjer so jo potrebovali. Tako jo je pač vzgajal oče od zgodnje mladosti. Bil je član partije že leta 1928. Pred vojno je bil predsednik sindikata na parni žagi na Milanovem vrhu, kjer je tudi vodil mezdna gibanja in stavke. Leta 1942 je tudi on postal partizan.

Emica se je po vojni zdravila, ozdravela pa ni več nikoli. Zdravniška komisija je

presodila, da je Emica 60-odstotno invalidna.

Emica ni nikdar nič zahtevala od skupnosti. Imela ni drugega kot zgolj šivanko v roki. Dasi ni bila šivilja, se je kmalu izurila za ta poklic. Šivala je v delavnici, dokler delavnice niso zaprli. Potem ji ni kazalo drugega, kakor da je končala osemletko in se izsolala na obrtni šoli na svoje stroške.

Poznal sem jo že pred dvajsetimi leti. Bila je med najdelavnejšimi člani okrajnega komiteja mladine. Z vsem mogočim smo jo obremenjevali. Nikdar pa nisem slišal iz njenih ust, da bi ji bilo kaj nemogoče. Nikoli ni nič prosila zase.

Tokrat pa je prišla vsa potrta in prvič potožila.

»Hudo sem bolna. Tudi šivati več ne morem. Dajatev za obrt mi poravnava oče. Občina pa mi je dodelila po sto din podpore na mesec kot civilno vojni žrtvi, čeprav sem odšla k partizanom in postala invalid med izpolnjevanjem vojaških nalog. Zahtevka za priznanje posebne dobe nisem vložila, saj nas je partija učila, da moramo biti poštene, skromne. Vse sem zamudila in ostala brez vsega. Zdravje me hitro zapušča. Sluh se mi slabša ...«

Vsi, ki poznamo Emico Mohorič, bi ji radi pomagali ...

TONE OŽBOLT

TELEVIZIJSKI SPREJEMNIK LUKSUS?

Zvezna vlada je pred meseci dovolila podražitev nekaterih vrst luksuznega blaga, med njimi tudi televizijskih sprejemnikov. Sicer se je s seznanom podraženih luksuznih predmetov mogoče strinjati, a vanj nikakor ne sodijo tudi televizijski sprejemniki. Zagovarjam celo pocenitev sprejemnikov, saj so vendar dandanes nujno potrebni kot pomožno sredstvo občil in splošnega izobraževanja.

Sprejemniki so se precej podražili. Kot primer omenjam sprejemnik Apollo 14. Poprej je bil napredaj približno po 1990 din, po podražitvi pa stane nad 2300 din.

Skorajda ni treba še posebej dokazovati s sporedi televizijskih oddaj, zakaj je televizijski sprejemnik dandanes nepogrešljiv

za vse plasti prebivalstva. Vsekakor se televiziji ne more odpovedati kar tako tudi kmečko prebivalstvo, zlasti zaradi kmetijskih oddaj, če že ne zaradi marsičesa drugega. Res je sicer, da kmečko prebivalstvo še ne more biti zadovoljno s tako redkimi oddajami o kmetijstvu. Snovi je na pretek po naših vaseh, podeželsko prebivalstvo pa se tudi rado seznanja z življenjem v mestih in na raznih družbenih področjih, kamor sicer nima vpogleda. Prav je tudi, da se ljudje v mestih seznanijo z življenjem vaščanov; marsikdo bi se pri referendumu o izenačenju zdravstvenega zavarovanja kmetov z delavci laže odločal, če bi bolj poznal, kako živi kmečko prebivalstvo.

Sicer pa bi kazalo razpravljati o programu naše televizije. Naše televizijske oddaje bi pač morale biti prilagojene vsestransko potrebam in zahtevam socialistične družbe. Zato pa tudi ne moremo biti zadovoljni, če se kaže v posameznih (ali celo številnih) oddajah zahodnjaški vpliv ali celo poveljevanje kapitalizma in malomeščanstva. Doselej smo na televizijskih zaslonih le še zelo malo videli, kako živijo naši delavci in kmetje, kaj sodijo o dogajanju doma in po svetu naši delovni ljudje. Televizija bi bila res luksuz, če bi bila njena naloga, da bi nam razkazovala predvsem luksuzno življenje po svetu in kot najpogostnejše oddaje domače festivale tako imenovanih popevk.

V. P.

»ALI GREM LAHKO V POKOJ?«

F. I. Dokležovje
Vprašanje: Prosite za pojasnilo glede vaše upokojitve. Imate 60 let, pokojninske dobe pa samo 17 let. Dvojno štetje imate priznано v trajanju 14 mesecev. Od junija 1971 ste stalno zaposleni, prej ste bili dvakrat brez posla, vendar prijavljeni zavodu za zaposlovanje. Zanima vas, ali imate z navedenimi pogoji pravico do starostne oz. invalidke pokojnine.

ODGOVOR: Zal niste pojasnili, ali imate poleg 17 let še posebej 14 mesecev dvojnega štetja in 7 mesecev enojnega štetja, ali pa znaša vaša celokupna pokojninska doba z dvojnimi štetjem vred le 17 let. V slednjem primeru nimate pogojev za starostno upokojitev. Za upokojitev je potrebno (za moške), da imajo izpolnjenih 60 let starosti in najmanj 20 let pokojninske dobe. To pa pomeni, da bi prišla za vas v poštev le invalidska upokojitev, če jo bo predlagal zdravnik, ki vas zdravi. Če ste zdravstveno sposobni, pa je seveda edino primerno, da vztrajate na delu toliko časa, da boste izpolnili pokojninsko dobo 20 let. V primeru, da imate poleg 17 let pokojninske dobe še posebej priznano posebno dobo, bi bilo to edino pametno, ker vam do 20 let ne manjka dosti. Sicer pa se v pokojninsko dobo šteje tudi čas začasne nezaposlenosti, če ste bili prijavljeni zavodu za zaposlovanje in so bili plačani prispevki. Glede tega pa boste dobili najbolj točne informacije na vašem zavodu za socialno zavarovanje (v Murski Soboti) kjer se morate oglasiti z vsemi dokumenti glede vaše pokojninske dobe. Ni namreč izključeno, da z vsem skupaj le dosežete 20 let pokojninske dobe in za prosite za starostno upokojitev. Seveda pa vam na to vprašanje mi brez ustreznih drugih podatkov ne moremo točno odgovoriti.

KAKO JE S POVEČANJEM POKOJNIN V LETU 1973

B. D. Ljubljana
Vprašanje: Ste upokojenec. Upokojeni ste bili leta 1971, 1. avgusta, in sicer s 55 leti starosti, ker ste borec NOV in imate priznano dvojno štetje pred 9.9.1943. Zato prosite za pojasnilo, kako se bodo s 1. januarjem 1973 povečale starostne pokojnine in kako družinske pokojnine. Slišali ste sicer o 10 odstotnem povečanju pokojnin, vendar ne veste, ali je to povečanje dokončno in, ali se bodo pokojnine res povečale samo za tako majhen znesek.

ODGOVOR: Novembra je bil sprejet sklep o začasni uskladitvi pokojnin v letu 1973, kar pomeni, da bo sedanje povečanje le začasno. Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja bo ponovno sklepala o celotni uskladitvi pokojnin, ko bodo znani vsi podatki o gibanju osebnih dohodkov vseh zaposlenih in gibanju življenjskih stroškov. Za zdaj se bodo vse pokojnine povečale za 10 odstotkov in za znesek 85 din. To pa velja za starostne in invalidske pokojnine. Družinske pokojnine se bodo sicer tudi povečale za 10 odstotkov, vendar za različen dodaten znesek: za 59,50 din če gre za enega družinskega člana, za 68 din, če gre za dva družinska člana, za 76,50 din, če gre za tri družinske člane, in za 85 din, če gre za štiri ali več družinskih članov. Ne bodo se pa povečale pokojnine, pri katerih odmeri se je upošteval osebni dohodek iz leta 1972.

Povečanje pokojnin bo opravljeno uradoma in bodo upokojenci že s 1. januarjem dobili povečan znesek, pri čemer bo kot osnova služila decembrska pokojnina, seveda brez enkratnega dodatka, ki je bil izplačan v decembru.

Tudi pokojnine z varstvenim dodatkom in pokojnine borcev NOV, ki prejema republiški oz. zvezni dodatek za borce, se bodo povečale tako, da se bo za 10 odstotkov povečala pokojnina, k temu znesku pa se bo prištel še znesek 85 din. To skupno povečanje se bo izplačevalo kot akontacija do ponovne odmere varstvenega dodatka oz. dodatka za borce, ko bodo izdani posebni predpisi.

Pokojnine vojaških zavarovancev se ne bodo uskladile. Pač pa se bodo enako kot ostale povečale pokojnine delavcev, ki so delali na določenih dolžnostih pri organih za notranje zadeve. Razumljivo je, da se te pokojnine ne bodo povečale, če se je pri odmeri pokojnine upošteval osebni dohodek iz leta 1972.

SKUPNO PRAZNOVANJE

Dne 28. novembra sta pionirski odred »France Bevk« in ZB NOV Podbrdo na skupni proslavi v šolski dvorani razvila svoj prapor. Globok vtis je napravila ganljiva zaobljuba pionirjev pred praporom, da bodo stopali po poti izročil NOV. Prav tako so se zaobljubili borci, da bodo branili pridobitve revolucije in prenašali izročila svojega boja na mladi rod. — Končno je bila še lepa kulturna prireditev.

Janez Žitko

S težkim srcem smo se 22. 11. 1972 na pokopališču v Borovnici poslovili od tovariša Janeza Žitka, starega 82 let. Rodil se je v Podlipi, v kmečki družini. Zajela ga je I. svet vojna, bil je na ruski in italijanski fronti. Občutil je vse krivice malega človeka, garaškega delavca, ki ga izkoriščajo, zato se je že zgodaj priključil boju za pravice delovnega človeka. V njegovi hiši na Dolu so se od začetka II. svetovne vojne zbirali aktivisti OF. Maja 1942 so ga aretirali, takoj ko so ga izpustili, pa je odšel v Dolomitski odred. Decembra 1942 je bil ranjen, po okrevanju pa je odšel na osvobodeno ozemlje, kjer je deloval kot terencec.

Bil je delaven človek, ki je s svojo skromnostjo in delavnostjo veliko pripomogel k izgradnji naše domovine.

Ferdinand Kapš

Nandeta Kapša smo pokopali 21. novembra na pokopališču pri Duhu (pri Semiču). Ponesrečil se je na lovu. — Rodil se je leta 1915 v Selih pri Vrčicah v kmečki družini. Izučil se je za mehanika. Pozneje pa je bil zaposlen v Zagrebu in Semiču kot lesni manipulant. Osvobodilnemu gibanju se je pridružil že prvo leto vojne in je sodeloval v pomembnih akcijah. Kot železničar je povzročil mnogo škod okupatorju. Po italijanski okupaciji je sodeloval v semiški skupini VOS, leta 1944 pa v 4. bataljonu I. VDV brigade na Notranjskem. Tedaj je bil že poročnik. Pozneje je bil nekaj časa v KNOJ, nakar je delal v tehniških delavnicah II. divizije KNOJ. Prejel je več vojaških odlikovanj. — Po demobilizaciji je bil predsednik kontrolne komisije pri OLO Cnomelj in opravljal je še več pomembnih funkcij. Več let je bil predsednik SZDL v Kotu pri Semiču in predsednik ZB NOV. Nasploh je bil izredno delaven družbenopolitični delavec in med ljudmi splošno priljubljen, kar se je pokazalo tudi na pogrebu. Zapustil je ženo in dve hčerki.

Feliks Mravlje

Od dobrega tovariša Feliksa Mravljeja smo se za vedno poslovili septembra. Bil je 1912 v družini z dvanaajstimi otroki in moral si je v zgodnji mladosti začeti sam služiti kruh. Izučil se je pekoveškega poklica. Bil je zmeraj napredne miselnosti. Z ženo Pavlo sta leta 1942 prišli v stike z osvobodilnim gibanjem. Njun dom je bil vselej odprt borcev in aktivistom. Feliks se je jeseni 1943 pridružil borcev v enoti VDV. Opravljal je razne dolžnosti na področju Zirov in Selške doline. Koncem leta 1946 je bil demobiliziran, nakar je bil marljiv zadržni delavec. Leta 1954 je postal upravnik pekarije, ki jo je potem uspešno vodil. Zelo si je prizadeval za elektrifikacijo domače vasi in vsega Zirovskega vrha ter Kladja. Za zasluge med vojno in po nji je prejel kar pet odlikovanj. Bil je vnet delavec družbenopolitičnih organizacij. Ohranil ga bomo v trajnem spominu kot nadvse poštenega in zgledno delavnega tovariša.

Jakob Šneberger

Tovariša Jakoba Šnebergerja smo 2. novembra spremenili na zadnji poti na pokopališču v Moravi pri Kočevju. — Rodil se je leta 1887 v Gorenji žagi pri Kočevju v družini malega kmeta. Med osvobodilno vojno se je leta 1942 pridružil borcev. Bil je odlikovan in večkrat pohvaljen kot požrtvovalen borec in dober tovariš. Nobena naloga mu ni bila pretežka. Številni prebivalci so na zadnji poti pokazali, kako zelo so ga spoštovali. — Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

pališče v Moravi pri Kočevju. — Rodil se je leta 1887 v Gorenji žagi pri Kočevju v družini malega kmeta. Med osvobodilno vojno se je leta 1942 pridružil borcev. Bil je odlikovan in večkrat pohvaljen kot požrtvovalen borec in dober tovariš. Nobena naloga mu ni bila pretežka. Številni prebivalci so na zadnji poti pokazali, kako zelo so ga spoštovali. — Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

Štefan Duh

Rodil se je 1894. leta v Murski Soboti, kjer so ga 12. novembra tudi pokopali. Tudi njega je zajel vihar prve svetovne vojne. Uvrstili so ga v ogrski pešpolk in poslali v Galicijo, kjer je bil hudo ranjen. Vojaška komisija mu je prisodila 90-odstotno invalidnost. Se v bivši Jugoslaviji je bil tajnik organizacije vojnih invalidov v Murski Soboti, to delo je tudi nadaljeval vsa po vojna leta, od ustanovitve organizacije Zveze vojaških invalidov. Za svoje požrtvovalno delo v invalidski organizaciji je dobil priznanje okrajnega in republiškega odbora ZVVI.

Ob odprtem grobu se je od rajnega poslovil član republiškega odbora ZB NOV Rudi Rappi-Savo in se mu zahvalil za njegovo dolgoletno in vneto delo v organizaciji VVI.

Marija Troha

Marijo Troha so stari prebivalci v Kočevju poznali kot blago in skromno delavno ženo. Umrla je 26. oktobra v Kočevju, kjer se je tudi rodila leta 1904 v Novakovi družini. Poročila se je z delavcem Francetom Troho, ki je že pred vojno sodeloval v naprednem delavskem gibanju. Spomladi 1942 je odšel k partizanom. Umrl je med vojno. — Marija je požrtvovalno pomagala našim ljudem kolikor je mogla v sovražnikovi postojanki. Nemci in domobranci so jo maja 1944 prišli in odgnali v Nemčijo v taborišče. Po vrnitvi v domovino je delala v trafiki do leta 1963, ko je bila upokojena.

DRUŽINE V GOZDOVIH POD SNEŽNIKOM

(Nadaljevanje in konec)

Tisti dan se je začelo deževje. Z mrakom je začelo še močnejše deževati. Bili smo hitro do kože mokri. Potem je začela pihati burja. Začelo nas je tresti od mraza. Jedli nismo tedaj še nič, ker se je dnevni obrok naše hrane šele kuhal, ko so prišli Italijani in belogardisti. Bila je nuda in dolga noč. Blodili smo po gozdu in prišli do ceste. Tu smo se ustavili. Najprej nismo vedeli, kam. Tedaj je zajokal otrok Marije Kočevarje. Od ene izmed skupin (med begom smo se razkropili) sta prišla, ko sta zaslišala jok, dva tovariša po nas. Peljala sta nas k neki drvarski koči, kjer so kurlili velik ogenj. Bili smo zelo veseli, da smo prišli do ognja in si ogreli otrple ude.

Takoj zjutraj sta se napotila dva tovariša v prejšnje taborišče. Ko sta se vrnila, sta pripovedovala, da je vse uničeno. Požgali so barako, obleko, ki jo nismo utegnili pobrati, posode in kotel v kuhinji, kjer se je kuhal krompir, so prevrnili in preluknjali z bajonetmi. Krompir v jami pred barako se je sežgal in oparil. Drugo hrano pa, kolikor je niso odnesli, so razstresli po blatu. Nato nam je komandant (Jakob Baraga-Belč) prinesel pečenega krompirja in ga razdelil... Ko smo prišli v Jarmovce, naše zadnje zimsko taborišče, je začelo ponovno deževati. Dva tovariša sta iz prejšnjega taborišča prinesla veliko ponjavo, ki so jo Italijani in belogardisti pozabili sežgati. Iz le-te so tovariši hitro naredili streho in zakurili ogenj, in tako smo prenočili vsi skupaj. Naslednje dni se je začela gradnja brunaric in zemljanik iz holjevih vrhov. Kmalu je začelo snežiti. V tem taborišču je bilo najhuje, ker smo ostali brez tople obleke, brez odevi in brez posode, da bi se prali. Pred snegom smo si nanесли nekaj krompirja, ki je bil skrit na več krajih v gozdu. Hrano smo dobili enkrat na dan — po nekaj krompirjev na osebo, ki jih je vsaka družina zase pekla. Zapadel je globok sneg. Ker nismo mogli priti, smo bili polni uši in dobili smo srbe-

čico. Bili smo lačni in prezeblji. Zaradi debelega snega ni bilo celih štirinajst dni nikogar do nas. Šele potem so tovariši pregazili sneg (tedaj je prišel Viktor Krašovec in nastrelil košut, drugače bi bili od gladu pomrli...)

Ob koncu bomo še enkrat predali besedo Mariji Jelaska, ki zelo natanko popisuje življenje v civilnem logorju. »Dokler ni zapadel sneg, smo hodili po hrano v vasi (Babna polica, hrvaške vasi pri Cabru), seveda ponoči. To je bilo 6 do 7 ur hoda od našega taborišča. Te vasi so bile požgane, poljski pridelniki niso bili pobrani, ker so bili ljudje v internaciji, nekaj je bilo pobitih, nekaj pa pri partizanih. Ko je zapadel sneg, nismo več hodili po hrano, ker je bila bojazen, da nas zasledijo po gaze. Pomaknili smo se globlje v notranjost snežnih gozdov. Za zimo so nas tudi dobro oskrbeli. Bilo je skladišče koruze in žita. Celo krave smo imeli, da je bilo mleka za dojenčke in majhne otroke. Kuharica je bila Nežka Bavec. Marjetka Bavec je bila članica komunistične partije in je imela na skrbi delo z nami — pionirji. Vsak dan smo imeli pozdrav zastavi. Sestajali smo se in Marjetka nam je govorila o Osvobodilni fronti, o narodnoosvobodilnem boju, o Rusiji. Učila nas je partizanskih pesmi. Omenila sem, da smo sprva živeli pod šotori. Kasneje so starejši sekali smreke, jih razrezovali in obtesovali in delali brunarice. Vsaka družina je imela svojo bajto. Trikrat na dan smo hodili po hrano na skupni kotel. Tu se je delilo po družinah in potem je vsaka družina spet delila svojim članom...«

Na spomlad je vodstvo osvobodilnega gibanja sklenilo, da se civilno taborišče pod Snežnikom evakuira na Dolenjsko, partizanske družine z Loške doline pa razmesti pri zanesljivih ljudeh na Gorjancih, v Beli krajini in okolici Novega mesta. Tako so otroci partizan po dolgem stradanju, prezebanju in strahovanju prišli do redne hrane, obleke in počitka. Toda vojne še ni bilo konec in mnogo tovarišev iz te par-

tizanske enote je pozneje še vadilo, precej pa jih je po vojni umrlo. Prav bi bilo, da bi ugotovili imena in priimke vseh teh

ljudi, da bi se sešli in obudili spomine na hude čase...

Zbral in povezal FRANCI STRLE

Milka Petrič, vdova po Belomalenskem Ivanu, z otroki — sirotami Lidijo, Ivom, Božom in Franjom v gozdu pri Bereči vasi v Beli krajini. Najstarejša Ladica je bila ob nastanku fotografije, poleti 44, na bolničarskem tečaju. Družinskega hranitelja, priljubljenega sindikalnega aktivista in partizana so iz zasede ubili belogardisti na Cinkovcu 10. aprila 1943. Takrat je padel tudi Anton Mlakar z Babne police, Lojze Matvezčič, Petruškov iz Vrhniške pr' Ložu pa je bil prestreljen skozi pl. iča. Belogardistični morilci so za ta zločin dobili nagrado 10.000 lir.

Pododbor za civilni logor

V okviru odbora Notranjskega odreda in na pobudo našega uredništva se je ustanovil pododbor za civilni logor, ki ga sestavljajo: prof. Tone Avsec, Medvode 119, Rafael Baraga, direktor LIV Postojna, Marjetka Bavec-Sonja iz Maribora, Gosposvetska 23, Franc Levce iz Pudoča št. 1, Stari trg pri Ložu, Ladica Petrič-Štritof, Rožna pot 7, Zusterina pri Kopru in Ivan Sterle iz Ljubljane, Runkova 2. Sejo pododbor bosta dogovorno sklicala prof. Tone Avsec in Ivan Sterle, nakar bo pododbor izvolil predsednika, tajnika in razdelil naloge. V delo pododbor se lahko vključijo tudi drugi tovariši in tovarišice, ki žele karkoli prispevati za uresničenje zastavljenega programa, ta pa obsega sledeče naloge:

1. Zbrati imena in priimke ter partizanske imena za vse padle in umrle ter natančne naslove za še živeče pripadnike civilnega logorja, izvesti anketo ter izdelati natančen razvid.

2. Organizirati tovariško srečanje, ki naj bi bilo maja 1973, za trideseto obletnico, kar je bilo taborišče evakuirano.

3. Zbrati gradivo (fotografije, zapiske, dokumente in materialna pričevanja) za Notranjski muzej v Ložu, ki naj bi o civilnem

logorju pripravil zaokroženi razstavi in delek.

4. Zbrati pismena in ustna pričevanja, ki bi omogočila celovito vojnogodovinsko študijo o tej partizanski enoti.

5. Zbrati podatke o socialnem stanju in invalidnosti ter pokreniti priznanje statusa borca za tiste, ki so bili mlajši od 15. leta, in statusa vojaškega vojnega invalida za tiste, ki so se začeli zdraviti za posledicami vojnih naporov do leta 1961.

Zgoraj predstavljena sestava pododborja za civilni logor je nastala na pobudo našega uredništva ter s privolitvijo naštetih tovarišev in tovarišic. Pričakujemo, da bodo dobili vso podporo, na prvem tovariškem srečanju pa bo izvoljen stalni in dopolnjeni pododbor za civilni logor. Mnoge tovarišice in nekateri tovariši so že doslej precej pripevali za izvedbo zastavljenega programa. Z njihovo pomočjo je bilo mogoče sestaviti dokaj natančen seznam civilnega logorja, ki pa ga bo treba še izpopolniti in popraviti. Zaradi hitrejši in lažje ugotovitve manjkajočih ter izpopolnitve obstoječih podatkov seznam objavljamo v celoti. Za vse tiste, ki še niso izpolnili vprašalnega lista stavljamo vprašaj v oklepaju (?).

Seznam civilnega logorja

Anton Avsec iz Vrhniške, padel 19. decembra 1942, Franciška Avsec in Marija Avsec, poročena Zabukovec (?), Rakek, Partizanska 16, prof. Tone Avsec, Medvode 119, Vanda Avsec, por. Mlinar, Cerknica, Tabor 8, Niko Avsec, umrl, Jakob Baraga-Ješo, umrl, Alojzija Baraga in Jože Baraga (?), Stari trg pri Ložu 74 (Belčevi), Rafael Baraga, Volaričeva 3/a Postojna, (?), Miro Baraga, Vegova 21, Semedela Koper (?), Alojz Baraga, Kajuhova 28, Ljubljana (?), Amalija Baraga (Levkova mama iz Igavasi), umrla, Nežka Bavec, umrla, Marjetka Bavec-Sonja, Gosposvetska 23, Maribor, Rudolf Butala iz Nadleska (?), Ana Gregorič iz Vrhniške, padla septembra 1944, Franciška Hec (Točkova teta) in Vinko Hec iz Podcerkve, padla od črne roke, decembra 1944, Ivan Kebe iz Cerknice, umrl, Franc Kandare iz Starega trga (?), Stanko Kodrca z Vrha, dezertiral, Viktor Kočevar (Hajcarjevi), umrl, Marija Kočevar in Jože Kočevar (?), Stari trg pri Ložu 77, Viktor Kočevar, Celje, miličnik (?), Marija Kočevar, Stari trg pri Ložu (?), Janez Kočevar (?), Gizela Kočevar, umrla, France Kovač (Pekovi iz Prezida), Zora Kovač, umrla, Joško Kovač (?), Frane Kovač (?), Goran Kovač (?), Rafael Kovačič, Podpeč (?), Tilka Kovačič in sin v ZDA (?), Franci Korošec, Spahov, padel, Franc Le-

vec, Pudoča št. 1, p. Stari trg pri Ložu, Pavle Maslo, Kovačičeva 30, Semedela pri Kopru (?), Jože Maslo (Bečanova z Ostržnega brda), Piran, Birnardin, (?) Alojz Matvezčič, Petruškov iz Vrhniške, padel na Dolenjskem, Terezija Matvezčič, živi v Ljubljani (?), Tone Matvezčič (?), France Matvezčič (?) in Vinko Matvezčič (?), Vinko Martinc, Pekov iz Starega trga, padel 18. februarja 1944, Milan Matko-Melhor, Kovačev iz Bitnje, ujet in ustreljen, Anica Matko, poročena Cerar, Novo Polje, cesta II-3a, Skoplastika Mlakar, Blažkova iz Babnega polja, umrla, Anica Mlakar (Rihtarjeva z Babne police, vdova po Blažkovem Jožetu), drugič poročena Tajčman, Podgorje 27, Apače (?), Anica Mlakar, roj. 1939 (?), Jožek Mlakar, roj. 1941 (?), Anton Mlakar iz Babne police, padel na Cinkovcu 10. aprila 1943, Anton Mlakar iz Viševke, padel, in Franciška Mlakar iz Viševke, umrla, Tone Oražem, padel ali umrl, Anton Pavlič iz Podcerkve, padel 10. septembra 1943, Julijana Pavlič, umrla, Ana Pavlič, poročena Hec, Podcerkev (?), Kristina Pavlič, poročena Baraga, Stari trg pri Ložu 74, dr. Mija Pavlič, poročena, živi v Kamniku (?), Franciška Paternost Zabukovec, babica iz Starega trga, umrla, Valentin Pirc, živi v Sentlovrencu na Pohorju (?), Marjetka Pirc iz Vrhniške, umrla, Vilko Pirc,

živi v Mariboru (?), Ivan Petrič (Mažkov iz Dan), Stari trg pri Ložu (?), Jože Petrič (Mažkov), živi v Ljubljani (?), Ivan Petrič (Belemalenski), padel 10. aprila 1943 na Cinkovcu, Milka Petrič, umrla, Ladica Petrič, poročena Štritof, Rožna pot 7, Zusterina pri Kopru (?), Lidija Petrič (?), France Petrič, Store 140 pri Celju, Božo Petrič (?), Ivo Petrič (?), Stanko Petrič iz Vrhniške, padel, Franc Plos-Lado, umrl, Marija Plos, Hlebova 7, Maribor (?), Danica Plos (?), Franc Plos, Markovec (?), Marija Plos, poročena Jelaska, Mažuraničeva šetališče 31, Split, Feliks Razdrih, Ljubljana (?), Rezka Razdrih, Vrnika 7 (Kot), Stari trg pri Ložu, Edo Razdrih, Ljubljana (?), Marija Razdrih, Trg revolucije 6, Ljubljana, Stane Razdrih, padel 2, Tončka Razdrih in Leon Razdrih iz Cerknice (?), Zorka Sterle, poročena Stojanovič, Savinjsko nabrežje 3, Celje (?), Ivan Sterle, Runkova 2-IX, Ljubljana (?), Ana Szopko (?) in Ivan Szopko (?) iz Cerknice, Marica Sepec, poročena Tršan, Kavškova 17, Ljubljana (?), Tilka Sepec, poročena, Ljub-

ljana (?), Miha Sepec (?), Franc Špeh (?), Janez Troha (Mihov iz Babnega polja), umrl, in Marija Troha, umrla, Franc Virt, živi v Ložu (?), Stanko Zigmund, živi na Vrhniški pri Ljubljani (?), Janez Zagar (?), Vinko Zagar iz Starega trga, padel. Poleg naštetih so bili v civilnem logorju še štirje starejši borci iz Pokojišča, žena komandanta Iva Slavca-Jokla, ki je padel nekje pri Kranju, s sinom. V začetku nekaj časa so bile tudi neke družine s Kozjega vrha pri Prezidu, ki pa so pozneje prešle na Hrvaško. Dalje je bil za borca neki študent iz Ljubljane, po imenu Sandi. Iz Vrhniške pri Ložu so bile tri ženske, pisale so se Prijatelj, ki so padle za zagotovitev varnosti taborišča (ne vemo imen). Dalje je bil Kovačev Filip iz Pudoča, ki je padel na Dolenjskem. Manjkajoče podatke in dopolnitve javite na Uredništvo TV-15, Beethovnova 10, 61000 Ljubljana, za novinarja F. Strleta! Prav tako pošljite svoje spomine, da jih homo ob-

S. F.

Sestali so se bivši piloti

V soboto, 25. novembra, so se v Ljubljani v dvorani gostilne pri Zibertu sestali nekdanji gojenci 1. letnika pilotske šole. Ta je začel z delom poleti 1945, končal pa 1. novembra 1947 v Pančevu. Tako so nekdanji gojenci, zdaj že zreli možje, obnem proslavili tudi petindvajsetletnico šolanja.

Jugoslovansko vojno letalstvo, ki je delovalo že med vojno, je sprva imelo v svojih vrstah predvsem osebe iz nekdanje jugoslovanske vojske. Toda tega osebja je bilo vse premalo, posebno še, ker je bila večina aktivnih pripadnikov te vojske v vojnem ujetništvu. Zaradi tega so pristojni štabi že leta 1944 spomlad začeli zbirati primerne borce, da bi jih poslali v letalske šole. Kajpak so izbirali najboljše. To se pravi, predvsem dobre borce, ki pa so povrh morali biti tudi mladi, zdravi in so morali imeti že pred tem nekaj šolske izobrazbe. Precejšnja skupina bodočih letalcev je sredi 1944 odšla prek Italije v Egipt, Irak, Iran in dalje v SZ. Leta 1945 pa je začela delovati tudi v Jugoslaviji letalska šola, vendar se je v njej šolal le del gojencev. Še leta 1945 in 1946 so odhajale večje skupine na šolanje v SZ.

Za delovanje šole v Pančevu pa velja poudariti, da se je zlasti tiste prve mesece po končani vojni ubadala z velikanskimi težavami. Ni bilo primernih prostorov ali pa so bili v vojni uničeni, ni bilo ne kurjave ne papirja... Prvo leto je primanjkovalo celo hrane. Predavatelji in instruktorji so se šele zbirali in velikokrat niso imeli potrebnih izkušenj, saj se je v štirih letih,

kar so bili v ujetništvu, marsikaj spremenilo tudi v letalski tehniki.

V 1. letniku letalske šole je bilo tudi razmeroma precej Slovencev. Preden so prišli v šolo, so se morali prebijati mimo sovražnikovih zased. Ena izmed skupin je iz Bele krajine prišel peš, mimo Zagreba na Madžarsko in šele zadnji del poti so se peljali z vlakom.

Od vseh gojencev jih je šolanje končala slaba polovica. Mnoge so odpustili zaradi slabega zdravja. Tudi neizkušenost, izrabljenost materiala in vse drugo je terjalo razmeroma številne žrtve. Po šolanju so številni gojenci ostali v šoli kot instruktorji in predavatelji. V naslednjih letih je vse preveč letalcev, nekdanjih gojencev 1. letnika, izgubilo življenja v raznih nesrečah.

Srečanje nekdanjih gojencev pa ni bilo samo obujanje spominov na nekdanje dni. Izzvenelo je v predlog, da bi se sestajali vsako leto in ne samo v Sloveniji, ampak tudi po drugih mestih Jugoslavije, saj so bili v 1. letniku pripadniki vseh jugoslovanskih narodov. Pri tem pa bi morali imeti večjo podporo in pomoč jugoslovanskega vojnega letalstva. Stiki med pionirji letalstva iz prvih povojnih let in sedanjim pokolenjem letalstva bi koristili tudi slednjim, ki bi videli, s kakšnimi velikanskimi težavami so se bojevali njihovi predhodniki. Srečanje vseh pripadnikov 1. letnika naj bi organizirala komanda vojnega letalstva. Priključili naj bi se tudi vsi tisti, ki so do konca leta 1947 končali šolanje v Sovjetski zvezi.

Komandirjeva povest

Matevž Hace sodi gotovo med najbolj zanimive osebnosti sodobne slovenske književnosti. Iz delavca, partizana, prvoborca in človeka, ki je med vojno zasedal visoke politične položaje, se je po vojni razvil v ljudskega pripovednika v najboljšem smislu te besede. Že s svojimi prejšnjimi knjigami, povestmi in zgodbami — omenimo samo knjigo »Komisarjeve zapiske« — smo ugotovili, da smo s Hacetom dobili zares samorastnika v naši književnosti, ki nam je odkrito, brez prikrivanja in izumetničenosti spregovoril bodisi o partizanskih časih, bodisi o nekdanjem bitju in žitju v njegovi ožji domovini, Loški dolini.

Ves takšen, kakršnega smo Haceta vajeni, je tudi v svojem najnovejšem delu »Komandirjeva povest«, ki je v bistvu zgodba o dejanjih, usodi in ljubezni komandirja Zevnika. »Komandirjeva povest« nam pripoveduje, da so v velikih, odločilnih časih živeli prav tako navadni ljudje kot sicer, da so se v svojem intimnem življenju večkrat znašli v položajih, ki niso bili prav nič skladni z

zgodovinsko pomembnostjo časa. Hacetov pogled na življenje je namreč stvaren pogled kmeta, preprost in hkrati poln ljudske modrosti.

Čeprav je povest grajena na skoraj že tradicionalnem ljubezenskem trikotniku — komandir Zevnik in njegov tekmeč v ljubezni Jernej Burja, ki konča kot domobranec, ter njegovo dekle Jožica, ki postane na koncu Zevnikova žena, nam »Komandirjeva povest« vseeno daje neposreden, odkrit, duhovit, pa tudi pretresljiv vpogled v partizanske čase, ko ni bilo nikjer vse belo, pa tudi

PREŠEREN V ITALIJANŠČINI

V sodelovanju založb Mladinske knjige iz Ljubljane, Lipe iz Kopra in Založništvo tržaškega tiska iz Trsta, je pred kratkim izšla italijansko-slovenska izdaja Prešernovega Krsta pri Savici. Spremljevalne besede k prvi izdaji Prešerna v italijanščini so prispevali dr. Anton Slodnjak, Alfonz Gspan in prevajalec prof. Franc Husu iz Rima. (Prof. Husu je v italijanščini že objavil Desetega brata, v pripravi ima prevod iz Cankarjevih del, izbor Gradnikovih pesmi in v celoti preveden Prešernov Sonetni venec). Kot zanimivost slovensko-italijanske izdaje Prešernovega Krsta pri Savici, ki je pomemben založniški prispevek k mednarodnemu letu knjige 1972, bi omenili produkcije osmerih risb Blede in najbližje okolice nemškega slikarja Edmunda Hottenrotha. Slike visijo v svetovno znani rimski kavarni Caffè Greco v Via Condotti 86, kjer jih je leta 1948 odkril prof. France Stele, in so tokrat prvič objavljene v knjigi.

ne vse črno, temveč izrazito življenjsko in polno usodnih preobratov in zapletov, natančno tako kot je v resničnem življenju.

Hace se je tudi v tem svojem delu potrudil, da nam je svojo pripoved sporočil v ljudskem, bogatem, sočnem in razumljivem jeziku, kar daje delu še poseben čar, hkrati pa tudi razumljivost in — o tem smo prepričani — prav tako dostopnost najširšemu bralskemu krogu, česar za marsikatero sodobno delo nikakor ne moremo trditi.

Če smo na začetku zapisali, da je Hacet ljudski pripovednik v najboljšem in najplemenitejšem smislu te besede, smo hoteli samo podčrtati, da ima tudi tovrstna literatura svoje mesto v naši sodobni književnosti in, kar je najpomembnejše, takšna literatura ima tudi zelo širok krog bralstva, torej je namenjena kot sporočilo zares slehernemu našemu človeku, ki bi rad kaj več zvedel in sodoživel iz časov, ki so postali danes že legenda, to je časov našega narodnoosvobodilnega boja.

Knjigo Matevža Hacet »Komandirjeva povest« je izdal zavod Borec v Ljubljani, opremila pa jo je Judita Skalar.

DUŠAN ŽELJEZNOV

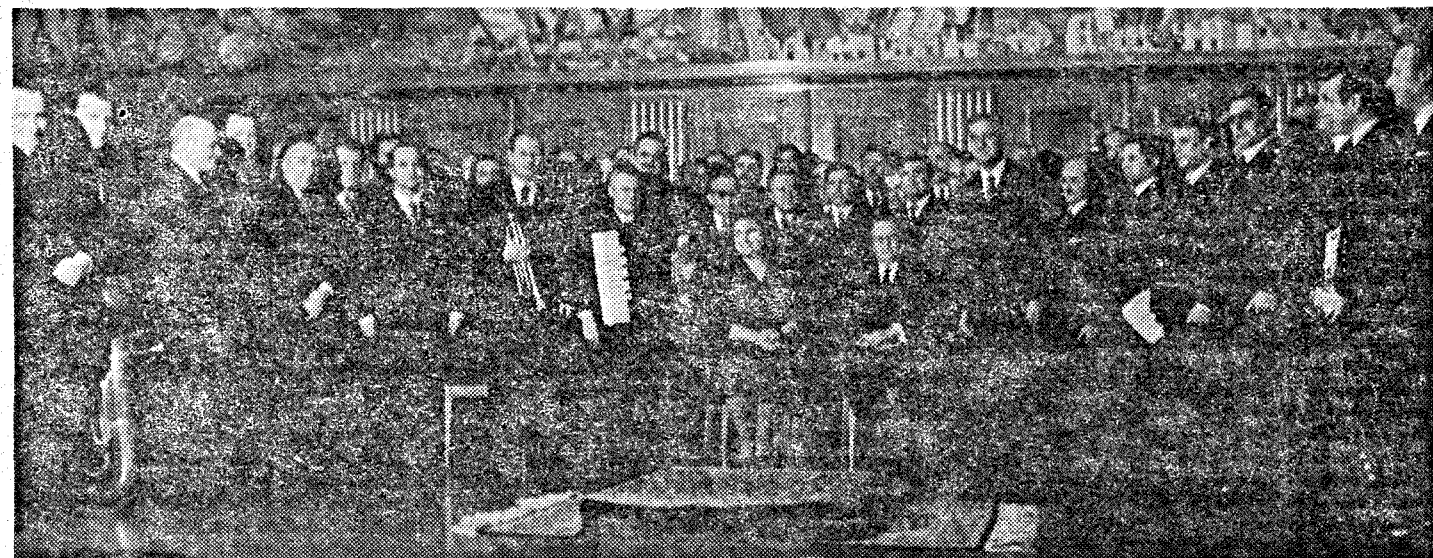
Umetniški večer slovenskih zdravnikov

Nagrada AVNOJ za področje medicinskih ved je letos že tretjič prišla v Slovenijo. Kot smo že poročali, je bila podeljena akademiku prof. dr. Francu Novaku-Luki. V počastitev tega izjemnega dogodka so slovenski zdravniki priredili samostojen koncert, ki je bil v soboto, 9. decembra 1972, ob 20. uri v dvorani narodne galerije. Zanimanje za koncert je bilo tolikšno, da so morali prireditelji iz male dvorane preseliti v veliko.

Predsednik slovenskega zdravniškega društva dr. Anton Dolenc je z izbranimi besedami nagovoril slavljence in mu iskreno čestital, slavljencec dr. Franc Novak-Luka pa je potem izčrpno orisal pot in razvoj ljubljanske porodniške šole. V umetniškem delu koncerta so nastopili prof. dr. Franci Derganc s Sonato za klavir v c-molu »Patetičnu«, opus 13, 2. stavek Adagio cantabile, prof. dr. sc. dr. med. Ivan F. Lenart in dr. Janez Jančar »Duo za dva čela« S. Lea, prim. dr. Pavle Kornhauser Fantasia—Impromptu, opus 66, F. Chopina, dr. Andrej Mašera in dr. Igor Kranjec Koncert za dve violini v d-molu (Vivace, Largo, ma non tanto, Allegro) Jochanna S. Bacha ter medicinski kvartet v sestavi dr. Andrej Mašera, violina, dr. Igor Kranjec violina, ing. arh. Jule Lenart, viola in dr. Janez Jančar, čelo, ki je izvedel Godalni kvartet v d-molu »De-klica in smrt« (Allegro, Andante con moto).

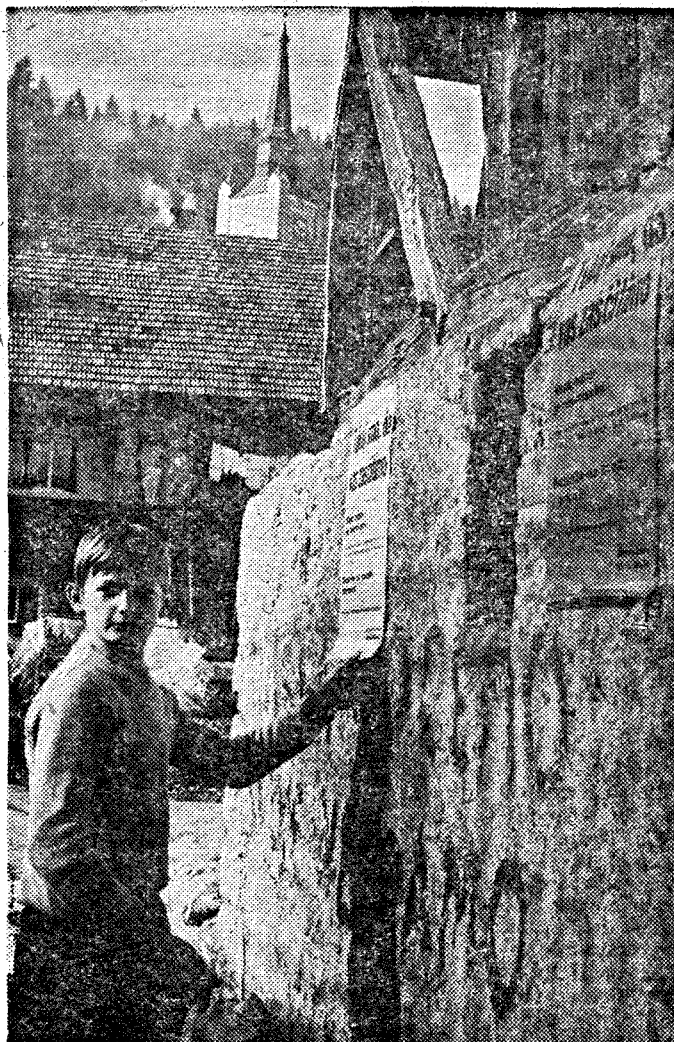
Umetniški večer slovenskih zdravnikov je bil veliko doživetje. Potekal je kot malo kdaj in bil je manifestacija pravega partizanskega tovarštva.

Po A. D.

V avli skupščine SRS se je predsednik Tito s soprogo Jovanko fotografiral s člani Partizanskega invalidskega pevskega zbora, ki so se mu malo pred tem predstavili s koncertom partizanskih pesmi.

Foto: MARJAN GARBAJS

V Mirni na Dolenjskem so te dni končali snemanje kratkometražnega filma »Krajevna skupnost v vojni«, drugega filma o problemih splošnega ljudskega odpora, ki ga je po naročilu Zveznega sekretariata za narodno obrambo posnelo beograjsko filmsko podjetje Zastava-film. Prvi film »Krajevna skupnost in splošni ljudski odpor«, posneli so ga pred dvema leti prav tako v Mirni, si je doslej ogledala domala že vsa Jugoslavija.

Na fotografiji: pri snemanju je sodelovalo tamkajšnje prebivalstvo in enote vojakov.

Foto: MARJAN GARBAJS

S TISKOVNE KONFERENCE »PARTIZANSKE KNJIGE«

Novo za otroke

Partizanska knjiga je v petek priredila zanimivo tiskovno konferenco, na kateri je novinarje seznanila s svojim založniškim programom za otroke, hkrati pa predstavila tri natise oziroma ponatise (Janeza Vipotnika. Zgodbe o Diku, Branke Jurce V pasti in Milana Sege Zgode in nezgode kraljevskega dvora), ki po opremi, tisku in papirju opozarjajo na vsestransko odliko. Urednik Brane Grabeljšek je pojasnil, da je Partizanska knjiga razširila obujanje in negovanje revolucionarnih tradicij tudi na mladino. V ta namen je ustanovila knjižnico za najmlajše z imenom »Lastovke«, »Matjažovo knjižnico« za otroke srednjih let in knjižnico za do-
raščajočo mladino, ki pa še nima posebnega imena. Vodilo Partizanske knjige je, da se s ponatise ohranijo besedila, ki to po literarnih in etičnih odlikah zaslužijo, glede novih besedil pa naj bi se tematika NOB razširila na vsa tista dela, ki opisujejo boj proti krivici in boj proti nasilju. V nadaljevanju je urednica Branka Jurca povedala, da nekatera dela, kot na primer Vide Breštove Orehovo leto in Milana Sege Zgode in nezgode kraljevskega dvora, niso bile ponatisnjene vse od prvega izida do danes, čeprav so jih mladi bralci toplo sprejeli in čeprav je bilo po njih veliko povpraševanje. Dalje je posebej opozorila na knjigo Sandija Sitarja: Mala vojna poštevanka, katere posebna vrednota je subtilno otroško doživljanje.

Casnikarji so zastavili več vprašanj. Največ so se tikala ravno knjižno-založniškega programa za mladino. Na ta vprašanja je utemeljeno odgovoril pisatelj Sandi Sitar. Po njegovem je osvobodilni boj tolikšna vrednota, da bo

trajno napajala književne ustvarjalce. Vrednost del, ki so jih napisali udeleženci osvobodilnega boja, je v pričevanju. Morda potem ta književnost zares zaide v nekakšno krizo, da bi se končno pojavila še z večjo močjo in z novim pristopom do te snovi, ki obeta tudi novo kvaliteto. To dokazuje, da bodo vrednote iz osvobodilnega boja zares večno žive.

Prepričali smo se, da so nove knjige za otroke, ki jih je izdala Partizanska knjiga, razmeroma poceni. Iz tega sklepamo, da si ta založba resnično prizadeva, utreti dobri knjigi pot do bralca

»KAPETANA LEŠIJA« NI VEČ

Znani in priljubljeni filmski igralec Aleksander Gavrić je izgubil življenje v prometni nesreči. Za njim je ostala vrsta velikih vlog, predvsem v filmih Žike Mitrovića: »Kapetan Lešji«, »Signali nad mestom«, »Solunski atentatorji«, »Obračun«, »Marš na Drini«, »Do zmage in napreka«, »Operacija Beograd« in mnogih drugih.

ŠEST IZDAJ »MOSTA NA DRINI« NA MADŽARSKEM

Na Madžarskem pripravljajo šesto izdajo Andrejevega romana »Most na Drini« v nakladi 100.000 izvodov. Prvič so roman prevedli 1947, nato je postal eno najbolj branih prevodnih proznih del na Madžarskem.

tudi s primerno ceno in da ne išče pretiranih zaslužkov. Na vprašanje, kako to zmore, so povedali, da je Partizanska knjiga majhen kolektiv in da cenečnost verjetno omogočajo znatno nižji režijski stroški kot pri drugih založbah.

Brane Grabeljšek je ob koncu povedal, da so prve tri knjige (Sandija Sitarja Mala vojna poštevanka, Vide Brešt Orehovo leto in Milana Sege Zgode in nezgode kraljevskega dvora) natisnjene v nakladi 5000 izvodov, s tem da jih bodo ponovno natisnili takoj, ko bodo pošle, vse druge (Janeza Vipotnika Zgodbe o Diku, Antona Ingoliča Udarne brigada, Ivana Zormana Nedeljskega jutro, Leopolda Suhodolčana Mornar na kolesu, Toma Rebolja Gol-denbruk in Sanja, Karla Grabeljška Najmlajši partizan in Ivana Ferleza Siva družina) pa bodo izšle v nakladi 10.000 izvodov. Namen Partizanske knjige je, da bo našteje knjige stalno zadržala na knjižnem trgu, nadeja pa se velikega povpraševanja. Knjige iz »Matjažove knjižnice«, ki sicer niso predpisane za obvezno čtivo, spadajo pa v program tekmovanja za bralne značke, kar je zanje vsekakor lepo priporočilo.

FRANCI STRLE

IZSTRELITEV SOVJETSKE PODMORNISKE RAKETE

Ameriški obrambni minister Laird je pred kratkim na tiskovni konferenci izjavil, da je Sovjetska zveza nedavno izstrelila novo podmorniško raketo, katere domet znaša 4.000 lorskih milj ali 500 milj več, kot so pričakovali Američani. Izstrelilek je, po njegovih besedah, primer nadaljnega razvoja sovjetske vojaške moči. Raketo pa so izstrelili s kopnega, čeprav sodi v oborožitev podmornic. Američani so spremljali ves polet prav do Midwayskega otočja, kjer je raketa padla v morje. Menijo, da bodo Sovjeti v prihodnjih tednih nadaljevali poskuse z raketami te vrste.

Sicer pa je bila ta zadnja tiskovna konferenca Lairda kot obrambnega ministra, zakaj že nekaj ur kasneje je njegove posle prevzel novi obrambni minister Elliot Richardson.

zanimivosti

JUŽNOVIETNAMSKO LETALSTVO

Po podatkih iz Washingtona so ameriške oborožene sile odstopile Južnemu Vietnamu še 600 letal in helikopterjev z namenom, da bi bila njegova vojska kar najmočnejša še pred prekinitvijo ognja. Tako ima sedaj saigonski režim že kakih 1850 letal in helikopterjev. Ameriški obrambni minister Laird pa je napovedal, da bo južnovietnamska vojska imela do konca leta, če ne bo do takrat podpisano premirje, že 2100 letal in helikopterjev.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

SLOVESNA ZAOBLJUBA MLADIH VOJAKOV

Naslednika pogumnih očetov

Pred praznikom republike so fantje v sivo olivnih oblekah zaprisegli domovini. Obľubili so, da bodo zvesto in pogumno branili socializem ter ohranjevali pridobitve naše revolucije. Ta dogodek je za prenekaterga mladeniča po-

menil prvi korak v novo, vojaško življenje: v slovnico naše vseljudske obrambe.

V dolgi vrsti vojakov, ki jih je neusmiljeno šibala huda primorska burja, sta stala tudi dva mlada Beograjčana:

Mladi vojaki pozdravljajo zastavo enote.

Ivan in Žarko, sinova partizanskih borcev.

Vojak Ivan Vejvoda je sin španskega borca. Oče Ivan se je, po Španiji in francoskih taboriščih, dokopal do domovine in se takoj, to je leta 1941, vključil v vstajo, v našo osvobodilno vojno. Bil je politični komisar 13. primorsko-goranske brigade.

— Na mojo politično opredelitev je vplival predvsem oče — pravi sin španskega borca. — Še danes se živo spominjam njegovih besed in zgodbo o španski in o naši revoluciji.

— In kakšni so tvoji prvi vtisi o življenju v JLA?

— Priznati moram, da sem že takoj po prihodu v enoto moral spremeniti nekatera svoja mnenja in stališča. Saj veste, kako posamezniki opisujejo življenje v vojski. Resda jim nisem popolnoma verjel, vendar sem njihovim govoricam le nekolikanj nasedel. Zdaj pa sem se trdno prepričal, da so bile njihove besede lažne; kajti, »črnogledci« so se pred mano samo želeli predstaviti kot nekakšni sodobni heroji ali mučeniki... Danes, ko sem že podpisal slovesno zaobljubo se počutim izredno srečnega. Zdi se mi, da sem danes večji, kot sem bil včeraj. Zlasti pa so me navdušile besede poveljnika, tovariša Silvestra Turka. Iz njegovih besed sem spoznal vso resnost in veličino nalog, ki me na moji vojaški poti čakajo.

Tudi naš drugi sobesednik, mladi vojak Žarko Erenfraid, je otrok borcev NOV. Njegova oče in mati sta partizanila v vrstah 13. proletarske brigade »Rade Končar«, ki se je, kot je znano, skupaj s slovenskimi borci borila proti sovražniku.

Žarkov oče je danes višji častnik naše armade, mati, nekdanja partizanska bolničarka, pa je medicinska sestra v neki beograjski bolnišnici. Vojak Žarko je prijel na svet pred 22 leti v Poštoj, kjer so mu zrasli tudi prvi zobje. In naključje je hotelo, da danes služi vojaški rok v neporedni bližini rojstnega kraja, v Ajdovščini. Pravi, da mu slovenščina tako rekoč ne dela nobenih preglavic, čeprav je doberšen del življenja prebil zunaj Slovenije, največ pa v Beogradu.

— Zanimivo je, da sem kot otrok borcev NOV hudičevu malo vedel o naši armadi — se smehlja Žarko. — Toda že prvi dnevi mojega vojaškega življenja so me navdušili zaradi tovarištva. Zdi se mi namreč, da se tukajšnje tovarištvo, vojaško tovarištvo, v marsičem razlikuje od tovarištva v civilu; kajti v vojski smo vsi enaki, imamo iste naloge in enake življenjske razmere. Upam pa, da se bo vojaško tovarištvo še naprej krepilo in utrjevalo prav skozi premagovanje težav, ki jih vsiljuje vojaško življenje in priprave za obrambo naše domovine.

— Kako pa se počutiš po slovesni zaobljubi?

— Zelo sem ponosen — je kratko in jedrnat odgovoril mladi vojak.

Žarko so tudi njegovi starešine dokaj hitro »odkrili« in ga takoj določili za tečaj deseterjev. Torej bo tudi on že v kratkem vzgajal nove rodove vojakov...

Pa, naj vama gre po sreči, mlada tovariša Žarko in Ivan! Naše čestitke veljajo tudi osem vašim sovrstnikom, s katerimi ste glasno in jasno, na predvečer praznika naše republike, premagali zavijanje podivjane kraške burje.

B. JAKOVLJEVIČ

Razmerje na Bližnjem vzhodu

Bržkone ni nikjer na svetu nakopičenega toliko orožja na tako majhnem prostoru kakor na območju Sueškega prekopa. Kljub temu pa niso niti Izraelci niti Arabci dovolj močni, da bi mogli v novem vojaškem spopadu odločilno poraziti svojega nasprotnika.

V zadnjem času ni bilo na Bližnjem vzhodu nobenega večjega vojaškega spopada, zaradi česar je sedaj čutiti manj zanimanja za oborožene sile teh dežel, kakor še pred kratkim. Pozornost je zbudila le izjava predsednika Sadata, da bo leto 1971 odločilnega pomena. Kasneje pa so njegovo izjavo popravili, zakaj morebitna uporaba oboroženih sil za vzpostavitev stanja, kakršno je bilo pred izraelskim napadom, je postala odvisna od razvoja mednarodnih razmer.

Krizno žarišče na Bližnjem vzhodu lahko razdelimo na tri strateške smeri: Sinaj, Jordanija in Sirija.

Sinajska strateška smer zajema ves Egipt, sinajski polotok, ki ga sedaj nadzira Izrael, in izraelske pokrajine vzdolž Mrtvega morja in zaliva Akabe. V jordanško strateško smer pa sodi po eni strani vsa Jordanija in tisti del Saudove Arabije, ki meji na Akabski zaliv, po drugi strani pa od Izraelcev okupirani zahodni del Jordanije in vse izraelsko obmejno območje vzdolž Jordanije, medtem ko sirska strateška smer zajema vso sirska in libanonsko ozemlje in severni del Izraela.

Če bi prišlo do ponovnega vojaškega spopada, bi bila odločilnega pomena sinajska strateška smer glede na to, da so tu zbrane najmočnejše sile. Sedanje stanje oboroženih sil Izraela in sosednjih arabskih dežel pa je takole:

IZRAEL

Izrael ima sedaj še boljše oborožene sile, kot jih je imel pred letom dni. Za to se ima zahvaliti tudi Združenim državam Amerike, ker so mu pomagale tako z denarjem kot z oborožitvijo. V prejšnjem letu je Izrael dobil od ZDA 40 novih letal PHANTOM in 80 letal SKYHAWK, s čimer je izraelsko letalstvo naraslo na 430 letal. Izraelci se zanašajo na izurjenost in izkušnost svojih pilotov ter zato menijo, da jim 530 egiptovskih letal ne more biti nevarno. Izraelci so dobili tudi vso svojo protiletalsko obrambo z nabavo novih raket HAWK. Sedaj imajo na Sinaju že približno 100 raket.

Kopenska vojska se številčno ni bistveno spremenila, do kakovostnih in številčnih sprememb pa je prišlo glede njene razmestitve, zlasti pa glede utrjevanja na Sinajskem polotoku. Tako na primer so povsem dokončali tako imenovani »varnostni pas« na vzhodnem bregu Sueškega prekopa, ki vsebuje mnoge ovire, opazovalnice, maskirane položaje za orožje in bunkerje.

Približno 15 do 20 km za to črto so postavljene ovire, minska polja in položaji enot za zavarovanje, še globlje pa je tako

imenovana črta Bar-Lev, ki vsebuje kakih 40 stalnih betonskih objektov ter na desetine poljskih utrd, široka pa je več kilometrov. Približno 100 km daleč od sueškega prekopa dokončujejo novo obrambno črto, ki jo poluradno imenujejo »Golda Meir«.

Izraelska vojska ima 19 divizij (motoriziranih oziroma pehotnih in 5 tankovskih), oborožena pa je s 1300 tanki ter 2350 topovi in minometi. Izraelci imajo že po tradiciji močno rezervo, medtem ko jim meje varujejo sorazmerno šibke sile. Na sinajski strateški smeri imajo štiri motorizirane in eno tankovsko divizijo s skupno 520 tanki ter 1050 topovi in minometi. Na jordanški smeri so tri divizije z 240 tanki, na sirska smeri pa štiri divizije s 300 tanki ter 300 topovi in minometi.

JORDANIJA

Jordanski režim se je po likvidaciji palestinskih gverilcev odkrito opredelil za ZDA, politiko ZDA na Bližnjem vzhodu pa podpira tudi Saudova Arabija. Potemtakem Izrael, Jordanija in Saudova Arabija predstavljajo širok pas, ki bi v primeru vojne ločeval sile arabskih dežel. To pa hkrati tudi onemogoča skupno akcijo. Takšna politika Jordanije je privedla do tega, da Izrael že v času miru lahko skrči svoje sile, ki jih ima vzdolž jordanške meje, v primeru vojne pa mu s te strani ne grozi nobena nevarnost. Jordanske oborožene sile so sorazmerno šibke (4 divizije, 235 tankov in 120 topov). Vse to ugodno vpliva na strateški položaj Izraela in mu omogoča manevriranje med strateškimi smerni. Po drugi strani imajo Arabci manj možnosti, da izsilijo vojaško rešitev, zato pa je toliko večji pomen politične rešitve bližnjevzhodne krize.

EGIPT

Egiptčani so vzpostavili močno protiletalsko obrambo in ogrožje za kopenske sile. Med sueškim prekopom in Nilom imajo na globini 250 km tri cone protiletalske obrambe. V 30 km širokem pasu zahodno od sueškega prekopa imajo 120 položajev protiletalskih raket, namenjenih za obstreljevanje letal v nizkem poletu. V drugi coni, ki je globoka približno 100 km, imajo 60 raketnih položajev proti letalom na večjih višinah in več kot 300 lovskih bombnikov. V tretji coni, ki se razteza vse do Nila, pa je 90 raketnih položajev in 150 lovskih letal, ki so hkrati namenjeni tudi za obrambo večjih egiptovskih mest.

Operativna vojska ima približno 1000 protiletalskih topov in mitraljezov. Egiptovski protiletalski sistem sodi med najsodobnejše in najsmothnejše na svetu, omogoča pa nadzorovanje izraelskih letal od njihovega vzleta dalje. Izraelska letala bi morala leteti visoko, da bi se izognila protiletalskim raketam v prvi coni, toda tam bi jih takoj zatem prestregle rakete iz druge in tretje cone. Podoben sistem protiletalske obrambe

grade tudi v Siriji, vendar leta še ni dokončan.

Egiptovska kopenska vojska ima 13 divizij, izmed katerih sta dve tankovski; sicer pa ima 870 tankov in 2200 topov in minometov. Enote so trenutno sposobne le za aktivne obrambne naloge, ne pa tudi za napad v večjem obsegu. Potemtakem je stanje vzdolž Sueškega prekopa tako, da si po eni strani izraelske sile ne morejo privoščiti nobene avanture, po drugi pa tudi egiptovske sile še ne morejo z lastnimi silami likvidirati posledic izraelske agresije.

SIRIJA IN LIBANON

Sirija ima štiri pehotne in eno tankovsko divizijo s 460 tanki in 200 topovi in minometi, Libanon pa eno divizijo. Tudi ta vojska še ni sposobna za kake večje ofenzivne akcije, poleg tega pa imajo Izraelci v rokah Golanško višavje, s katerega lahko opazujejo vse premike sirske vojske in le-to lahko neposredno obstreljujejo.

Skupno razmerje sil je takole: Izraelci imajo 19, Arabci pa 25 divizij. Kar zadeva samo tankovske divizije, znaša razmerje 5:5,5 za Arabce Izrael ima 2350 topov, Arabci pa 2820. Tankov imajo Izraelci 1350, Arabci pa 1965. Skupno razmerje sil znaša 1:1,2 za Arabce. Toda politična in vojaška enotnost arabskih dežel nista tolikšni, da bi bil možen skupen nastop proti Izraelu. Tako na primer ima Izrael proti trinajstim egiptovskim samo pet svojih divizij, toda v primeru potrebe bi lahko pritegnil vsaj šest divizij z jordanške fronte in iz rezerve. Tako bi bilo tudi na tej fronti že v 12 do 24 urah vzpostavljeno ravnotežje.

Potemtakem je očitno, da v nekaj naslednjih letih še ni mogoče pričakovati vojaške rešitve vprašanj, ki so se nakopičila na Bližnjem vzhodu.

Telegrami

LOGATEC: RVS so v zvezi z nalogami, h katerim jih vzpodbuja pismo tovariša Tita, sklenili, da mora vsak član ZRVS aktivno sodelovati pri razreševanju in odpravljanju negativnih pojavov v raznih delovnih organizacijah in ustanovah. V ta prizadevanja se mora vključiti vsak tam, kjer je zaposlen, še predvsem pa so za tako delovanje odgovorni tisti RVS, ki so tudi člani ZK.

PTUJE: Novembra je bilo posvetovanje s predsedniki krajevnih združenj RVS, na katerem so soglasno sprejeli pismo tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ ter obljubili, da bodo RVS v svoji organizaciji, delovnih kolektivih in na terenu, kjer delajo in žive, storili vse, kar pismo od njih zahteva.

MURSKA SOBOTA: RVS so predlagali, naj bi odvzeli čin nekemu rezervnemu starešini, ker je v sosedni republiki Avstriji napravil nekatera kazniva dejanja in je bil od tam izgnan, naši organi pa so mu tudi odvzeli potni list. Isti tovariš je brez stalnega bivališča in se ne udeležuje akcij svoje organizacije niti se strokovno izpopolnjuje. Iz članstva v ZKJ so ga že izključili, občinski odbor ZRVS pa bo častnemu razsodišču pri poveljstvu vojaškega področja predlagal, naj mu odvzame čin, s tem pa ga bodo tudi izključili iz ZRVS.

O samozaščiti in varnosti

Trdnost, enotnost, nemoten družbenopolitični in gospodarski razvoj ter obrambna moč naše samoupravne socialistične skupnosti narodov in narodnosti so odvisni od naše organiziranosti, sposobnosti, doslednega in odločnega izpolnjevanja politike Zveze komunistov, uresničevanja ustavnih dopolnil in ne nazadnje od temeljitih priprav za splošni ljudski odpor. Na poti razvoja in pri doseganju postavljenih ciljev pa se srečujemo tudi s škodljivimi in negativnimi družbenimi pojavi, ki imajo svoje izvore tako doma kot tudi zunaj naših meja.

Teh dejstev se zelo dobro zaveda tudi Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki zaradi tega v svojih letnih programih dela redno načrtuje poleg vojaško-strokovnih tem tudi idejno-politično vzgojo rezervnih starešin, pri čemer imata družbena samozaščita in varnostna problematika še prav poseben pomen. To pa je povsem razumljivo.

Tovariš Egon Conrady med predavanjem v ljubljanskem domu JLA

vo, če vemo, da je Jugoslavija in v njej Slovenija predmet nenehnih opazovanj sovražnih elementov, analiz in ugibanj o njeni gospodarski in obrambni moči ter politični enotnosti. Rezultati njihovih aktivnosti so nam znani; doma in v svetu lažno prikazujejo stanje, napadajo bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, našo neuvrščeno politiko in skušajo škodovati našemu ugledu v mednarodnem ozirju v svetovnem merilu. V današnjem političnem in gospodarskem trenutku sta zato toliko bolj pomembni temi o samozaščiti in varnosti, ki ju je za rezervne vojaške starešine pripravil pomočnik republiškega sekretarja za notranje zadeve Egon Conrady. Prva govori o nekaterih varnostnih problemih, značilnih za obdobje po 21. seji predsedstva CK ZKJ, druga pa o nekaterih vidikih varnostne problematike, ki je povezana z najnovejšo situacijo po pismu predsednika republike in iz-

vršnega biroja predsedstva ZKJ. V občinah nekatera združenja rezervnih starešin temi obravnavajo ločeno, ponekod pa ju združujejo v eno samo zaokroženo predavanje.

Rezervni vojaški starešine spremljajo ta predavanja z velikim zanimanjem, še zlasti veliko pozornost pa vzbujajo tista, ki jih ima osebno tovariš Conrady; imel jih je v že nabitih polnih dvoranah v Novi Gorici, Sežani, Kopru, Izoli, Šempetru, Kranju in v domu armade v Ljubljani za nekaj ljubljanskih občin, imel pa jih bo še v nekaterih drugih krajih. Njegova predavanja so toliko bolj zanimiva in za rezervne vojaške starešine koristna, ker so prepletena s konkretnimi primeri iz našega mednarodnega položaja in naše obrambne pripravljenosti ter boja proti mednarodnemu terorizmu, v katerem ima zločinska dejavnost jugoslovanskih ekstremističnih emigrantov še prav poseben pomen za varnost jugoslovanske skupnosti.

Iz vsebinsko bogatih predavanj lahko spoznamo in potrdimo svoje prepričanje, da je uspešnost sedanjega in prihodnjega boja proti zunanjim in notranjim sovražnikom odvisna predvsem od naše notranje stabilnosti, in v tem trenutku od tega, koliko bomo vztrajni, dosledni in odločni pri izpolnjevanju nalog, ki jih nalaga pismo in drugi dokumenti najvišjih partijskih in državnih teles. In glede na to, da je zveza rezervnih vojaških starešin s svojim članstvom aktivno vključena v vsa dogajanja našega družbenopolitičnega življenja ter ustvarjalno navzoča pri krepitvi splošnega ljudskega odpora, je zagotovo tudi pomemben dejavnik pri usmerjanju in uravnavanju naših družbenih tokov. Prav zaradi takšne vloge te organizacije lahko upravičeno pričakujemo od njenih članov vso podporo našim družbenim prizadevanjem in zavzet boj tudi pri uveljavljanju družbene samozaščite kot najširše preventive proti vsem oblikam in vrstam sovražnega delovanja, odkritega in prikrita. Za takšne naloge so rezervni vojaški starešine po svoji strokovnosti in kot družbenopolitični delavci tudi usposobljeni, do novih spoznanj in kako se je treba bojevati proti negativnim in sovražnim vplivom ter kako je treba reagirati v posameznih primerih pa prihajajo na predavanja in v razpravah, ki ravno v tem času potekajo v vseh slovenskih občinah. Zato bi bilo tudi prav, da Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije tak način seznanjanja svojih članov z aktualno varnostno problematiko uveljavi tudi v prihodnjih letih.

BOJAN FERTIN

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

Dr. Teodor Tominšek:

KOČEVSKI PROCES

Nadalje se sodba v obrazložitvi splošnega in vseh posameznih kaznivih dejanj sklicuje po večini na izpovedi prvič, ki so bile zaslišane neposredno na razpravi, pa tudi na zapisnike oziroma zapiske njihovih izpovedi in druga pisnena dokazila. Kolikor gre za pisneno dokazno gradivo, ta večinoma po obliki in načinu zapisa ne ustreza splošno priznanim procesualno pravnim načelom glede pristnosti oziroma kavel glede verodostojnosti, vendar ga je sodišče ocenilo — kakor sledi iz obrazložitve sodbe — za povsem zanesljivo dokazno podlago. V mnogih primerih je sodišče priznalo verodostojnost tudi navadnemu lističu s podpisom določene osebe, ne da bi prej kontroliralo, ali je tista oseba res podala tako izjavo oziroma res to izjavo podpisala. Kot član sodišča lahko potrdim, da smo bili pri presoji verodostojnosti teh dokumentov dovolj previdni in tudi nismo vselej verjeli vsega, kar je povedal dokument, ker smo pač glede na druge okoliščine (npr. zaradi posrednega zaznanja, posplošenja, premajhne konkretizacije itd.) dvomili, koliko je vsebina dokumenta resnična. Zanesljivo pa lahko potrdim, da nismo ugotovili niti ene primera, da bi bila katerakoli listina ali listič, ki nam je bil predložen, falzificiran oziroma da bi bila njegova vsebina lažna, temveč prav nasprotno, v vseh primerih, ko smo izvedli tak kontrolno, se je izkazalo, da je dokument pristen (čeprav večkrat formalno pomanjkljiv). Tako npr. je še danes iz dokaznega gradiva, ki je v rekonstruiranem spisu, razvidno, da je imelo sodišče pred razpravo na razpolago večje število zapisov o izpovedih raznih prič in drugih očitkecev glede obtožencev in da so bile na razpravi te priče ponovno osebno in neposredno na tem zaslišane. Niti ena od teh prič ni na razpravi drugače izpovedala, kakor je bilo zapisano na lističu, temveč nasprotno, povedala je isto, samo da je to še dopolnila oziroma marsikaj še pojasnila. Zato sodišče ni imelo nobenega povoda, da bi kakorkoli dvomilo v pristnost prisenega dokaznega gradiva. To je tudi veliko priznanje objektivnosti in zanesljivosti podatkov, ki jih je dala sodišču Varnostna obveščevalna služba, ki je opravljala poizvedbe in zbirala dokazno gradivo.

V več primerih se sodišče ne sklicuje samo na konkretno dokazno gradivo, temveč smatra svoje ugotovitve tudi kot splošno oziroma kot: **sodno znane**. Tistemu, ki takratnih razmer pobiže ne pozna, zlasti vsem tistim, ki takrat niso živeli tukaj, pa tudi tisti, ki so morda že pozabili takratna dogajanja, se bo morda zelo čudno, da smo smatrali kot dokazne stvari, ki jih sodišče izrecno ni dokazovalo, temveč jih je vzelo kot splošno oziroma kot sodno znana dejstva. S tem v zvezi je treba vedeti, da gre za ugotovitve, ki so bile takrat ne samo vsakemu pristašu NOB, temveč tudi vsakemu normalno razsodnemu prebivalcu okupiranega teritorija tako očitne in tako otipljive, da niti ne bi bilo umestno, če bi jih sodišče še podrobneje dokazovalo. O teh stvareh se je pač vsakdo, ki je tu živel, lahko sam prepričal na vsakem koraku, to je vsepovsod videl na lastne oči, bral v našem in sovražnem tisku, slišal po radiu itd. Tako npr. je bilo takrat popolnoma odveč dokazovati, da je z okupatorjem odlokom ustanovljena MVAC (Milizia Volontaria An-

ticomunista) oziroma da so »vaške straže« vojaške formacije v službi okupatorja, da je vodilni katoliški kler v Sloveniji (ki ga je predstavljal škof dr. Rožman, ki se je javno družil z vodilnimi predstavniki okupatorja, javno izrecno podpiral njegove ukrepe in nastopal proti OF itd.) najvnetejši pomagač oziroma sluga okupatorja, da je londonska pobegla jugoslovanska vlada sovražno razpoložena do narodnoosvobodilnega gibanja, da daje potuho okupatorjem pomagacem in izdajalcem (to so dokazovale že njene radijske oddaje), da so vodilni ljudje med okupatorjevimi sodelavci poleg vodilnega klera znane osebe iz vodstva bivših režimskih strank JRZ, JNS itd. (saj so se javno z njimi družili). Že takrat je bilo torej vsakemu našemu, tudi najbolj preprostem državljanu v domovini jasno, kdo so ti ljudje, kdo podpira okupatorja in kdo se zoper njega dejansko bori.

Brž ko se je torej na procesu ugotovilo, da so vodilni plavogardisti bili neposredno povezani z vodilnimi belogardisti, da so se medsebojno podpirali in složno nastopali proti tako imenovanemu komunizmu, kakor so označevali OF oz. NOB, potem je bilo ne samo vsakemu izmed sodnikov, temveč tudi vsakemu poštenemu Slovencu popolnoma jasno, da gre za eno samo izdajalsko bratovščino, za isto izdajalsko formacijo. Pri taki splošni notoričnosti je bilo zato za ugotavljanje subjektivne krivde vsakega posameznega obtožence povsem dovolj, da so njegovo vedenje potrjevali še konkretni dokazi. Zato tudi sodišče nobenemu od obtožencev ni moglo verjeti, da ni poznal dejanske situacije oz. izdajalske formacije, v kateri je delal. Verjetno vsega tega dejanskega stanja široka svetovna javnost ni in tudi ni mogla poznati (spomnimo se samo na mistifikacije po radiju in tisku o »herojstvu« Draže Mihailovića) in je bila naloga našega procesa, da seznanj s tem stanjem tudi svetovno javnost. Sicer pa je ves nadaljnji politični in vojaški razvoj vsemu svetu jasno pokazal, da je vse to, kar je sodišče ugotovilo kot splošno znano oz. kot sodno znano, dejansko bilo resnično in objektivno ugotovljeno. S tega stališča torej ne gre za nobeno dejansko pomanjkljivost sodbe in sodnega postopka, če se niso izvajali o takih okoliščinah kakor obširnejši dokazi. Samo mimogrede omenjam, da se sodišče v takratnih okoliščinah (glede na naglico in fizično nemožnost izvedbe) sploh ni moglo spuščati v podrobnejše dokazovanje teh notoričnih dejstev.

Vsekakor smo vsi sodniki bili mnenja, da je dokazov dovolj za vse točke obtožbe, glede katerih smo se odločili za krivdorek (kjer je bilo dokazov premalo, smo obtožence oprostil oz. pri obtoženci Jesenovec postopek izločili). Naša odločitev je temeljila na globokem prepričanju, da so obtoženci dejansko zagrešili te zločine in da so tudi v celoti odgovorni. Pri vsakem izmed nas je bila odločitev popolnoma svobodna, temelječa na lastnih spoznanjih in lastni presoji, brez kakršnegakoli vmešavanja ali vpliva od katerekoli strani. Mirno lahko trdim, da je bilo spoštovanje neodvisnosti našega sodišča tako absolutno, da je lahko v tem pogledu za zgled kateremukoli tudi najnaprednejšemu sodstvu v normalnih razmerah.

KONEC

OPOMBE:

Objavljeni spomini so veran dobesedni prepis spominov, ki sem jih napisal pred 11 leti in ki jih hranijo v Institutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani pri sodnem spisu. V njih nimam kaj spreminjati. Dodajam samo nekaj manjših dopolnil oziroma popravkov, ki sem jih kasneje ugotovil oziroma bil opozorjen, naj jih dopolnim.

V spomnih navajam, da je bil kočevski proces v takratnem sokolskem domu. Dodatno sem bil opozorjen, da to ni točno, bil je namreč v takrat največji dvorani v Kočevju, in sicer v KINO-DVORANI. Zamenjava je opravičljiva, ker sem bil takrat prvič v Kočevju in je bilo pozneje to mesto hudo razdejano.

Tov. JOŽE SEGEDIN me je opozoril, da med procesom ni bil v Stari cerkvi, temveč je bil ves čas v Kočevju, kjer je pretežno zasliševal ujetih belogardistov oziroma plavogardistov.

Tov. dr. Makso Snuderl me je ljubezno seznanil s podatki iz svojega »Dnevnika 1941-1945« (v rokopisu), ki jih nisem poznal, in to:

21. 9. 1943 je bila na bazi 20 na Rogu SKUPNA SEJA PLENUMA OF IN IOOF. Poročal je Boris Kidrič. Med drugim je bilo govora o sestavi »inštančnega sodišča«. Sklenjeno je bilo, da bo predsednik dr. Anton Kržišnik, nadalje, da bo Jernej Stante tožilec, dr. Tominšek pa član sodišča. Po prvotnem predlogu naj bi bil slednji tožilec in Stante sodnik. Sprejet je bil tudi predlog, da morajo imeti obtoženci pred tem sodiščem branilce.

Glede kaznovanja je bilo sklenjeno: Načelno je pri tem upoštevati, da smo v vojni in da bi izpuščeni storilci nudili gradivo za peto kolono in borbo proti nam, poleg tega pa se je treba zavedati, da je množica zapeljana.

Ob takem stališču naj se:

1. obsodijo na smrt samo tisti duhovniki, ki imajo na vesti umor,
2. morilci in oficirji belogardisti,
3. vsi drugi naj se obsodijo na prisilno delo.

MORJE in SONCE

DELAMARIS IZOLA **IZOLA BRAND** RIBA S POVRTNINO

TO JE SVEŽINA MORJA IN SOČNI SADOVI RDEČE ISTRSKE ZEMLJE

DRAGO MAKUC:

Od Preserske čete do Šercerjevega procesa

Sestavek »Od formiranja Preserske čete do Šercerjevega procesa« je napisan po magnetofonskem posnetku po pripovedovanju Draga Makuca v letu 1961. Razgovor vodila Mira Mihevc, kustos. Sestavek je v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Za tisk pripravila in biografijo ter opombe napisala Rezka Traven.

Sem smo se namenili zato, ker je to bila nemčurska družina in smo vedeli, da njihova koča ni slabo založena s hrano. Ko smo dospeli do hiše, smo postavili zasedo. Povedati moram, da so nas v hiši še kar prijazno sprejeli in so nam takoj skuhalo večerjo. Naš komandir Gorenjc se je precej vrtel okrog mlade gospodinje, ki je bila še kar ljubezniva. Gorenjc nam je strogo zabijal, naj se ne dotikamo ničesar v hiši. Kljub temu smo pogledali v shrambo in si privoščili nekaj sladkarij. Zjutraj smo napolnili nahrbtnike z zeljem in krompirjem; od suhega mesa in klobas, ki jih je bila polna shramba, nam gospa ni dala niti enega kosa.

Vso noč, ki smo jo prespali v Mikličevi vili, je snežilo; snežilo je tudi zjutraj, ko smo se odpravili na pot. Mahnili smo jo v smer proti Auerspergovim kočam, odkoder smo prejšnji dan prišli. Do tja je bilo približno 3 ure hoda, na pot pa smo se odpravili okoli 9. ure dopoldne. Popoldne ob treh smo še vedno tavalili po hosti. Vse poti so bile zametene in zgrešili smo pravo pot. Vedeli nismo ne kod ne kam. Dve možnosti smo imeli: ali vztrajati ali pa se vrniti v Mikličevo vilo. Komandir je bil bolj zato, da se vrnemo k Mikličevim. Ker smo že toliko ur gazili sneg, smo bili vsi že močno utrujeni. Zato smo nihali, se obotavljali ter se končno z Ahacem in Iztokom vred odločili, da se vrnemo po sledi do Mikličeve vile. Vrnili smo se, a čez pol ure hoda niti svoje sledi nismo našli več. Bila je že zabrisana. Ponekod so nam zametli segali do prsi, drugod nam je sneg lezel celo za vrat. Nekateri so že omagovali pod bremenom, kajti bili smo izčrpani, saj od Loža naprej nismo več imeli urejene prehrane. Dogovorili smo se, da bodo delali gaz tisti, ki so bili še bolj pri močeh. Tako smo menjaje se hodili na čelu kolone: Ahac, Lipovec, Kogoj, Žagar, drobni Gabrovec, Kvas in jaz, drugi so že precej omagali in so le s težavo prodirali za nami. Na večer so bili nekateri že tako utrujeni, da so hoteli kar poleči v sneg. Malo z lepo, malo s trdo besedo smo jih spravljali dalje, ker smo se zavedali, da bi počitek v snegu zanje pomenil gotovo smrt. Tedaj so nekateri že zagledali Mikličevo vilo, po nekaj metrih hoje pa je ni bilo več. Napor je bil že tolikšen, da so nekateri imeli že halucinacije. Tedaj je Iztok Žagar dobil srčni napad. Padel je v sneg in strašno hropel. Rado Kogoj se je izkazal izredno požrtvovalnega tovariša. Ze prejšnjega dne je Rado vselej, kadar je prišel na vrsto, vzdržal na čelu kolone 50 do 60 korakov, medtem ko smo drugi napravili le po 20 korakov. Zdej, ko je Iztok obležal, je Rado vzel še njegov nahrbtnik, si naložil na rame še Iztoka in se opravičil drugim: »Oprostite, zdej pa ne bom več mogel delati gazi!« Postavil se je spredaj kolone in vso pot vztrajal pod svojim tovorom. Tega ne morem pozabiti.

Ko smo še nekaj časa hodili, smo prav vsi zagledali luči v Mikličevi vili, pa — je spet ni bilo. Končno smo okoli devetih zvečer prišli do vile. Zdej nismo niti verjeli več, da je res. Ko je prvi ugotovil, da smo blizu vile, smo ga ozmerjali, naj vendar molči. Šele ko smo stali že tik vile, smo obstali in gledali nekaj trenutkov vanjo. Ko le ni izginila izpred oči, smo verjeli, da je res. Vstopili smo.

Gospe Mikličeve ni bilo več tam. Ostali so samo še: en delavec, neki fantič, verjetno vajenec, in služkinja. Takoj, ko smo dospeli, je bilo treba poslati patroljo skozi vas Drago, ki naj bi po cesti skušala priti do Auerspergovih koč in tako vzpostavila zvezo z drugimi borci. Vsi smo bili izmučeni do kraja, vendar se je brez obotavljanja javil Rado Kogoj. Za njim smo se javili še Lipovec, Kvas in jaz. Mene so kljub temu pustili na mestu, češ da bom kuhal. Odšla sta le Rado in Kvas. Komandir Gorenjc je postavil stražo pred hlev, mimo katerega je držala cesta v vas. Naročil je stražarju, naj od tod opazuje vse

fotografija z vprašajem

Iz pričujoče fotografije, ki jo je posnel akademski slikar Božidar Jakac, bo prav lahko ugotoviti, v kateri vasi je bila posneta. Zanima pa nas še, kateri enoti pripadajo partizani, ki korakajo na cesto, ter imena, priimki in partizanska imena tistih, ki jih boste prepoznali.

premičke. Zabičal mu je še, naj civilista, če pride, pusti naprej, na vojake pa naj strelja, da nas tako opozori na nevarnost. Mi smo se spravili spat, ker je bilo rečeno, da bomo tu počakali do drugega dne, ko naj bi bila vzpostavljena zveza z ostalim polbataljonom in bi se vrnili nazaj v Auerspergove kočje. Drugo jutro smo bili že nekoliko spočiti pa tudi okrepli smo se, saj smo bili zdej manj prizanesljivi do Mikličevih zalog. Ker ni bilo več lepe, mlade gospe Mikličeve, tudi Gorenjc ni bil več tako strog. Ko sem tisto jutro, 26. oktobra, vstal, je nekdo zakričal name: »Kje imaš puško, zgrabi jo!«

»Zakaj?« sem se zasmejal.

Oni pa se je zadrli: »Italijani!«

Bil sem še vedno prepričan, da se norčuje, kajti zdelo se mi je, da smo tu nadvse varni pred Italijani. Brezskrbno sem stopil k oknu, tedaj pa je zaropotalo. Padel je prvi rafal. Menda je bilo prav v tistem trenutku, ko je pri zadnjih vratih skočil ven (kakor so mi pozneje povedali) Ahac in v slovo zakričal: »Fantje, držite se!« Položaj je bil takrat že brezupen. Bili smo obkoljeni, upanja na resno obrambo ni bilo. Italijani so streljali, kroglo so prebile lesene stene. Zaklona ni bilo. Nismo se znašli, saj smo bili sami mladeniči od 17 do 18 let. Nikogar ni bilo med nami, ki bi že služil vojsko, razen Gorenjca. Od njega smo v tem trenutku pričakovali pametnih ukrepov. On pa je odredil, da se vsi umaknemo pod stopnice. Tako smo tudi storili in Italijanom olajšali trud, kajti zdej res niso imeli z nama mnogo dela. Ko smo bili pod stopnicami, je Mikličeva služkinja odprla kletna vrata in Italijani bataljona M so vdrl v hišo. Najprej so iz tiste luknje izbežali komandirja* in ga strahovito pretepli, potem pa še ostale. Puškina kopita so padala po nas vsevprek. Pobrli so vso našo opremo, nas pa zaprli v hlev. Tam je bil zaprt že naš stražar. Tako je bil končan naš odpor, v katerem smo uspeli vreči le nekaj bomb.

Stražar nam je zdej razložil, kako je vsa stvar potekala. Na straži je bil v usodnem času Miklavčič. Po poti se mu je bližal civilist. Po navodilih komandirja ga ni niti ustavljal. Ko je civilist prišel tik njega, je potegnil iz žepa pištolo in ga prisilil, da se je umaknil v hlev. Miklavčič je imel puško namreč na ramenu in streljati ni utegnil več. Vse je kazalo, da je bila stvar dogovor-

S proslave dvajsete obletnice ljudske revolucije na Notranjskem in napada na Lož: tri-najst preživelih borcev, ki so se 19. oktobra 1941 udeležili napada na Lož. V sredini stoji takratni komisar 1. polbataljona Krimskega bataljona Ante Novak, za njim Drago Makuc.

jena, kajti Gorenjc je bil ukazal, da je treba civile pustiti k hiši, Mikličeve gospe pa ni bilo več. Zdej nam je šele prišlo na misel, da je bil pravzaprav Gorenjc tisti, ki je najboljši silil nazaj v Mikličevo hišo, in da je bil on tudi tisti, ki nas je spravil v nemogoč zaklon pod stopnice.

Italijani so nas odpeljali na karabinjersko postajo v Drago. Tam nas je sprejel komandir postaje: vsakemu od nas je pljunil v obraz. Prvi so njegov pozdrav pač bolj občutili kot zadnji, za katere mu je že zmanjkalo sline, saj nas je bilo osem (Gabrovec, Miklavčič, Vala, Klevišar, Gorenjc, Lipovec, Iztok Žagar, Makuc). Vkljeni so nas po dva in dva ter še vse skupaj z dolgo verigo. Kočevarji so nas sovražno ogledovali. Posebno enega izmed njih se dobro spominjam, ker nam je takole napovedoval usodo: »Kaj vas ni škoda, tako mladi ste, pa vam bodo porezali nosove in ušesa, preden vas bodo pobili!« Težko bi izrazil naše takratne občutke. Ne morem reči, da smo bili pogumni, a tudi strah nas ni bilo. K nam so privlekli še Ignaca Žagarja in Lada Janežiča. Ujeli so ju pri drugi skupini, ki je šla po hrano proti Belim vodam, pa je padla v zasedo. Kolikor se spominjam, je štela skupina 14 ljudi, od njih jih je osem padlo, dva so ujeli, štirje pa so ušli. Iz našega taborišča v Auerspergovih kočah je zelo malo ljudi ostalo živih, večina je padla, dosti pa je bilo zajetih. O Radu Kogoju in Kvasu tedaj še vedno nismo ničesar zvedeli.

Italijani so začeli zasliševati, vsakega posebej so odvedli k zaslišanju. Hoteli so vedeti predvsem, kdo nas je organiziral, kdo nas je poslal v hribe. Vsak se je po svoje izgovarjal in izmikal odgovorom. V glavnem pa so naši zagovorniki bili zelo naivni; tistega, ki ga je povezal s partizani, si je vsak po svoje izmislil, a vsak ga je opisal z nekimi posebnimi znaki. Tako sem na primer jaz povedal, da se spominjam človeka, ki me je odpeljal k partizanom, samo po znamenju na licu. Za katerega resnega zasliševalca ti odgovori niso bili primeri. Italijani so nekako jemali na znanje naše odgovore in moram reči, da nas pri zasliševanjih niso preveč gnjavili. Vpraševali so po komandirju in komisarju, pa smo se izgovarjali, da ju ni bilo z nami. Tako smo hoteli prikriti Iztoka Žagarja in Gorenjca. Slednji je bil edini med nami, ki je bil vidno razburjen in preplašen. Nam se je še posebno smilil zaradi tega, ker je prvi prilezal izpod tistih stopnic in je bil zato tudi najbolj tepen. Zdej je bil videti strašen; bil je ves poraščen, s strjeno krvjo na obrazu. Bili smo pripravljeni vse napraviti zanj.

Iz Drage mi je posebno živo ostal v spominu tale prizor. Neki karabinjer je bil ves divji in je neprestano tekal k nam. V svojem besu se je spravil nad Ignaca Žagarja, ki je bil najstarejši med nami, in mu pulil koccine iz brade. Žagar je ob tem vsakokrat samo zarenčal kot kak star medved. Poleg njega je bil vkljenjen Janežič, ki je bil še zelo mlad. Njemu se je zdelo puljenje kocin strahšno smešno, pa se je zasmejal naglas. Karabinjerja je to spravilo v še večji bes. Hotel je še Janežiču puliti koccine iz brade, pa jih še ni imel. Zato se mu je Janežič še bolj od srca zasmejal. Tako je bilo med žalostnimi in bridkimi trenutki tudi nekaj prav smešnih.

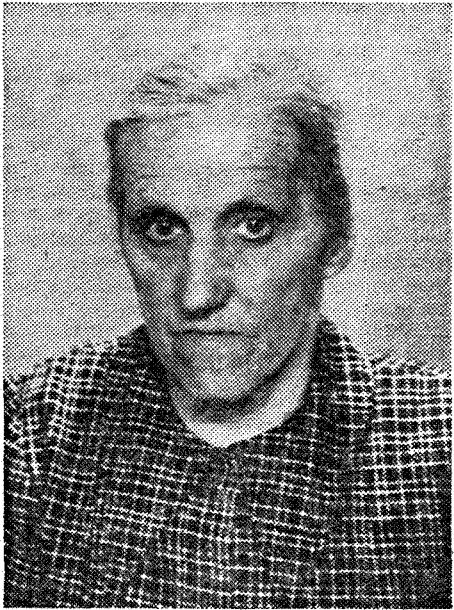
Namestili so nas v neko sobo. Leči nismo mogli, ker smo bili uklenjeni, pač pa smo posedli po vrsti, drug za drugim. Pozno ponoči so se karabinjerji vrnili, odklenili Gorenjca in ga odpeljali. Tak način smo sicer pričakovali; Gorenjc se ni več vrnil. Zjutraj so nam pojasnili, da je naš komandir že mrtev. O tem nas ni bilo treba prepričevati, verjeli smo na prve besede. Začeli smo ugihati, od kod vedo, da je Gorenjc naš komandir. Kolikor smo se med seboj poznali, ni bilo med nami nikogar, ki bi jim bil to povedal. Osumili smo tisto žensko iz Mikličeve vile.³⁷

* Gre za Viktorja Gorenjca.
 37 Glej opombo 35!

(Nadaljevanje prihodnjič)

Dvakrat ustreljena partizanska mati

Dne 20. novembra 1942 so bizoviški belogardisti prijeli 26-letno Ivano Bricelj, po domače Hrastarjevo mater. Hrastarjeva družina je bila od vsega začetka znana kot partizanka. Belogardisti so nestrpnost čakali na priložnost, da bi se znesli nad katerim izmed Hrastarjevih, ki je še ostal doma. Za

žrtev so izbrali mater — drugega ni bilo, ker je bila stara mati prestara, sin Miha pa še maloleten. Tedaj sta bila pri partizanih 28-letni sin Janez (padej decembra 1944) in komaj štirinajstletna hči Marjanca. Očeta Janeza so Italijani avgusta 1942 odgnali v Renici. Hči Rozka je bila tedaj zaprta v poljski belogardistični postojanki.

Belogardist Andrej Bricelj, po domače Potokarjev iz Bizovika, je pohitel poveljstvu sporočiti, da se je pri Hrastarjevih doma oglasila partizanka Marjanca. Belogardisti, Niko in Ivan Korošec ter Ivan Križaj so pridivljali k Hrastarjevim in ker Marjanca niso zalotili, so odgnali mater.

Na postojanki so jo začeli takoj zasliševati. Zasliševal jo je belogardistični kaplan Peter Križaj. Imel je pri sebi potrebščine za spovedovanje, tako da zapornikov ni bilo treba voditi v cerkev... Mati ga je prosila: »Gospod, samo nikar me ne ustrelite! Doma imam bolno osemdeset let staro mater in šestnajstletnega sina, mož pa je v internaciji!«

Kaplan pa je zatulil: »Ti, stara partizanska kurb! Otroke imaš v hribih, pa si še drzneš prositi usmiljenja! Le počakaj, kmalu bova obračunala!«

Belogardisti so tisto noč nadaljevali zasliševanje. Začeli so jo čedalje huje pretepati. Grozili so ji: »Dokler bo še kaj polen pri hiši, te bomo tolkli!« Obležala je nezavestna.

Naslednji dan jo je obiskal sin Miha. Pozneje je pripovedoval: »Mamo sem našel v Lazarjevi hiši. Bila je vsa krvava okoli ust. Tudi roke je imela krvave. Vrat je imela zavrt z ruto in venomer si je brisala krvaveča usta.«

Med pogovorom sina z materjo je pristopil Gabrijel Cepuder, poveljnik belogardistične postojanke. Pograbil je fanta in ga pahnil iz hiše, nato pa ga je tiščal k zidu s pištolo na prsih. Kričal je nad Miho: »Ustrelil te bom, če boš kaj zinil! Zapomni si — nič nisi videl!« Fant se je tresel ves preplašen. Cepuder ga je dolgo zasliševal, da se je zasmilil celo Antonu Briclju.

Miha je potem bežal domov. Že od daleč je zagledal, da so belogardisti nalagali na voz iz njihovega doma premičnine. Zatekel se je k svoji teti v Bizoviku.

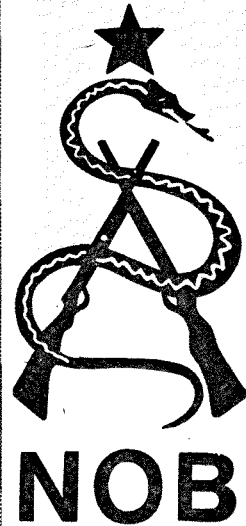
Belogardisti so sklenili, da bodo Hrastarjevo mamo ustrelili. Bila je tako pretepena, da bi je ne mogli poslati nikamor dalje, kvečjemu v bolnišnico. Kaplan Križaj, belogardistični kurat, je poslal po Hrastarjevo, da sta jo belogardista privedla pred nekakšen oltar v Lazarjevi hiši, kjer se je morala spovedati. Belogardisti so sklenili, da je treba Hrastarjevo ustreliti, ko bodo še vaščani pri maši v cerkvi. Odgnali so jo iz hiše. Počila sta dva strela na griču.

Mati se je zgrudila, vendar še ni bila mrtva. Belogardisti so jo posadili na prednji sedež na vozu. Sedela je med dvema belogardistoma, ki sta jo podpirala, da ni omahnila. Odpeljala sta jo na pokopališče. Tam sta že kopala grob Anton Bricelj in Jože Mravljec. Vozil je Anton Pogačar. Mati je med vožnjo umrla. Toda na pokopališču so truplo naslonili na pokopališko ograjo. Dva belogardista sta ga držala, da se ni zvalilo po tleh, tretji pa je pristopil in čisto blizu dvakrat ustrelil vanj. Nato so truplo pustili obležati. Nekaj časa so se pregovarjali, kdo bi naj truplo privlekel k jami. Končno sta to storila Anton Bricelj in Anton Pogačar. Privlekla sta truplo kot hlod. Malo sta počivala, nakar sta truplo vrgla v jamo. Tam je obležalo na pol sede.

Peter Križaj je na sodni obravnavi decembra 1945 izpovedal: »Hrastarjevo mater sem pred smrtjo še spovedal. Na sodniško vprašanje, zakaj je dovolil, da so jo ustrelili, je dejal, da je bila tako slaba in izmučena, tako da bi je tudi v bolnišnici ne mogli več rešiti...«

JOŽE VODNIK

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Božidar Lavrič

Rodil se je leta 1899 v Novi vasi na Blokah. Medicino je študiral v Pragi, kjer je leta 1924 promoviral. Služboval je v Zagrebu, Mariboru in nazadnje v Ljubljani, kjer je osnoval Kirurško kliniko. V Osvobodilno fronto se je vključil takoj po njenem nastanku. Že leta 1941 je tajno operiral prve ranjene partizane v ljubljanskem sanatoriju »Emona« in na Kirurški kliniki. Italijani so ga marca 1942 zaprli v Belgijsko vojašnico ter ga postavili pred italijansko vojaško sodišče. V začetku leta 1943 so ga poslali v internacijo na Apenine. Takoj po kapitulaciji Italije se je pridružil zaveznikom. Postal je kirurg v angleških in partizanskih vojaških bolnišnicah. Kot prvi kirurg Jugoslovanske ljudske armade je po osvoboditvi Beograda delal v Beogradu. Po končani vojni se je vrnil v Ljubljano in postal predstojnik Kirurške klinike. Bil je večkrat dekan medicinske fakultete ter rektor in prorektor Ljubljanske univerze, imenovan je bil za akademika in podpredsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Veliko domačih in tujih strokovnih organizacij ga je imenovalo za svojega rednega ali častnega člana, bil pa je tudi častni doktor univerze v Nanciju. Umrl je 15. novembra 1961 v Ljubljani.

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Na te posebnosti kaže opozoriti med drugim tudi zato, ker so podložni kmetje, tlačani, gledali na druge srečnejše prebivalce bolj ali manj z zavistjo ali s hrepenenjem po nedosežni svobodi. Zelo bi se motili, če bi mislili, da so bili zaslužni kmetje-tlačani popolnoma otopeli in da zaradi tega niso mogli imeti nobenih idealov ali zamisli o drugačnem, človeka vrednem življenju. Toda postati svobodnjak je bil tlačanu lahko le sen. Niso pa mogli nikdar popolnoma zatreti svobodoljubnosti našega kmeta, ne izkoreniniti njegovega upanja ter hotenja po lepši prihodnosti. Zato sam gmotni ali socialni položaj našega kmeta v fevdalizmu, čedalje večje, končno res nezno breme dajatev in obveznosti, ni bil odločilni vzrok kmečkih uporov, čeprav se ta trditve zdi še tako drzna. Upori so tako rekoč tleti in zoreli v kmetu dolga stoletja, upornost ni nikdar popolnoma ugasnila, zato pa so se tudi ponavljali številni upori, seveda pa vselej, ko so bili izpolnjeni za izbruh vsakega posameznega upora posebni pogoji. Zmeraj znova pa bi kazalo opozarjati, da uporov ni bilo le nekaj, namreč tistih, ki so splošno ali najbolj znani ter razglašeni za največje in najpomembnejše. Zgodovinarji upravičeno domnevajo, da ohranjeni viri omenjajo mnogo manj uporov ali da večina krajevnih, a vsekakor resnejših kmečkih vstaj sploh ni bila omenjena. Mnogo arhivov je bilo uničenih v dolgih stoletjih, precej ohranjenih zgodovinskih virov pa tudi ni popolnoma zanesljivih in vselej je treba pri njih upoštevati, da so skoraj vse sodbe v njih pristranske, zagovor fevdalcev, ki so obsojali že upornost samo kot vsega obsojanja vredno hudodelstvo, naperjeno proti

svetim božjim in nedotakljivim postavam vladajočih oblastnikov. Zgodovinske listine so pač pisali fevdalci kakor da pišejo najstrožje obtožnice proti najhujši sodrgi, zlasti še, ko so hoteli dokazovati cesarju, kako nezaslišano je bilo početje podložnikov in da je zato vsaka kazen premila.

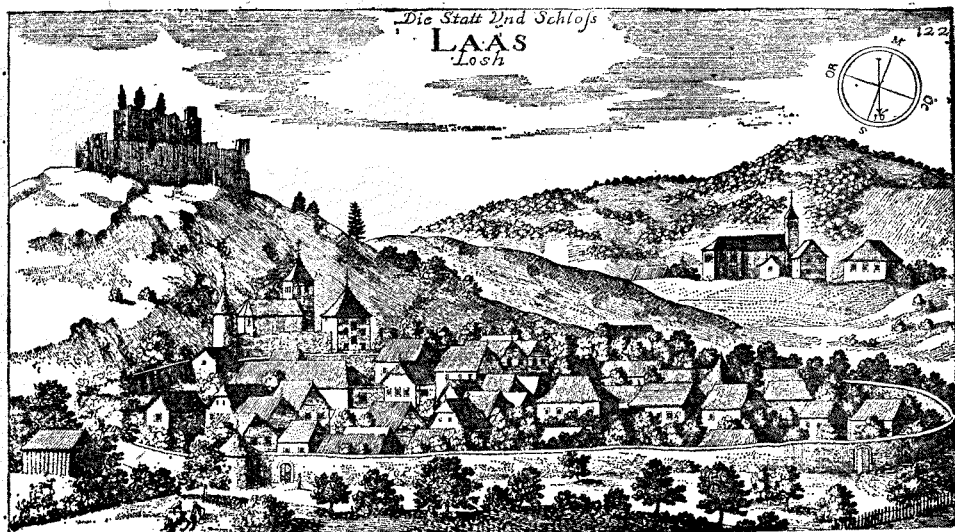
Bolje raziskani in najbolj znani kmečki upori, ki veljajo kot izredni zgodovinski dogodki, so dejansko le iz daljše zgodovine, iz nepretrganega zgodovinskega gibanja iztrgani drobci, primeri o celoti. To je treba še toliko bolj poudarjati, ker je zgodovinarje nekdanjih oblastnikov namenoma podcenjevalo kmečke upore, ne le da jih je prikazovalo kot nekakšno razbojništvo, Z upori so celo hoteli še bolj poniževati, blatiti našega kmeta, ga obsojati kot suroveža, nepokorneža in kršilca svetih postav, sovražnika boga in oblasti. Iz kmeta se je norčevala in ga sramotila celo do najnovejšega časa tudi meščanska družba, ki se je zgledovala po »zlahetni gospodiji«, »nobleski«. Zalo-

stno je, da je celo v naše leposlovje zabredlo nekaj tega gledanja na našega kmeta, kar se kaže včasih še zdaj, če ne drugače, pa v sramotilnih izrazih, kakršni so »kmetavzar«, »robavsa«, »kmečko teslo« itd. Na drugi strani pa so našega kmeta spet lažno in neiskreno prikazovali kot »vernega«, »domovini in cesarju vdanega«, »ponižnega in vedno lojalnega«, »zvestega starim izročilom, slovenskemu kmetstvu in svojim voditeljem«. Včasih se je zdelo, da hočejo vsi vzgajati in učiti kmeta, kmet pa bi se naj ravnal po nasvetih, spominih in naukih vsakogar, kakor da so vsi pametnejši od kmetov in poklicani »vzgajati ljudstvo«.

Sence fevdalizma torej segajo še v sedanost in morda tudi zaradi tega nekaterim ni tako lahko pravilno vrednotiti moralne sile in zgodovinske vloge našega kmečkega ljudstva v luči kmečkih uporov, pa tudi narodnoosvobodilne vojne. Upravičeno smemo trditi, da se je naš kmet v narodnoosvobodilni vojni bojeval s prastarim čutom za

Nadaljevanje na 12. strani

Tipično slovensko mestece na prehodu iz srednjega v novi vek: Lož na Notranjskem. Mesto je obdano z obrambnim obzidjem, njegova glavna poslopja imajo vse značilnosti tedanje dobe. Nad mestom vidimo razvaline gradu, pod katerim se je razvilo mesto. (Risba iz Valvasorjeve Topografije vojvodine Kranjske.)

Narodni heroj Mirko Jerman – 60-letnik

Znani in priljubljeni partizanski komandant ter neumorni družbenopolitični delavec Mirko Jerman praznuje te dni šestdesetletni življenjski jubilej. Rodil se je 13. decembra 1912 v Šmarci pri Kamniku. Po končani osnovni in obrtni šoli je postal samostojni obrtnik v domačem kraju. Že kot vajenec je aktivno deloval v športnih in kulturnih društvih, konec tridesetih let pa je sodeloval tudi v bojiščih, ki jih je organizirala KP. Prizadeven je bil zlasti kot poverjenik Društva prijateljev SZ.

Po okupaciji mu je vojni komite za kamniško okrožje zaupal pomembne naloge pri ustanavljanju dupliške bojne skupine. Jerman je po napadu Nemčije na SZ organiziral tri večje napisne akcije, 27. julija 1941 pa je kot vojaški vodja dupliške grupe pomembno prispeval k uspehu prvih uporniških akcij. Po vstaji je bil nekaj časa tudi komandir kamniško-dupliške čete. Po razbitju kamniške čete 24. avgusta 1941 je odšel v Vavto vas na Dolenjsko in se povezal s tamkajšnjimi aktivisti. Ko je 6. januarja 1942 odšla na Kočevski Rog prva skupina borcev, iz katere se je razvil dolenjski ali V. slovenski partizanski bataljon, ki je bil v njej tudi Jerman. V dolenjskem oziroma zapadnodolenjskem odredu je nato opravljal dolžnost odrednega intendanta. Po ustanovitvi Gubčeve brigade je bil v njej na odgovornih obveščevalnih in intendantskih dolžnostih. Njegova želja, da bi spet prispeval k uspešnemu razmahu narodnoosvobodilnega boja na domačem območju, se mu je izpolnila v začetku aprila 1943, ko se je kot prostovoljec vrnil na Štajersko v kamniško-zasavski odred. V kamniškem bataljonu je postal komandir čete.

Najpomembnejša Jermanova aktivnost v NOB pa je vezana na Šlandrovo brigado, v kateri je bil ob ustanovitvi 6. avgusta 1943

komandir 2. čete 3. bataljona. S svojo enoto se je najprej izkazal v veliki nemški ofenzivi proti brigadi, ko se je 17. avgusta pri Mlinšah prebijala iz obroča. Že nekaj dni po vrnitvi brigade z Dolenjske na staro operativno območje, je 5. oktobra 1943 prevzel dolžnost namestnika komandanta 2. bataljona, še konec istega meseca pa je postal poveljnik te enote. V kratkem času je uspel 2. bataljon ne le dobro vojaško usposobiti, temveč ustvariti v njem tudi takšno tovariško vzdušje in odnose, ki so bili moralno-politični temelj za uspešno delovanje vsake partizanske enote. Borci so visoko cenili vojaške in človeške vrednote svojega poveljnika, tako da so 2. bataljon kmalu začeli imenovati kar Mirkov bataljon, ki mu je štab brigade lahko vedno zaupal najtežje naloge. V kratkem jubilejnim zapisu ni mogoče prikazati vseh pomembnih uspehov te enote na območju med Zasavjem in Savinjsko dolino ter še posebej v kamniškem okrožju. Tako je komandant Mirko Jerman s svojim bataljonom sredi decembra 1943 iznajdljivo in drzno organiziral preboj brigade iz obroča na Moravskem, kjer sta jo obkolila dva policijska polka. Sredi hude zime je januarja 1944 njegov bataljon uspešno sodeloval v napadu na Črno in v spopadu z Nemci na Tomanovi planini. Sredi marca 1944 je štab IV. operativne cone posebej pohvalil poveljstvo 2. bataljona za tri izredno uspele akcije pri Homu, pri Jastrobju in pri Blagovnici. Mirkov bataljon je nato uspešno posegel tudi v boj za osvoboditev Moravč 19. marca 1944, že nekaj dni kasneje pa je z največjo hrabrostjo za ceno precejšnjih žrtev uspel na Rakitovcu prisiliti sovražnika v umik. Naslednji mesec se je izkazal najprej v napadu na Radomlje, najbolj pa 27. aprila 1944 v napadu na nemško motorizirano kolono pri Trnjamu. To ak-

cijo je v svojem dnevnem povelju pohvalil tudi glavni štab NOV in PO Slovenije, saj dotlej nobeni štajerski enoti ni uspelo nenkrat uničiti toliko sovražnikovih vozil. Po tej akciji je Jerman postal kot kapetan operativni oficir v štabu brigade, od srede maja pa do 4. avgusta 1944 je bil nato načelnik štaba brigade, za tem kratek čas namestnik komandanta brigade, 27. avgusta pa je prevzel poveljstvo Šlandrove brigade. Kot vodilni funkcionar je pokazal tudi svoje sposobnosti v primerjavi in vodenju velikih vojaških akcij. Posebej moramo omeniti Jermanove velike zasluge v akcijah za osvoboditev Zgoranje Savinjske doline, zlasti pri osvoboditvi Luč in Mozirja. Dobro poveljevanje v teh operacijah je pohvalil tudi štab IV. operativne cone. Kmalu po prvih hudih bojih brigade na Dolenjskem pa se je moral 27. oktobra 1944 zaradi premestitve na novo dolžnost posloviti od svojih šlandrovcev. Nato je bil do osvoboditve še na

treh pomembnih dolžnostih: kot načelnik oficirske šole v Metliki in kot načelnik baze glavnega štaba NOV in PO Slovenije v Dalmaciji ter kot načelnik operativnega odseka komande mesta Trst.

Po osvoboditvi je poglobljajal svoje vojaško znanje. Končal je višjo oficirsko tankovsko šolo v Leningradu in višjo vojno akademijo v Beogradu. V JLA je v oklepnih enotah opravljal odgovorne funkcije, 1965. leta pa je šel kot načelnik oklepnih enot ljubljanskega vojnega področja s činom polkovnika v pokoj. Že med opravljanjem vojaških dolžnosti je bil tudi prizadeven družbeno-politični delavec (nekaj let poslanec Ljudske skupščine LRS), še bolj pa se je temu delu posvetil po upokojitvi. Jerman opravlja sedaj med drugim več pomembnih funkcij v organizacijah ZZB NOV, je predsednik odbora Šlandrove brigade in poslanec republiškega zbora Skupščine SR Slovenije.

Ze ti skromni podatki kažejo, da je dosedanje delo vojnega starešine in družbeno-političnega delavca Mirka Jermana izredno bogato in plodno, za kar je dobil številna priznanja in odlikovanja, med katerimi moramo posebej omeniti red narodnega heroja. Toda veliko težje kot njegovo delo je prikazati tiste njegove človeške lastnosti, zaradi katerih ga vsi njegovi soborci in sodelavci visoko cenijo in spoštujejo. Svojega ugleda ni nikdar gradil na funkciji ali činu, temveč si je pridobil avtoriteto le s svojim hrabrim osebnim zgledom v bojih, z obvladanjem partizanske taktike, s pristnimi odnosi do soborcev, s prizadevnostjo in s poštenostjo. In v vsaki teh lastnosti nam je Mirko lahko svetel vzgled. Ob visokem življenjskem jubileju mu hkrati z zahvalo za vso njegovo dosedanje požrtvovalnost za našo družbeno skupnost želimo veliko osebnih sreč in plodnega dela tudi v prihodnje.

MIRO STIPLOVŠEK

Priznanja invalidom – športnikom

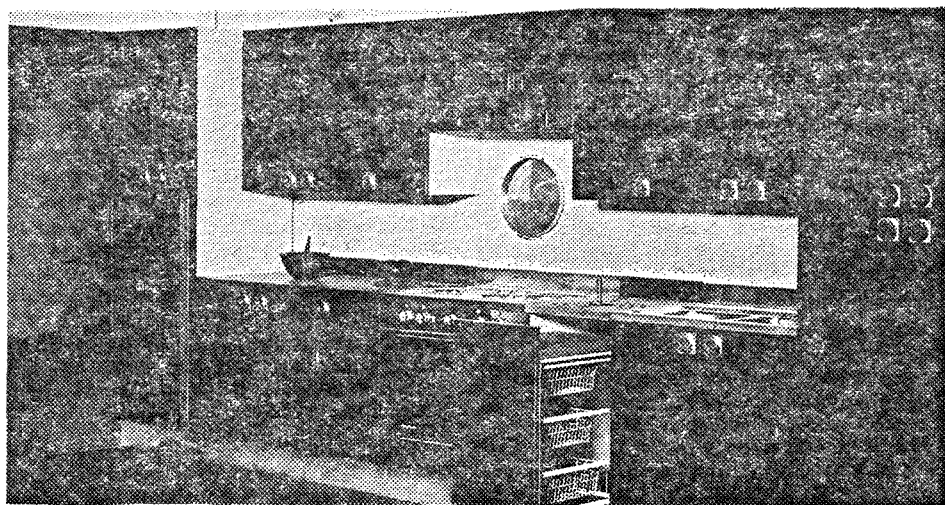
Zveza za telesno kulturo Slovenije je spo. razumno z Zvezo za šport in rekreacijo invalidov Slovenije nagradila 58 športnikov invalidov z okusno izdelano plaketo, najbolj zaslužne športnike invalide za neumorno 15. letno intenzivno osredotočanje v invalidskem športu, ter v počastitev 30. letnice Osvobodilne fronte in 25. letnice ustanovitve Zveze za telesno kulturo Slovenije.

Plakete so prejeli tile:

Stane Butolen in Ferdo Flajmiš iz Slovenjega Gradca; Franc Mrcina, Mirko Fajdiga, Drago Kovačič, Stefan Lešnik, Jože Lebar, Alojzij Tkalečič, Drago Krasnik, Zvonko Seško, Lazo Božič in Franjo Fras iz Maribora; Stane Bolčič, Jože Colja, Avgust Zerbo, Nikola Sebal, Milenko Panič iz Kopra; Lojze Piškur iz Celja; Ivan Mrnuh in Ciril Baš iz Zagorja; Franc Avbelj in Stane Janežič iz Domžal; Mile Opačič, Karel Levstik, Jože Stopar in Ivan Kordiš iz Kočevja; Tine Jurgele, Ljubo Meglič, Mirko Prezelj, Edi Resman, Henrik Zbil in Ivo Bevc iz Kra-

nja; Angel Kosovel, Rafel Pelicon, Viktor Tavčar, Avgust Dugolin in Vlado Kogoj iz Nove Gorice; Alojzij Kos, Ludvik Golec, Alojzij Franc iz Trbovelj Pavle Kirn, Franc Butara, Drago Damjanovič, Pavel Ravnik, Franc Taurer, Stane Jakša, Peter Šterk, Vinko Perovšek, Ivan Žagarin in Vinko Bavcon iz Ljubljane; Ivan Persak, Miro Vesel, dr. Slobodan Grobelnik, dr. Irena Grobelnik, dr. Rajko Turk iz Zavoda za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani.

Nagrajenci so opravili pionirsko delo pri razvoju invalidskega športa širom po Sloveniji. Želimo, da bi tudi v prihodnje kot doslej bili še nadalje tako aktivni sodelavci pri športni rekreaciji. S skupnimi napori izpolnimo zahtevne naloge. Ena poglavitnih je, da omogočimo čimvečjemu številu invalidov vključiti se v športno rekreativno aktivnost, predvsem mladim telesnim invalidom. Nagrajenim čestitamo in jim želimo, da bi s svojimi dolgoletnimi izkušnjami še dolgo sodelovali v svojih matičnih klubih in v njih širili športno dejavnost. VINKO BOVCON

kuhinja »sirena«
lipa ajdovščina
tel: 065-73011

pravičnost in svobodoljubnost, tako rekoč za staro pravdo. Saj stara kmečka pravda ni bila nikakor še izvojenata že ob zemljiški odvezi leta 1848 in nastop kapitalizma je pomenil za kmeta nadaljevanje fevdalizma, drugo obliko tlake, odvzemanja presežne vrednosti kmetovega dela in za drževanje kmečkega ljudstva v stoletni zaostalosti.

6.

Se zmeraj je dobro znan ljudski rek, da se kmetu ni nikdar dobro godilo. To nedvomno velja za vso tisočletno fevdalno dobo. Vendar pa je treba vedeti, da so življenjske razmere ljudstvo tudi tedaj spreminjale, čeprav počasi. Tako življenjske razmere niso bile zmeraj, v vseh stoletjih enako slabe. Zgodovinarji ugotavljajo, da kmetje v začetnem obdobju fevdalizma niso tako čutili podložniških bremen kot pozneje, zlasti v šestnajstem stoletju. Mnogi fevdalci, ki so dobili velika in slabo naseljena ali ponekod celo popolnoma neobljubljena ozemlja, so si sprva morali precej prizadevati, da so privabili koloniste. Kmetje pa so se preseljevali na druga, neobljubljena ozemlja pač le – seveda, če niso bili prisiljeni – ko se jim je v novem kraju obetalo boljše življenje. Fevdalec zato ni mogel obremenjevati kdo ve kako privabljenih podložnikov. Nenaseljeno ozemlje bi bilo brez podložnikov brez vrednosti, ker bi nihče ne izkrčil gozdov in ne obdelal zemlje, ne redil živine, pa tudi ne dajal ljudi za obrambo.

Dajatve podložnikov so se torej precej razlikovale v posameznih obdobjih, pa tudi na posameznih zemljiških gospodstvih. Sprva so kmetje ugodneje živeli na kraljevskih posestvih, ker je bila težnja, da bi bilo obdelano kar največ zemlje, ne pa toliko, da bi izžemali obdelovalce. Kmetje so tako uživali zemljišča tudi daljše obdobje samostojno, kot pravi lastniki. Če so drugi zemljiški gospodje hoteli pridobiti naseljence, so jim morali obljubiti ter dajati vsaj takšne ugodnosti, kakršne so uživali na kraljevskih posestvih. To se je začelo uveljavljati postopno po desetem stoletju. Že tedaj se je pokazalo, da so bili pridelovalni uspehi precej večji, če je kmet kolikor mogoče samostojen obdeloval zemljo, kakor pa če bi bil odvisen od zemljiškega gospoda ali zlasti, če bi delal tlako.

V poznem srednjem veku je število prebivalstva sčasoma znatneje naraslo, čeprav je bilo še zmeraj razmero-

ma majhno v primerjavi s sedanostjo. Ko so v posameznih obdobjih vojne in kužne bolezni razredčile prebivalstvo, se je to zelo dolgo poznalo. Še bolj kot naraščanje prebivalstva samo na sebi je začela vplivati na splošne gospodarske in družbene razmere postopno delitev dela – razvoj obrti in trgovine v prigrabskih naseljih, ki so se razvila v mesteca in srednjeveška mesta. Sprva so bila kot nekakšna grajska pristava ali dopolnila gradov, a so se kmalu začela odcepljati od gradu, se osamosvajati, zlasti, ko so dobila svoje posebne pravice. Čeprav so tudi srednjeveška mesta pridelovala za svoje potrebe nekaj živeža, so bila vendar zmeraj odvisna od zunanjih pridelovalcev v bližnji ali daljni okolici, pa tudi v sosednih deželah: morala so kupovati žito, vino, drva, živino in še marsikaj. Zato so posamezni kmetje postali bolj ali manj tržni pridelovalci ali vsaj občasno so kaj prodali neposredno meščanom, rokodelcem. Verjetno pa so se že tedaj tudi začeli uveljavljati prekupčevalci, če že kmet, zelo obremenjen z delom in v strahu pred gospodo ni ponujal pridelkov sam po mestih.

Zelo pomembno pa je bilo, da sta kmet in graščak, zemljiški gospod, sčasoma postala tekmeča v trgovini s pridelki. Graščak je seveda imel največje prednosti, saj je lahko neovirano prodajal ali celo vsiljeval kupcem pridelke bodisi z dominikalne zemlje bodisi kot podložniške dajatve. Vpliv gospodarskih in družbenih razmer pa se je kazal tudi v tem, da je plemstvo čedalje bolj cenilo denar in opuščalo srednjeveški, preprost način življenja. Prevzemalo je meščanske navade, mikalo ga je razkošje, posegalo je po novih vrstah blaga, ki je bilo zelo drago, če je na primer prihajalo iz beneške republike ali celo z Bližnjega vzhoda.

V tem zgodovinarji vidijo tudi enega vzrokov, zakaj so zemljiška gospodstva prejšnje naturalne dajatve, pridelke, spremenile v denar, na primer, da so kmetje morali dajati denar namesto tega, da jim ni bilo treba v tlaki obdelovati dominikalne (graščinske) zemlje. Po ugotovitvah zgodovinarjev je po ohranjenih listinah do dvanaajstega stoletja na Slovenskem nad sto graščin ali »dvorov« opuštilo obdelovanje zemlje s tlačani in uvedlo denarne dajatve. To pa je bila velika sprememba.

Marsikdo, če ne celo večina kmetov, je to čutil kot hudo ali celo kot novo, vsekakor pa hujšo obremenitev od

prejšnje. Zakaj podložnik pač ni mogel kratkoma poseči po denarju, ki je bil tedaj na splošno redek in zlasti za kmeta težko dosegljiv. Kmet je prišel šele v rahel stik z denarnim gospodarstvom ali z denarnim prometom. Graščak pa je neusmiljeno terjal denarni prispevek. Toda kdo se je menil za podložnikove težave!

Podložniških dajatev in obveznosti pa je bilo toliko, da jih je težko vse naštetiti in opisati. Dandanes poznamo le nekatere izraze za ta bremena; najbolj znana sta tlaka in desetina. Poglavitna dajatev pa je bila »velika pravda« ali kratko pravda, kar je bil nekakšen zemljiški davek, zemljarina ali tudi pravno upravičena zakupnina za uporabo zemlje. Vsi ti izrazi seveda niso pravilni za to, ker ima tuje ime census in iz tega nastalo ljudsko »činž«. Plaćevanje pravde je bilo precej zapleteno, vselej pa tako urejeno – ali neurejeno – da je bilo v škodo podložniku. Kmet je plačeval veliko pravdo zemljiškemu gospodu bodisi s pridelki bodisi tudi delno z denarjem, vsaj v poznejšem obdobju, ko se je uveljavljalo denarno gospodarstvo. Sčasoma je to postala zgolj denarna dajatev, ki je bila za kmeta zlasti hudo breme ob slabih letinah in nasploh, ko, skratka ni imel denarja. Razen velike pravde ni bila lahko breme še »mala pravda« v obliki raznih pridelkov, živeža, moke in celo kruha, pa perutnine, jajc, zabele in še marsičesa. Povrh tega je bilo treba »odrajtovati« razne občasne dajatve, na primer sodne globe in takse, ki jih je graščak, ker je bil hkrati sodnik svojih podložnikov, določal precej samovoljno. Vsako služnost, pravico do uživanja pravice do paše, do gozda in celo do lova na polhe je bilo treba plačati. Določeni so bili tudi nekateri dnevi na leto, ko je bilo treba prispevati za nekakšno grajsko bero, na primer »jurjevica« ob jurjevem. Ob takšnih, niti ne več »posebnih« priložnostih, pa je bilo izžemanje ljudi nekaj rednega, so morali podložniki prispevati določene dobrine za potrebe gradu, na primer les za ograje ali vosek za sveče, kolje za vinograde itd. Te dajatve so bile nadomestilo za tlako, kjer so jo odpravili na graščinski zemlji, toda očitno ni bilo nobenega pravega merila za vrednost dela in blaga, ne za obseg ali količino dajatev. Odmera je bila pač takšna, da je bil zadovoljen izžemalec in da obremenitve skoraj nihče ni zlahka zmogel.

(Se nadaljuje)

V besedah je marsikdaj pekoča resnica...

Visoki tovarniški dimniki stojijo kot nemí stražarji v stisnjeni dolini. Pred tisočletji se je po dolini med Mežakljo in Golico pomikal ledenik in izdolbel strugo, ki se vleče od Rateč do Radovljice. Sava je stoletja nosila prod in pesek in zasipala strugo. Nastal je prostor, kjer so se lahko naselili prvi prebivalci gornjesavske doline. V vznožju hribov in gmajn je začel rasti rod in njegov kruh je bil grenak. Zemlja je skrivala rudna bogastva — in to so bili pogoji za novo življenje. Leta 1500 so se pojavile na Javorniku prve fužine. Začelo se je življenje, polno garanja in znoja. Knapci in fužinarji so delali od zore do mraka. Njihovi pogovori so bili polni tožb na račun gospodarjev — izkoriščevalcev, ki niso spoštovali niti najosnovnejših delavskih pravic.

Resen in redkobeseden jeseniški plavžar je postajal vedno bolj uporniški. Spoznal je, da je sila, ki ga bo osvobodila večne tiranije, v njegovi pesti. Moralo je priti poslednje gorje — okupacija. In David je premagal Goljata.

(Povzetek iz knjige: Pod Mežakljo in Karavankami so se uprli.)

FRANCE KONOBEJ-SLOVENKO, predsednik ZZZB NOV Jesenice

MALČI ODAR IZ KRANJSKE GORE

Samota med kdo ve koliko leti starimi zidovi je kruta tolažba za tisto najpomembnejše, ki ti je vzelo najboljše moči pa živce in duševni mir. Nekateri iščejo uteho na strmih pobočjih Mežaklje, na Golici ali pod strmimi previsi Stola, v stenah Triglava, Mangarta, Skrlatice...

Tudi takih ni malo, ki prihajajo na Zvezo združenj borcev; prvič, petič — kdo ve kolikokrat.

Zakaj sem ji oropal njen mir, zakaj silim z besedami v njeno preteklost, ki se drži sedanjosti kakor val morske gladine? Tri leta prosi za stanovanje. Gospodar jo podi iz hiše, iz kuhinje, ki se stiska za živimi vrati, in iz sobe, iz katere bi menda rad naredil lokal. Na ZZZB NOV Jesenice so ji pojasnili, da v Kranjski gori ne bo dobila stanovanja. Morala bi se preseliti na Jesenice. Ne, raje je v tej luknji kot v nezdravem jeseniškem zraku. Verjetno bi bilo drugače, če bi bila mlada, kot je bila nekoč. Oh, ta nekoč! Ostajajo le slike, besede in tudi razočaranja.

Z močim sta bila aktivista od prvih dni okupacije. Maja 1943 so ga aretirali; štiri mesece po tistem, ko sta postala člana komunistične partije. Zaprlj so ga v Begu-

nje. Samo enkrat ga je obiskala; videla ga je, govoriti pa ni mogel. V začetku maja 1945 je umrl v Mauthausnu. V tistih dneh je spoznala, koliko lahko prenese človeška volja. Še naprej je delala za partizane. Rada bi bila odšla v gozdove, pa so ji rekli, da je potrebna za delo na terenu. Ker so ji Nemci vzeli živilske karte, so jo hranili največkrat partizani. Dva otroka je imela in veliko volje do življenja...

Pripoveduje mi o spomeniku žrtvam fašističnega terorja. Leta 1947 so ga postavili s samoprispevkom prebivalcev Kranjske gore. Lepega dne se je vanj zapodil orjaški buldožer, ki je delal prostor bodočemu hotelu. Borci so začeli izstopati iz ZB. Morda so hoteli opozoriti javnost, da bi zaslužili nekaj več pozornosti...

Spomenik so obnovili in ga spet postavili. Toda nekdanje revolucionarne vneme borcev iz Kranjske gore ni bilo mogoče popolnoma obnoviti. Rane v človeški notranjosti se težko zacelijo.

JOŽE STIMC IZ MOJSTRANE

Po strmih stopnicah, ki tudi od mlajših nog zahtevajo previdno hojo, sem se povzpela v prostorno kuhinjo. Zbor kanarčkov je veselo prepeval pesem o prihajajoči zimi, ki je ptiči v toplo zakurjenem prostoru ne bodo občutili na lastnem perju.

Kar takoj mi povem, da še vedno veliko razmišlja o svoji rojstni vasi Gorskem Kotarju. Hotel je ostati doma na kmetiji. Zgodilo se je, da se je sprl z očetom, pograbil kovček in prišel v Slovenijo. Svojo delovno vmeno je zakopal v jeseniško železarno, v delavsko kolonijo na Javorniku, in ko je zbolel, je postal »bolniški inventar«.

V NOV se je vključil decembra 1941. V skupih besedah poskuša oživeti spomin na Skrad, Delniški odred, mladinski bataljon v 5. operativni coni, nepozabne trenutke v Bosni in Makedoniji...

»Fant moj, vse bi bilo dobro in prav, ko bi me ne mučili živci. Še sreča, da smo se med partizani navadili skromnosti. To kuhinjo in sobo delim z ženo in temi kanarčki. Obljubljajo mi novo stanovanje; verjetno sem prestar, da bi verjel posladkanim besedam. Toda nikar ne mislite, da bom rekel kakšno pikro na račun našega združenja borcev v Mojstrani. Marsikdo bi se moral zgledovati po tej organizaciji. Moja nejevolja je obešena na občinsko hišo. Štiri leta čakam... morda bom začel razmišljati o lokaciji na pokopališču?«

FRANCE KONOBEJ-SLOVENKO, PREDSEDNIK ZZZB NOV JESENICE

Razgovor začneva pri ugotovitvi, da so zahteve borcev največkrat upravičene. Trenutke nepozornosti se lahko razraše v prakso, ki uničuje moralo ljudi, ki jih niti napor narodnoosvobodilnega boja niso strli. Toda oseba prizadelost je kaj lahko obdana z nekritičnostjo, nerazumevanjem in nepoznavanjem razmer. Zamisliti se je treba nad podatki, ki dokazujejo občutno zmanjšanje števila borcev v Zvezi komunistov. Nekateri pojasnjujejo te dogodke s previsoko članarino. Borci izstopajo celo iz borčevskih organizacij. Navadno pot do resnice ni najbolj preprosta.

»Če imam v mislih Jesenice, bi lahko trdil, da je nekaj krivde tudi na partijski organizaciji, ki je bila v zadnjem obdobju precej nedinamična. O tem smo razpravljali na partijskih sestankih. Morda se tovariši sprašujejo, kaj naj delajo v organizaciji, ki nima niti sestankov niti redno ne pobira članarine. To moramo obravnavati kot problem, še toliko večji, ker so bile Jesenice od nekdanj dovolj napredne in revolucionarne. Tudi med NOV je to področje odigralo pomembno vlogo. Veliko število lju-

OB ROBU MOJSTRANE

di se je vključilo v narodnoosvobodilno gibanje že prvo leto okupacije.

Nedvomno je v vsakem kraju ZB NOV pomembna organizacija, ki pa je včasih obdana s pojmom nemoči. Verjetno želite, da omenim STANOVANJSKO VPRAŠANJE? Pri skladu za dodeljevanje stanovanj borcem smo bili udeleženi z zelo nizkim deležem (1,03 odstotka). To pomeni, da smo dodeljevali kredite v višini nekaj sto starih tisočakov, kar ni bilo več kot samo vzpodbuda h gradnji. Mnogi borci pa so menili, da tega denarja — ki ga ni bilo — nečemo dati tisti, ki smo v občinskem odboru ZZZB NOV. Po nekaj opozorilih na republiški odbor ZZZB NOV smo dobili dodatna denarna sredstva za reševanje nujnih stanovanjskih zadev borcev. Letos smo večino stanovanjskih vprašanj delno rešili. Polovico sredstev smo dali za namensko družbeno gradnjo in polovico za posojila — adaptacijo in novo gradnjo. V obdobju dveh let smo rešili 206 stanovanjskih zadev: 142. zaposlenim, 58. upoko-jencem in 6. kmetom. Ostalo je 36 nerešenih zadev. Nekatere probleme smo le delno rešili.

V glavnem smo imeli na voljo stanovanja na Jesenicah. Blokov ali večjih gradenj v Kranjski gori, Mojstrani ali kjerkoli drugod ne delamo. Torej bi bilo treba urejati stanovanjska vprašanja s posameznimi gradnjami. Smo v dogovoru z vojaško komando v Ljubljani, da bi nam prodali dve stanovanji v graničarskem bloku v Kranjski gori, kamor bi se vselila vdova padlega borca in tovariš — udeleženec NOV. V Mojstrani bomo poskušali rešiti vprašanje borca iz leta 1941, ki je tudi invalid. V sodelovanju z občinsko skupščino bomo verjetno zgradili stanovanjsko hišo z dvema stanovanjema.

S sredstvi, kot so bila na voljo letos, bi v letu 1973 rešili vse stanovanjske probleme. Toda letos se kredit za dodeljevanje stanovanj borcev izteče. Sredstva bodo sicer formirana v skupnem skladu na občini, pri čemer pa ostaja bojazan, ali bomo borci dovolj upoštevani.

V izrazito industrijski jeseniški občini menda ni treba govoriti o problemih kmetov borcev. In vendar bi bilo vredno opozoriti na težje življenje ljudi v Srednjem vrhu, pa morda še kje. Večina kmetov je zaposlena v jeseniški železarni in celo v železarni v Beli peči, na oni strani italijanske meje. Toda vse te besede lahko izvenijo na moč površno. Od domačega krova do tovarne je lep kos poti. V vaseh, kamor pripeljejo avtobusi, se ljudje ne pritožujejo. Toda kaj bi povedali tisti, ki hodijo peš iz Javorniških rovt ali od kod drugod?

JOŽE KLINAR IZ PLANINE POD GOLICO

Tajnik ZB na Planini

»V naši vasi je več organizacij, toda organizacija ZB je gotovo najbolj delavna. Morali bi priti na srečanje borcev v dom pod Golico. Rečem vam, ideja naše revolucije je še vedno sveta in varovati jo moramo na vsakem koraku!«

In vendar postane človek utrujen. Bivši

borci so v letih, ko od njih ni mogoče pričakovati, da bodo nosili vso težo dela v najrazličnejših organizacijah. Mnogi so spoznali, da je velika večina drugih vaščanov družbeno, politično in kulturno neaktivna. Seveda ni tako samo v vaseh.

Nekaj besed o komisiji za TRADICIJE pri ZZZB NOV Jesenice. Morda ni dosti drugače, kot povsod tam, kjer ugotavljajo, da je premalo konkretnega dela na področju prenašanja tradicij NOB na šolsko mladino. Včasih se zdijo tudi številne proslave kot neizpeta pesem.

»Vsako leto pripravimo dve veliki prireditvi,« pojasnjuje tovariš Konobelj. »Omenim lahko pohod na Stol, vsako leto 20. februarja, Kurirski smuk na Pristavi...«

Zdi se, da je lažje naštevati težave kot uspehe pri delu. Leta 1942 je na Jesenicah padel ves vodilni partijski kader. Ljudje največkrat nimajo priča, da bi uveljavili pravico do priznavalnine. Razumevanje in pomoč iščejo tudi tovariši, ki so morali po vrnitvi iz internacije na odslužitev kadrovskega roka...

Težave ne skopnijo kakor sneg ob pomladi in tega tudi nihče ne pričakuje. Toda, če se nekateri problemi vlečejo skozi vrsto let, se v človeku porodi negotovost. Začutiš, da si ostal sam, da sloniš ob robu družbenega dogajanja. Nedvomno je temu pogosto kriva preobčutljivost posameznika, tudi nekritičnost in utrujenost, ki ji botrujeta vojna in delo v naši povojni graditvi.

Nemalokrat pa je v besedah razočarana borce pekoča resnica!

SILVO TERSEK

JOŽE STIMC IZ MOJSTRANE

MALČI ODAR IZ KRANJSKE GORE

DELO

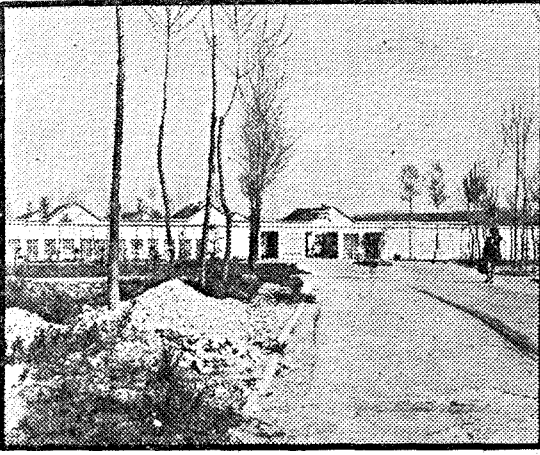
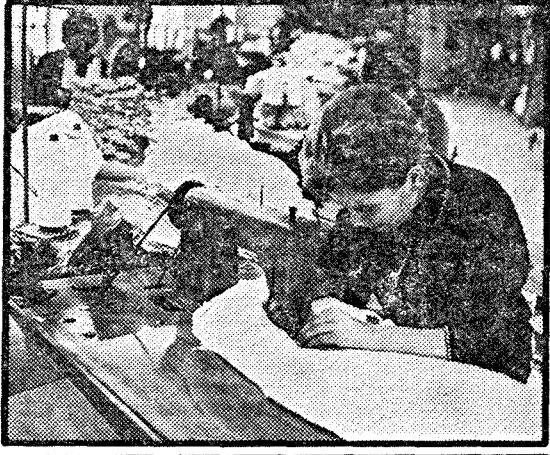
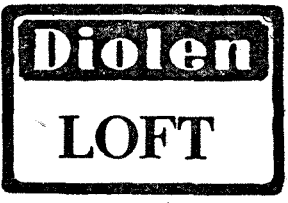
ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišaje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Nagradna križanka „BETI“ št. 47

					SESTAVIL: KOPRIVSEK	KRIVOVEREC	PRISTAŠ ETATIZMA	ITALIJANSKI PISATELJ	UMETNOST (latin.)	NEZNANEC	ROŽA KORČEK	ZVEZDA V „DRLU“					
					IZDELEK „BETI“												
					STREŠNI MATERIAL												
					PRETEP						KARLOVAC						
					NEVESTINA OPRAVA						MALAJSKA BLAZNOST						
										RANER							
RISAL: J.K.	OZKONOSA OPICA	STROJ	DUŠA UMRLEGA PRI ST. SLOVANIH	MAMA				VERDIJEVA OPERA	VOJAŠKI POHOD					POKRIVALO	RAVNO-DUŠNEŽ		
OTOK V IRSKEM MORJU				LADIJSKI VIJAK					IT. KAMION								
AVSTRIJSKA TISKOVNA AGENCIJA				DIRIGENTOVA PALČICA								EL. MERSKA ENOTA					
KARTA PRI TAROKU				RIŽEVO ŽGANJE													
100 M ²			REBRATA TKANINA GR. ČRKA					PREVOZNO SREDSTVO				NESTRO-KOVNJAK GERMANSKI OREL					ZOBNA GNILOBA SREDOZEM. RASTLINA
PUŠČAVSKI RIS								POLSATEN „BETI“	VESLAČ BERNOT Ž.IME					PERUANSKI GRM FRANCOŠKI ZGOODVINAR			
KERŠOVANI								IZDELEK „BETI“	BAJKA			POGORJE V SAHARI 100			PAKISTAN		
					DANEU IVO	SOBICA	AVELLINO DEL GLEDALIŠČA		IZAK LEVITAN NEGOVANJE		TELESNA „ČRPAKA“ FRANEK TREFALT				NADAV NAŠ OTOK		
												OSNOVA BARV					
										TORINO		TEMNI DELI DNEVA	SPOKORNIK, PUŠČAVNIK AMPER				
					JESETRU SORODNA RIBA					STRAN	MITOLOŠKI BOG VOJNE	MESTO V FRANCII					„BETI“ KVALITETA
					DOLGOREPA PAPIGA				KRATEK MOŠKI SUKNJIČ				HOLANDIJA	ENAKA VOKALA			
																	
										SILICIJ		NAZIV	SATURNOVA ŽENA	MAHOVINA			
										TRENIKE „BETI“	BENIGNI TVOR STANE FUGINA						
										NOV IZDELEK TOVARNE „BETI“							

Nagradni kupon 47

Priimek in ime _____

poklic _____

točen naslov _____

Razpis nagradne križanke

Belokranjska trikotajna industrija »Beti« iz Metlike se reševalcem naših križank prvič predstavlja v nagradni križanki. Njenega proizvodnega programa ne bomo posebej predstavljali — pač pa prepuščamo vam, da ga vsaj delno razberete iz križanke. Vsem kupcem Betinih izdelkov pa je garancija njihova kvaliteta. Za prvo, a ne zadnje tovrstno sodelovanje se jim zahvaljujemo, želeč jim pri tem nadaljnjih uspehov.

Vi, dragi reševalci; pa hitro svinčnik v roke. Rešitve morate poslati na naš naslov do 25. decem-

bra 1972, da bomo lahko v naši jubilejni številki lista, ki izide 1. januarja 1973, objavili imena izrebranih pravih rešitev. Dejali smo »jubilejni« — namreč iz rotacijskega stroja v tiskarni »Ljudska pravica« v Ljubljani je natanko pred desetimi leti izšla prva številka »TV-15«. Ze deset let prihaja »TV-15« med vas, dragi bralci, naročniki in vsi tisti, ki ga priložnostno kupujete v kolportazi.

Tudi tokrat podeljujemo tri knjižne nagrade: »Sveti Urh«, »Beg z morišča« in »Prvi bataljon«.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

*Komunalno podjetje Vič
Ljubljana*

Uprava,
tehnični sektor,
sektor za urejanje
in oddajo stavbnih
zemljišč

**LJUBLJANA,
VRHOVNIKOVA 2**

telefon h. c. 61-261
direktor 61-780
Stranski obrati:
Ljubljana, Viška c. 58 in 65
telefon h. c. 61-328, 61-424

*Komunalno podjetje Vič
Ljubljana*

gradi in vzdržuje
ceste,

gradi mostove,
kanalizacijo,
druge objekte itd.,

ureja mestna
zemljišča,

opravlja strojne
storitve po
konkurenčnih cenah,

izdeluje in prodaja
betonske izdelke,

daje strokovno
tehnične informacije.

*Komunalno podjetje Vič
Ljubljana*

**SAVSKE
ELEKTRARNE
LJUBLJANA
HAJDRIHOVA 2**

z delovnimi enotami

PROIZVODNJA
ELEKTRIČNE
ENERGIJE.

**TOVARNA
INDUSTRIJSKE
OPREME
IN KONSTRUKCIJ
KOVINARSKA
KRŠKO**

proizvaja: asfaltne baze, jeklene
konstrukcije, opremo za kemič-
no industrijo, bakrenje valjev
do 6000 mm dolžine, rezervoarje
vseh vrst, dna za cisterne od pre-
mera 500 do 4000 mm, hladno
oblikovane profile do 6000 mm
dolžine, lamele do 6000 mm dol-
žine.

**TERMIT
DOMŽALE**

z obratoma v Moravčah in Ihanu

priporoča potrošnikom svoje izdelke

- KREMENCEV livarski pesek
- livarska sredstva za črno in barvno metalurgijo

Poslovnim prijateljem se pripo-
ročamo za naklonjenost v novem
1973 letu.

**KOMUNALNO
STANOVANJSKO
PODJETJE
KOSTAK
KRŠKO**

komunalne usluge
vzdrževanje obstoječega
stanovanjskega fonda
Investicijska in tekoča
vzdrževanja

DES

— BIRO POSLOVNEGA
ZDRUŽENJA PODJETIJ
ZA DISTRIBUCIJO
ELEKTRIČNE ENERGIJE

**LJUBLJANA
HAJDRIHOVA 2**

DISTRIBUCIJA
ELEKTRIČNE ENERGIJE

**PRIMORJE
EXPORT**

PODJETJE ZA PROMET
BLAGA IN STORITEV
S TUJINO

NOVA GORICA

AGRIA

EXPORT-IMPORT

Poslovno združenje kmetijskih proizvajalcev in predelovalne industrije,

MURSKA SOBOTA, Borisa Kidriča 3

Telefon: 21-161, 21-162, Telex: 35-216

Povezuje kmetijske gospodarske organizacije in predelovalno industrijo; organizira kmetijsko proizvodnjo; odkupuje kmetijske pridelke; oskrbuje kmetijstvo z mehanizacijo in reprodukcijskim materialom; izvaža vse kmetijske proizvode in uvaža vse, kar kmetijstvo potrebuje, zastopa tuje firme.

Lisca

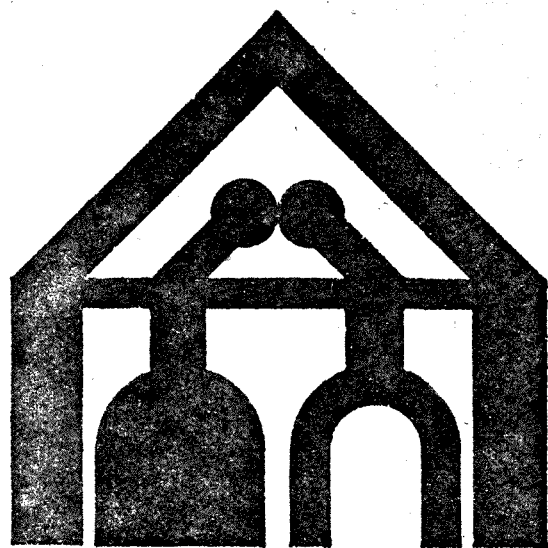
**NEDRČKI
STEZNIKI
KOPALNE
OBLEKE**

IZDELKI V STILU
NOVEGA ČASA

- ZA VSAKO POSTAVO
- ZA VSAK OKUS
- V VSEH MODNIH BARVAH

*Vsem bralcem
srečno in uspehov
polno
novo leto 1973*

Lisca

standard
invest

Pri Standard Investu
v Ljubljani sem bil,
sem legozidake
za hišo dobil.
Bom hišo postavil,
si hišo gradil,
bo mesec okoli,
že likof bom pil!

PRODAJA STANOVANJA, HIŠE, GARAŽE IN LEGO ZIDAKE.

Delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim prijateljem želimo
v nastopajočem letu 1973 vso srečo, uspeh in zadovoljstvo.

»standard invest« vaš poslovni prijatelj in svetovalec
tudi v 1973. letu.

GRADBENO PODJETJE GRADBENIK LEDAVA

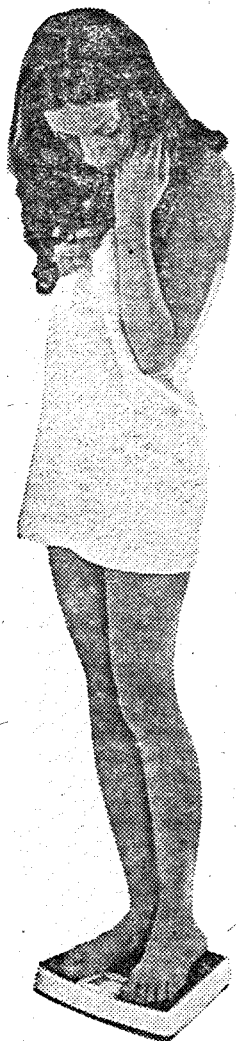
OPRAVLJA VSA GRADBENA
DELA NA VISOKIH IN NIZKIH
GRADNJAH.

S SVOJO GRADBENO OPERA-
TIVO SE TOPLO PRIPOROČA
MO TUDI V 1973. LETU, HKRATI
Z ZELJO ZA ČIM PLODNEJ-
SIMI POSLOVNIMI USPEHI.

TOVARNA OBLAZINJENEGA POHIŠTVA NOVA OPREMA SLOVENJ GRADEC

IZDELUJEMO KVALITET-
NO OBLAZINJENO POHIŠTVO

ZA CENJENA NAROCILA SE
PRIPOROČAMO.

Kontrolirajte svojo
težo, dokler ne bo
prepozno!

Tehtnica NEVA
prinaša:

- vitko linijo
- zadovoljstvo
- zdravje

OSEBNA TEHTNICA

NEVA

Ne gre le za obujanje spominov

S SESTANKA MEDNARODNEGA KOMITEJA KONCENTRACIJSKEGA TABORIŠČA RAVENSBRÜCK

Po lanskem sestanku v Varšavi se je 27. in 28. novembra t. l. v Parizu znova sestal mednarodni komite koncentracijskega taborišča Ravensbrück. Sestavljajo ga predstavnice štirinajstih evropskih držav predseduje pa mu Francozinja, René Mirandei Laval. Medtem ko je bil sestanek v Varšavi posvečen nadaljnjemu zbiranju dokaznega gradiva in dokumentacije ter publiziranja življenja in zločinov v taborišču s posebnim poudarkom na delu v Revirju — je sestanek v Parizu imel namen, proučiti vsebino evropskega srečanja borcev-veteranov ki je bilo v novembru 1971 leta v Rimu. Na tem zborovanju, katerega organizator je bilo nacionalno združenje vojnih invalidov Italije, je bilo navzočih tudi trinajst predstavnikov združenja borcev NOV Jugoslavije.

Ta najširši sestanek, ki se ga je udeležilo nad tristo delegatov iz devetnajstih evropskih držav in mnogo drugih gostov, je imel cilj proučiti sedanje svetovno stanje in odnosov v Evropi ter pozvati vse nekdanje borce, da se združijo v enotno fronto proti poizkusu oživljanja fašizma. Združeni borci so sprejeli tudi resolucijo, takojimenovali »Rimski apel«.

Poročilo o tem srečanju in njegovi pomembnosti je predložila navzočim delegatkam in gostom, predsednica Lavalova, ki je bila sama udeleženka tega srečanja v Rimu. In, da ne bi prizadevanje za mir v svetu izvenelo v prazno, so storjeni že nadaljnji koraki s konferenco, ki je bila pred kratkim v Helsinkih in sestankom predstavnikov internacionalnih komitejev vseh koncen-

tracijskih taborišč, ki bo te dni zasedal v Parizu.

Kakor drugi sestanki, tako je imel tudi sestanek internirank Ravensbrücka namen proučiti »Rimski apel« in ga po svojih najboljših močeh realizirati.

Gre za energičen boj proti zaostrovanju odnosov med narodi za solidarnost z vsemi, ki se bore za svobodo in pravice, še posebno v tem času z vietnamskim ljudstvom.

Razprava, ki je sledila izvajanju predstavnice in v kateri so sodelovale vse predstavnice držav, je dokazala, da kljub oddaljenosti trpljenja v vojni, letom in urejenim življenjskim razmeram, borbeni duh in visoka človečanska zavest ter tovarištvo družijo še vse, ne glede na nacionalno pripadnost.

Vse navzoče so pritrdile, da v tej svetovni situaciji ne moremo in ne smemo le obujati spomine, temveč moramo preusmeriti naše delo med mladi rod. S svojimi življenjskimi izkustvi težke preteklosti si moramo prizadevati spodbuditi in aktivirati mladino za prevzemanje odgovornih akcij v človeški družbi.

Oblike dela se morajo prilagoditi sedanji situaciji in sedanjim razmeram doma in v svetu. Napredno vzgojo je treba vnašati nenehno v domove, v šole, v društva tako, da bo mladina spoznala kaj je fašizem, ga sama obsodila in na najmanjše poskuse njegovega oživljanja, reagirala spontano in odločno. Ker pa so zbrane delegatke iz držav različnih notranjih ureditev in mora njihovo delo biti še v legali (Španija) in nekaterih drugih v polilegali, je prvenstvena dolž-

nost mladine, ki se oblikuje v socialističnih deželah, da postane avantgarda mladini ostalega sveta v fronti za borbo miru v svetu.

Sestanki mednarodnega komiteja imajo predvsem perspektivno-delovni značaj in politično vsebino. Vendar v prostem času izbi- je iz vseh ljubezen do mnogih, s katerimi so delile trpljenje v taborišču. Zaradi odmaknjenosti let, je že zbledel v spominu priimek, le ime in lik v srcu še ljubeče čaka srečanja. Tako me je na primer takoj po sprejemu na pariškem letališču vprašala Simone Gornah, če poznam neko Antonijo, s katero je bila skupaj v Simensov »komandni«. Antonija je bila edina Jugoslovanka, Simone pa edina Francozinja, ki se tako pogosto spominja njunega zblizanja in prijateljstva. Simone prosi, če bi se ji Antonija oglasila. Naravnost ganljivo je pismo, ki mi ga je izročila delegatka iz Sovjetske zveze Nina Baranova, v katerem prosi Rusinja Nina Fjodorova-Harianmova, naj se ji javijo tovarišice, s katerimi je bila skupaj v taborišču Bergen-Beelsen in v mestu Salzcitler. Te so: Grlic Milica, Marjana Baumgarten in Vesna Vučić iz Ljubljane, dalje tovarišica, ki se ji je v omenjenem mestu rodil deček in takoj umrl, pa neka Marija, ki je izročila dokument o kapitulaciji, ki ga je našla, nemškemu vojakom.

V obširnem pismu, ki ga aranim in je v njem tudi naslov Nine Fjodorove in mnogo toplih spominov na Jugoslovanko, zato bi bilo prav, če bi se ji tovarišice, ki bodo gornje brale, odzvale. Nina tudi sprašuje, če se kdo spominja njene prijateljice Grkije Lene Dimitropullo in bombardiranja mesta Celle.

Francozinje in Avstrijka pozdravljajo Maro Čepičev, Ivanko Simčič in neko »veliko« Sonjo.

Med zasедanjem je naše zborovanje pozdravil tudi predsednik združenja borcev Francije. Po tem pozdravu smo na osnovi nadaljnje razprave sprejele ob koncu resolucijo, v kateri izražamo solidarnost z vietnamskim ljudstvom, obsojamo zavlačevanje mirovne pogodbe, vztrajamo na nezastaranju vojnih zločinov, podpiramo vsa prizadevanja Združenih narodov za pravične odnose med narodi sveta in se vključujemo v vrste tistih, ki se borijo proti oživljanju fašizma in za sožitje med narodi in mir v svetu.

MARICA ŽORKO-FRECE

PROMETNA DEJAVNOST: mestni promet v Ljubljani in na Jesenicah. Medkrajevni potniški promet v Sloveniji in drugih republikah. Tovorni promet s tovornjaki in specialnimi vozili v tu- in inozemskem prometu. Poslovalnice so v Celju, Mariboru, Kopru, Radencih, Trbovljah, Zagrebu in Beogradu.

HOTELSKA DEJAVNOST: Bled — GOLF hotel, PARK hotel, Gozd Martuljek — hotel ŠPIK, Velika planina — hotel SIMNOVEC, Ljubljana — pension VIATOR, Kotlje — hotel RIMSKI VRELEC, Prevalje — pension POLJANA, Črna — hotel PLANINKA, Metlika — hotel BELA KRAJINA, Semič — hotel SMUK, Črnomelj — hotel LAHINJA, restavracija GRAD.

VIATOR ima sistem žičnic na Veliki planini, na Španovem vrhu in v Gozdu Martuljku

**PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA**

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

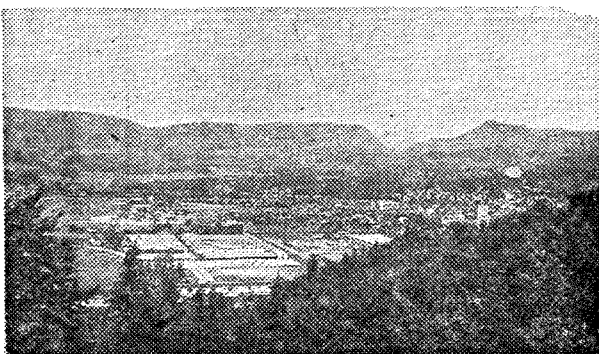
gorenje

JE NAŠLO POT DO LJUDI,
LJUDJE SO NAŠLI SREČO.

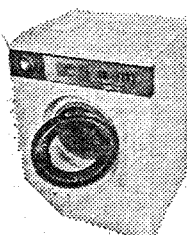
Iz velikih proizvodnih hal Gorenja prihajajo vedno novi stroji, čedalje bolj izpopolnjeni. Tehnika gre tudi na novo področje svoje pot.

Pri vseh gospodarskih aparatih Gorenja velja skupno pravilo: lepota, kvaliteta, ekonomičnost...

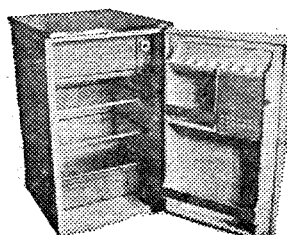
Delo s stroji Gorenja je pesem. To je lepa in prikupna pesem, ki osvaja čedalje več src, čedalje več gospodinjstev pri nas in v tujini.

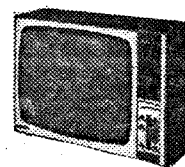
Štedilnik GORENJE
tip EP 546
Cena 1237 din

Pralni stroj GORENJE
tip 664 BIO - S
Cena 3341 din

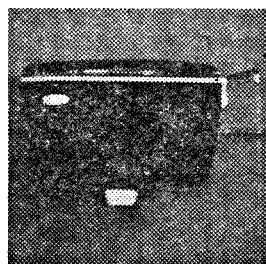

Hladilnik GORENJE tip H 715, 135 lit.
Cena 1276 din

TV - Gorenje avtomatično 900
Cena 3780 din

LEPOTA • KVALITETA • EKONOMIČNOST • ZADOVOLJSTVO

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

PODJETJE DIMNIKAR BELTINCI

SE PRIPOROČA Z DIMNIKAR-
SKIMI USLUGAMI

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM SREČO IN USPEH V 1973. LETU.

KOMUNALNO PODJETJE KAMNIK

OPRAVLJA VSE KOMUNALNE
STORITVE.

V 1973. LETU SE TOPLO PRI-
POROČAMO, HKRATI PA ZE-
LIMO VSEM DELOVNIM LJU-
DEM IN POSLOVNIM PRIJA-
TELJEM SREČNO IN USPEŠNO
NASTOPAJOČE NOVO LETO

Junaška Kristina iz junaške družine

Italijanski fašisti so se bili namenili izbrisati primorske Slovence z zemeljske oble, zato so jih najprej hoteli spraviti ob napredno razumnost in jih tako obglaviti, obenem pa jih gospodarsko uničiti. Poleg brezobzirnega nasilja je bila za fašizem namreč značilna tudi strahotna roparska strast. Bolj od vsega jih je podžigal pohlep po slovenski zemlji in imetju. Zato ni čudno, če so najodločnejši odpor fašistom dajali najmočnejši kmetje, saj prav ti bi bili največ izgubili. Nekatere kmetije so bile prave trdnjave v boju proti fašizaciji in poitalijančevanju, ena teh pa je bila Bečanova domačija na Ostrožnem brdu v Brkinih. Ta je postala pravi uporniški svetilnik za Primorsko.

Stari Bečan, Franc Maslo, je raje vrnil trgovsko in gostinsko obrt, ko da bi se vpisal v fašistično stranko. Prav tako ponosna in pogumna je bila tudi njegova žena Jožefa, ki je povila kar enajst krepkih otrok. Vse je vzgojila v odločne bojivnike za pravično slovensko stvar in zoper vsako zatiranje. Prvi se je rodil Karlo 1912, drugi Frane 1914, tretja Kristina 1918, nato pa še: Tone 1920, Marija 1922, Edvin 1923, Lojze 1925, Pavle 1927, Jože 1929, Janez 1932 in Vera 1935.

Pri Bečanu na Ostrožnem brdu so se ustavljali tihotapci iz Loške doline. Tam so lahko varno prenočili, se posušili in okrevali. To so bili pogumni fantje, ki so za zaslužek tvegali življenje in mnogi so pri prehodu čez nekdanjo krivično mejo tudi umrli. Bili pa so ti fantje tudi vez med domovino, ki vsaj narodnega zatiranja ni poznala in je obetala, da se bodo nanjo lahko oprli v boju za svoje pravice. Zato sta tja pobegnili leta 1935 Karlo in Frane ter še kakšnih 50 fantov iz okoliških vasi. Ker so fašisti za te ubežnike razglasili amnestijo, se je Karlo leta 1937 vrnil, a je bil prevaran in moral je v zapore. Frane pa se ni dal premamiti, in tako je leta 1941 postal prvi znanilec partizanstva na Primorskem.

V takem okolju je odrasla Kristina, kateri je zibelka stekla 6. marca 1918. Že skrivni jezdeci iz Loške doline so jo poznali kot odločno in pogumno dekle. Kristina ni marala hoditi v italijansko šolo, zato je končala le 5 razredov, sicer pa se je posvetila delu na kmetiji, kjer so redili 2 konja, 8 krav in več kot 50 ovac. Karabinjerji so jih stalno hodili nadzorovati in ustrahovati, toda stari Bečan se jih ni bal in tudi se jih ni bala Kristina.

Potem so fašistične horde pregazile Jugoslavijo. Trenutek razočaranja, ki pa so ga pametni ljudje hitro preboleli, saj so vedeli, da je vojna šele na začetku. Kmalu je to potrdil Frane, ki je prišel na Ostrožno brdo oborožen s pištolo in bombo že maja 1941, prinesel pa je tudi vest o ustanovitvi Osvobodilne fronte in o pripravah na oboroženi boj. Poleg literature je začel v bližini rodne vasi spravljati tudi puške mavzerice. Nekoč je strelivo in dve puški pritoval kar z osličkom. Potem je prišel v Brkine Ervin Dougan-Janez, ki si je pri Bečanovih naredil pravo postojanko. Od tu je hodil s kolesom na Vipavsko, Kras in na druge strani. Potem se je vrnil v Ljubljano, da bi zbral med nekdanjimi ubežniki prvo partizansko četo. Na Mokrcu jih je dobil 6, iz Loške doline na Staro Sušico in od tam na Ostrožno brdo pa jim je bil za vodiča Kristinin brat, Frane Maslo.

Kristina Maslo, poročena Fidel, prve dni po osvoboditvi.

Tako se je začelo. Kristini je uspelo, da je brata Karla, ki je moral služiti pri topništvu v Imperiji, v pisnu skrivoma obvestila, kaj se pripravlja. Ker ni mogel drugače dobiti dopusta, si je povzročil zastrupitev na ušesu in v začetku oktobra prišel na Ostrožno brdo. Tam se je sestal z Ervinom Douganom in se z njim dogovoril za beg iz italijanske vojske in za prvo vojaško akcijo, ki sta jo skupaj izvedla pri Lovčah 28. oktobra 1941. Tedaj je iztiril potniški vlak z nemškimi letalci. Baje je bilo 70 mrtvih in 200 ranjenih. Potem sta 2. decembra 1941 Karlo Maslo in Rudi Modic s ponarejenimi dokumenti ušla iz italijanske vojske in prestopila k partizanom, s tem pa so nastali pogoji za ustanovitev prve partizanske vojaške enote v Brkinih.

Ves ta čas so prihajali k Bečanovim partizani. Tam so našli varno zatočišče, se posušili, pogreli in okrevali. Pri Bečanovih je bilo tudi več sestakov z najzaupnejšimi prišasti osvobodilnega gibanja v Brkinih. Partizanske akcije so postajale vse drzneje. Dne 16. januarja 1942 so Maslovi fantje s tovariši napadli protiletalsko opazovalnico na Premu, nato italijansko posadko na Vrbici, 14. marca 1942 so zaplenili 15 govedi v Trnovem, ki so bila namenjena za italijansko vojsko. Ta goveda so potaknili pri zavednih Brkincih v Janeževem in na Ostrožnem brdu kot partizansko zalogo hrane. Dne 31. marca je partizanska patrulja ujela na Suhorju davkarja Enrica Mecozzija, ki je oborožen vohunil za partizani, ter ga ustrelila. Potem so partizani zaplenili italijanskim kolonistom na Turnu nad Gornjo Bitnjo lovsko orožje in živino. Zaradi tega so Italijani začeli svoj ustrahovalni pohod po Brkinih.

Ze 1. in 2. aprila 1942 so zaprli 7 Smagorcev, ponoči na 3. april 1942 pa so obkolili in vdrl v Bečanova hišo, kjer so vso noč zasliševali Franca in Jožefa Masla ter njune otroke, zjutraj pa so starega Bečana odvedli, ga zasramovali in bili s puškinimi kopiti, nato pa ga odpeljali v sežanske zapore. Kristina in Marija Maslo, ki sta uspeli izogniti se zaporu, sta obvestili Greifove partizane na Volčah, kaj se je zgodilo. Greif je odredil patruljo, v kateri so bili: Karlo Maslo-Matevž, Frane Maslo-Ludvik, Ivan Brozina-Slovan in Anton Primo-Dušan. Ti so 4. aprila 1944 pri Ambrožiču iz zasede napadli karabinjersko patruljo ter smrtno zadeli poročnika Zanija in brigadirja Giussepeta Londeia. Ta dan so Italijani zažgali Bečanova domačijo na Ostrožnem brdu, ki je bila prva požgana domačija na Primorskem.

Tedaj sta prišli za puško še Kristina in Marija Maslo, v boj pa je šel tudi Lojze, tako da je bilo pri partizanih že šest Bečanovih. Ko je šel Lojze reševati brata Pavleta in Jožeta, so Italijani napadli partizansko taborišče pod Ostrožnim brdom. Tedaj bi bili Kristino skoraj ujeli, a se je vse srečno končalo. Kristina je potem dobila nalogo, da Pavleta in Jožeta odvede v osvobodeno Loško dolino. Vodili so jih Vinčo Baraga-Levčkov, Županov in še eden. Po poti na Snežniku so jih napadli Italijani, tudi v Koritnicah so tekli za njimi, a so vseeno prešli čez Javornike brez izgub. Pavle in Jože sta ostala v Igavasi, Kristina pa je odšla v bataljon Miloša Zidanška. Od tam se posebno spominja Antona Šraja-Aljoše, ki je bil res pravi tovariš, in ki ji je razlagal marksizem.

Po italijanski ofenzivi je bila Kristina borka v ženski četi, katere komandir je bila Fanika Škrbec, politična komisarka pa Mira Brancič. Takrat je že bila članica SKOJ, nato kandidatka, januarja 1943 pa je bila na Tolminskem sprejeta v Komunistično partijo.

Kristinini dragi so tedaj doživljali hudo usodo. Oče Franc je trohnel v zaporih. Ob svobodo sta bila tudi najmlajša Vera in Janez, potem so ob žetvi na Babihi polici belili ujeli mater Jožefo, s policijskimi psi pa so Lah 2. oktobra 1942 izsledili Marijo in jo zajeli, novembra sta pri Avčah padla Frane Maslo-Ludvik in Ervin Maslo-Stojan, ki sta se bojevala kakor leva, 19. decembra 1942 je bil zajet še Jože.

Kristina je doživela bitko na Golobarju in še mnogo krvavih preizkušenj. Bila je borka v Gradnikovi brigadi in udeležila se je celo napada na plavogardiste v Grčaricah. Novembra 1943 so jo dodelili na politično delo v južnoprimorsko okrožje. Tu je požrtvovalno delala in ognjevitivo pozivala na boj. Ob koncu vojne je tudi sama doživela najhujše trenutke. Blizu Lukavca pri Komnu so jo ujeli četniki. Ko ji je uspelo pobegniti, je spet prišla v njihove roke pri Premrlivih v Podnanosu. Tudi tokrat jo je rešila molčečnost, odločnost in preudarnost.

FRANCI STRLE

Pri Krenovih na Drganjih selih se je zdravil partizan Radko, ki se mu je zaradi naporov in neredne prehrane v brigadi naredil čir na želodcu. Ko je ob domači hrani za silo ozdravel, so mu naložili, naj organizira omrežje obveščevalne službe. Tako se je nekoga dne obrnil name, naj mu svetujem primerne ljudi in naj ga potem seznamim z njimi.

Tako sva nekoga vročega in soparnega poletnega dne leta 1943 odšla skupaj z Drganjih sel proti Novemu mestu, nato pa sva zavila še proti Vavti vasi. Popoldne se je začelo oblačiti in v daljavi je že gmelno in se bliskalo. Ni bilo težko ugotoviti, da se pripravljajo prava poletna nevihta. Hitela sva, da bi pred dežjem prišla čimdlje, saj sva vedela, da bova mokra ali pa bova morala nekje vedriti. Če bi se zgodilo slednje, bi izgubila nekaj dragocenih ur, namenjenih spancu, ki smo ga takrat več ali manj vsi še kako pogrešali.

Ko sva odhajala iz Praproč proti Mraševem, kjer sva upala, da bova še

ponoči prišli Italijani, pa tudi belih še ni bilo.

Ko smo tako govorili o sovražniku in njegovih navadah, se mi je zazdelo, da zunanjo nekdo hodi. Prisluhnili sem in spet se mi je zazdelo. Tudi Radko, gospodar in njegov sin, moj vrstnik, ki je kasneje padel kot partizan na Mokrcu, so začeli poslušati. Končno smo vsi skupaj ugotovili, da ni nič in da najbrž le dež tako kaplja s strehe.

Komaj smo spregovorili, ko je nekdo močno potrkal na vrata. Kar odreveneli smo od strahu. Kdo bi utegnil priti ob tej uri k tej hiši, ki stoji bolj na samem, precej iz vasi? Z Radkom sva se spogledala in stisnili vsak svoje orožje. Jaz tisto italijansko bombo, Radko pa damsko pištolo z nekaj naboji. Njegov pogled je švignil proti vratom in že je odločno ukazal gospodarju:

»Pojdite k vratom in vprašajte, kdo je. Če so Italijani ali beli, jih zadržujte kar se le da, midva pa zbeživa na podstreho, razkrijeva streho in skočiva dol. Oh, zakaj nimate tudi vi drugih vrat?«

Skočili smo v vežo in gospodarjev sin je dejal, da gre z nama k partizanom. Gospodinja pa se je že stiskala v kot in začela moliti. Ni še prišel gospodar do vrat, ko je spet potrkalo in moški glas je spregovoril nekaj podobnega kot »aprite«. Znal sem za silo italijansko in vedel, kaj to pomeni — odprite. Zdalj smo bili vsi prepričani, da so okoli hiše Italijani, ki jih je vrag ve kaj obsedel, da so prišli v vas izjemoma enkrat v temi. Slišal sem Radka, kako je šinil po stopnicah na podstrešje in kako premika opeke, meni pa se je porodil drugačen načrt. Ukazal sem gospodarju, naj odpre vrata in stopi stran, jaz pa bom premu, ki stopi proti vratom, zalučal bombo v glavo. Ko bo počilo, bo odsev oslepil za hipec druge, nastal bo preplah in tedaj skočimo na prosto. V zmešnjavi si ne bodo upali streljati, ker se bodo bali da ne bi zadeli koga svojih. »Tudi jaz jih ne bom čakal, da me zapro ali ustrelijo,« je rekel gospodar in stopil k vratom, jaz pa sem iztrgal bombi varovalko. Ko so se odprla vrata, je stopil vstran, meni pa je roka že švignila naprej...

»Dober večer!« je nekdo pozdravil in v tistem delčku sekunde sem komaj še utegnil zadržati v glavi povelje roki, naj spusti bombo. Zakaj spoznal sem glas in tudi človeka. Bil je sekretar okrožnega partijskega komiteja tovariš Vid, sicer po poklicu poljedelski inženir, ki smo ga imeli vsi več ali manj zelo radi, saj je bil zelo dober za nas in nam je oprostil marsikatero napako.

Spogledala sva se in njegov pogled se je ustavil na moji roki z odprto bombo, ki je bila še vedno iztegnjena. Čeprav je bilo v veži mračno in čeprav je bil tudi Vid do kože moker, se mi je zazdelo, da so mu čelo orosile potne kaplje, ko je spoznal, kakšni nevarnosti se je izognil. Tudi sam sem mu brž povedal, da najbrž nikoli ni bil tako blizu smrti kot malo prej in ga prosil, naj mi oprost. Potem pa smo poklicali s podstrehe Radka, ki je bil že zunaj in je zdaj moral zakriti luknjo z opekami, kar mu nikakor ni uspelo. Kakor si je prizadeval, vedno je med opekami tekla deževnica na podstreho in Radku za srajco. Končno je obupal in pustil vse takó kot je bilo, gospodar pa ga je tolažil, da je strop debel in ga ne bo premočilo, četudi vso noč dežuje, sicer pa bo kmalu nehalo.

Z Vidom je bil še en tovariš. Stisnili smo se k peči, se sušili, greti in pogovarjali. Onadva sta o prvem mraku prišla po jezu pri Volavčah čez Krko, namenjena pa sta bila v Poljane. Ko je Vidov spremljevalec spregovoril, sem brž ugotovil, kaj je bilo krivo, da je skoraj prišlo do nesporazuma in nesreče. Ta partizan je bil trd Dolenjec, kakršnih zdaj menda ni več. Poprosil sem ga, naj reče: »Odprite« tako, kot je rekel pred vrati. In slišal sem: »Adprite!« Tisti »da« smo pač preslišali in tako je beseda zvenela italijansko.

Nacejali smo se z nesladkanim čajem, Vid je imel s seboj tudi steklenico žganja in nam ga je tovariško po majhnih količinah nalival v čaj. Počasi je prenehalo deževati in sklenili smo oditi. Radka smo spotoma pustili na Drganjih selih, mi trije pa smo nadaljevali pot proti Poljanam. Tja smo prišli že pred jutrom, kajpak do kože mokri. Na Mraševem smo se posušili le za silo, spotoma pa smo otrsali mokroto z vej in trave. Legel sem v skedenj s svežim senom in se zakopal vanj. Do jutra, ko je bilo treba vstati, sem bil suh, saj je seno potegnilo vlogo iz obleke.

Ilustracija: Evgen Sajovic

MILE PAVLIN:

Zadnji trenutek

nekaj opravila in se tudi kot že tolikokrat pri našem partizanskem zaupniku za silo najedla, sva že oklevala, saj je kazalo, da se bo vsak trenutek vilo. Ko pa je za kratek čas kazalo, da dežja še ne bo, sva se odločila iti dalje. Nekako sredi poti pa je močno zagrmelo, nato pa se je usula ploha, da sva bila v hipu mokra do kože. Spustila sva se v dir, da bi se segrela, bala sva se prehlada. Tako sva pritekla na Mraševo mokra od dežja in znoj. Kar planila sva v hišo in se stisnili k peči, gospodinja pa nama je hitela kuhat čaj, čeprav sva se branila, češ saj sva utrjena, kolikokrat naju je že tako premočilo, pa nista niti zakašljala, partizani smo utrjeni in podobno.

Ko sva popila vsak precejšen piskrc čaja in ko sva se nasitila slastnih žgancev, kakršni so bili tiste čase kar svojevrsna poslastica, sva začela razmišljati, kaj zdaj. Zunaj je še vedno lilo kot iz škafa in ob takim vremenu se nama nikakor ni dalo od tople peči, kamor je gospodinja prav zaradi najine premočenosti, potem ko je v njej skuhalo čaj in žganje, vrgla zajetno butaro. Sklenila sva počakati, da neha deževati, mimogrede pa vsaj za silo posušiti najino obleko. Napol sva se že slekla in razprostrela suknjiča in srajci po peči, sama pa sva se tiščala stene in se obračala, ko naju je začelo peči.

Tedaj sem pomislil, da je Mraševo blizu Vavte vasi in tudi ne predaleč od Novega mesta in Uršnih sel. Res je, da Italijani ponoči ne vdirajo iz postojank, vsaj navadno ne. Toda belogardisti se tega pravila včasih ne držijo. Zatorej sem povprašal gospodinjico, če sva v njeni hiši varna. Tolažila naju je, da se še ni zgodilo, da bi

berilo za mlade

TABORNIK BIČKOVE SKALE POLAGA SLOVENSKI ŠOPEK
PRED SPOMENIK V BAZOVICI

Bičkovci v zamejstvu

Dne 19. novembra so se taborniki odreda Bičkova skala z avtobusi odpeljali na obisk k zamejskim Slovincem v Italijo. Po prijetni in ne preveč dolgi vožnji smo se ustavili v Bazovici, kjer so nas sprejeli tamkajšnji taborniki. Pozdravil nas je Milan Pahor, ki nas je pozneje vodil po Trstu. Spoznali smo tudi enega zaslužnih mož v slovenskem časnikarstvu onstran meje, glavnega urednika Primorskega dnevnika inž. Stanislava Renka. Po krajšem pristranem sporedu smo položili k spomeniku šopek slovenskih rož in se odpeljali na ogled Slovenskega narodnega doma, ki stoji precej oddaljen od središča. Razkazali so nam gledališče, nato pa smo se ob obali pripeljali do Doberdoba. Tu smo se ustavili pred spomenikom padlim partizanom. Sprejel nas je župan Andrej Jarc, ki nam je pozneje ves vradodšen v primorski slovenščini opisal

okoljske kraje in delovanje partizanov v narodnoosvobodilni vojski ter junaške boje Slovencev pod avstrijsko zastavo proti Italijanom. Pristrano smo se poslovi, se oddaljili z majhnim darilom in kmalu prispeli v Gorico. Na goriškem gradu nas je že čakal starosta tabornikov rodu Modrega vala prof. Aldo Rupel in sitni paznik, ki nam za dinarje ni hotel dati vstopnic za ogled gradu. Vstopnice so nam plačali naši gostitelji. Paznik nas je spustil v grad, kjer me je fotografska strast tako prevzela, da sem napravil nekaj posnetkov kar v temnih dvoranah. Kmalu nato smo že sedeli v Slovenskem dijaškem domu, kjer smo se od prijaznih gostiteljev tudi poslovili.

Domov smo se vračali z željo, da se z našimi rojaki čimprej srečamo!

GORAZD MASLO-GUZI

Dan republike

V hladni novembrski noči pred devetindvajsetimi leti je bilo v prijazen bosenskem mestecu Jajcu II. zasedanje AVNOJ — zato je 29. november 1943 prav gotovo najsvetlejši dan v kravi zgodovini jugoslovanskega osvobodilnega gibanja.

Rojstni dan naše socialistične republike počastimo vsako leto z mnogimi proslavami, glasbenimi akademijami in odrskimi uprizoritvami. Skoraj v vseh razredih celjske gimnazije smo imeli razredne prireditve ob tem prazniku, na predpraznični dan pa smo se udeležili osrednje proslave za vso gimnazijsko.

Prireditve je bila v Narodnem domu. To je dobro ohranjena stavba v starem delu Celja. Zgradba je bila med obema vojnama zbirališče zavednih Celjanov, kajti vse druge kulturne ustanove so bile še pred drugo svetovno vojno v rokah Nemcev.

Proslavo je otvorila ena izmed dijakinj, potem pa so se z recitalom pred-

stavili člani gimnazijskega recitacijskega krožka. Slišali smo precej pesmi naših ustvarjalcev: Kajuh, Bora, Zupančiča, Klopčiča. Zvezno besedo in klavirsko spremljavo je prvi del proslave izvenel kot obujanje davnih, a še vedno živih spominov na dni naše polpretekle zgodovine. Čeprav dijaki strašnih štirih let nismo doživeli, se nam je vseeno zdelo, ko da smo priče tematičnim aprilskim dnevom prvega leta vojne pa decembra v mestecu Rudo, ko da smo se pretolčki skozi vse sovražnikove ofenze smo doživeli 29. november 1943 in končno zadihali svobodo. V drugem delu sporeda smo prisluhnili našemu pevske mu zboru pod vodstvom prof. Vrtačnika, ki je izvedel štiri narodne pesmi. Z jugoslovansko himno, zapeli smo jo vsi prisotni, pa je bila sklenjena proslava celjske gimnazije, posvečena dnevu republike.

DAMJANA ZOLNIR

kramljanje

Draga tovarišica Milena!

Se še spominjate Ivanke, ki ste ji včasih objavili kak prispevek? Ze več kot leto dni se vam nisem oglašila. Zdaj obiskujem drugi razred gimnazije v Brežicah. Vsak dan napravim 37 km tja in 37 km nazaj: nekoliko s kolesom, nekoliko z vlakom, nekoliko pa peš. Vsak dan bolj čutim, kako težavna je za nas s podeželja pot do znanja.

Sestavek, ki vam ga pošiljam, je pravzaprav moja domača naloga za slovenščino. Napisan je nekoliko po okusu profesorice za slovenski jezik, ki je nežna in čustvena. Je pa resničen. To so spomini Košorokove mame, katere sin je odšel k partizanom star komaj sedemnajst let, njen brat pa je

padel v bojih za slovensko Koroško in je njena mati rodila sedemnajst otrok.

Košorokova mati sodi med ljudi, ki jih najbolj spoštujem in ki so mi v marsičem za vzor. Če je spis vreden objave, pa presodite sami.

Se vam smem še kaj oglašiti?

Ivanka Piltaver
Lončarjev dol 12
68290 Sevnica

Draga Ivanka!

Srečanje s Košorokovo materjo in ponovno s teboj je bilo doživetje, ki se ga bom spominjala; vprašanje ob koncu pisma pa, ne zameri, je povsem odveč.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Vrnil se bom, mama!

SPOMINI KOŠOROKOVE MAME

Bližala se je polnoč. V vasi so že davno ugasnile vse luči. Ona pa je še vedno sedela ob priprtem oknu in prisluškovala v noč. V sobi tam poleg je spal njen najstarejši sin. Dolga pot ga je še čakala to noč, zato si je moral nabrati moči. Bogve kdaj bo spet lahko spal pod domačo streho. Vzdihnila je, vstala in stopila k njegovi postelji. Prižgala je svečo in jo zasenčila z dlanjo, tako da je osvetljevala samo njegov obraz. Zazrla se je v mehke, skoraj še otroške poteze. Sele sedemnajst jih je izpolnil. Kako zelo ga ima rada! Ko bo odšel, pojde z njim tudi del nje same. In če se ne vrne, bo vedno vedno čutila bolečino.

Vso ljubezen mu je posvetila že takrat, ko se je zavedala, da bo postala mati. In ko je prvič pritisnila njegovo črnolaso glavico k prsim, se ji je zadelo, da so izpolnjene vse njene dekliske sanje. Vedela je, za koga živi. Kako radoznal otrok je bil! Nikoli mu ni zmanjkalo vprašanj: mama, zakaj?, mama, kako?, mama, kam?, mama, kje? Potrpežljivo mu je odgovarjala in mu že v nežni mladosti vcepila svojo dobrosrčnost in ljubezen do vsega okoli sebe, predvsem pa ljubezen do svobode in čut za pravičnost.

Korenine njegovega rodu segajo tja do tolminskih puntarjev. V šoli je bil med najboljšimi. Doma so težko shajali, saj jih je bilo sedem v družini. Kljub temu so se odločili, da pojde naprej, v srednjo šolo. Toda že prvo leto je treščilo: vojna! Prišli so Nemci in konec je bilo vseh sanj o višji izobrazbi. Njen najstarejši je postal navaden mizarar. Tudi tam je bil priden. Ob vsem, kar se je takrat dogajalo v naši domovini, pa je postajal čedalje bolj tih in zamišljen. »Mama, ne morem več, grem!« ji je povedal pred nekaj dnevi. Tako njen je bil, da je brez vpraševanja razumela, kam hoče. Samo prikimala je. »Prav, sin,« je odgovorila. Poiskali so zvezo. Nocoj pride kurir, ki ga bo odpeljal v Kozjanski odred.

Rahlo je pobožala njegove valovite črne lase, upihnila svečo in spet sedla k oknu.

»Mama, grem!«

Te besede je že slišala. Petindvajset let je minilo, odkar jih je izgovoril njen brat. Sele prišel je s fronte, ob koncu prve svetovne vojne, ko ga je poklicala Koroška. Odzval se je. Tudi takrat je mati prikimala: »Seveda moraš iti!« Živo ji je stopila pred oči slika njene matere. Mlada se je bila poročila in rodila sedemnajst otrok. Nekaj so jih pobrle otroške bolezni, ki jih takrat še niso znali zdraviti. Ob tisti hudi griži je imela kar dva mrlička hkrati v hiši. Po krivici so ji prodali grunt, da so se morali preseliti v kajžo. A kljub vsemu hudomu ni nikoli ni zmanjkalo poguma in dobre volje. Otroke, ki so ji ostali, je vzgojila v pridne, poštene ljudi in zavedne Slovence. Zato je razumela, da njen sin mora iti; mora. Če kliče slovenska Koroška!

Jernej, najmlajši brat, najljubši brat! Samo tiha gomila tam nekje pri Velikovicu je ostala za njim. Njegova mladost, njegov smeh, njegove pesmi so pokopane v njej. Bo tudi z njenim sinom tako?

V vasi so zalajali psi in kmalu je pod oknom zaslišala tihe korake in prijaten klic. Oglasila se je in šla odpret. Kurirju je postregla z večerjo, ki jo je pripravila zanj. Nato je šla klicati sina. Za hip je postala pred njegovo posteljo. Zagrnil jo je val bolečine, solze so

jo dušile. Toda zavedala se je, da mora biti močna. Ne sme mu jemati poguma s svojo žalostjo. Premagala je bolečino in ga z vedrim glasom prebudila. Hitro je bil pripravljen. Vzel je nahrbtnik in se še zadnjič zazrl v materin dobri obraz. Ni ga poljubila, ker nista bila vajena takih izrazov nežnosti. Le roko mu je stisnila in zašepetala: »Srečno hodi!« »Vrnil se bom, mama!« ji je obljubil. Odšla sta, ona pa je stala na pragu in srce ji je klicalo: »Vrni se, vrni se zdrav, v svobodni dom!«

In vrnil se je.

IVANKA PILTAVER

Kviz

Letos mineva trideset let, odkar je bila na prvem kongresu USAOJ v Bihaču — trajal je od 27. do 29. decembra 1942 — ustanovljena pionirska organizacija. Naši najmlajši so v njej združili svoje sile in stopili v boj proti okupatorju. Njihov delež pri osvoboditvi ni bil majhen. Niso le prenašali pošte, ampak so se lotili tudi težavnejših nalog. Mnogi izmed njih so pri vestnem izvrševanju dolžnosti žrtvovali svoja mlada življenja. Po vojni so pomagali pri izgradnji domovine. Njihovo geslo je bilo: »Mi gradimo progo, proga gradi nas!« Skupno z delovnimi ljudmi Ju-

goslavije so nam zgradili domovino, na katero smo lahko ponosni.

V spomin na dni, ko se je rodila pionirska organizacija, teče na televizijem zaslonu kviz, ki ga vsi zelo radi gledamo.

Pred tem je Zveza prijateljev mladine Slovenije — organizatorica in pobudnica te tekmovalne oddaje — pripravila občinska kviz tekmovanja. V naši občini ga je 27. oktobra organizirala radomeljska osnovna šola. Sodelovali so trije pionirski odredi: PO Radomeljska četa, PO Vencelj Perko in PO Josip Broz-Tito iz Domžal. Kviz je bil razdeljen na tri dele. Prvi je obsegal zgodovino pionirske organizacije, drugi vprašanja iz literature o narodnoosvobodilnem boju, tretji pa delo pionirskega odreda na šoli, s katere je ekipa prihajala. Med seboj smo bili zelo izenačeni, zmagala pa je radomeljska osnovna šola.

Pionirjem iz Radomelj želimo, da bi na republiškem tekmovanju uspešno zastopali našo občino in da bi se prav tako izkazali, kot so se med vojno njihovi vrstniki.

MARINKA ZORMAN

Cesta

Cesta, ki se vije po dolini Gradaščice od Ljubljane proti Dobrovi in dalje proti Polhovemu Gradcu, se imenuje »Cesta dolomitskega odreda«.

Ime je dobila po junaškem Dolomitskem odredu, v katerem so se borili borci iz Ljubljane, Rožne doline, Viča, Vrhovec, Brda, Kozari, Dobrove in drugih krajev polhograjske doline. Po tej cesti so kurirji-pionirji prenašali pošto in partizanski tisk iz Ljubljane v Dolomitski odred. Poleg pošte so po tej cesti prepeljali tudi velike količine sanitetnega blaga, orožja, obleke in hrane za borce tega odreda.

Na »Cesti dolomitskega odreda« sta vklesani dve spominski plošči, ki nas mlade spominjata, da sta bili tod med okupacijo dve ilegalni tiskarni. Od tod so na vse strani širili tisk, s katerim je OF pozivala na upor in v borbo proti okupatorju slovenskega naroda.

NEJKA SOJAR

NEPISMENOST

Po najnovejših podatkih je v Bosni in Hercegovini še zmeraj 654.825 nepismenih ljudi kar pomeni, da je domala vsak četrti prebivalec te republike nepismen. Zaskrbljujoča je tudi ugotovitev, da so med nepismenimi tudi mladi ljudje, saj je med 10. in 34. letom starosti kar 122.000 nepismenih, med 35. in 40. letom pa je več kot 400.000 nepismenih. Med nepismenimi so najštevilnejše ženske. Vsaka tretja prebivalka te republike ne zna brati niti pisati.

Nedeljski dnevnik — 10. XII. 1972

AVTOMOBILI NE GREDO VEČ TAKO ZELO V DENAR

Letošnji in lanski devetmesečni podatki kažejo, da se je proizvodnja avtomobilov v Jugoslaviji znižala od 87.512 na 84.092 vozil. Se zanimiveje je, da je močno upadel tudi uvoz avtomobilov. V ilustracijo navajamo, da smo leta 1970 uvozili 61.000 avtomobilov, v letu 1971 le še 43.000, a v devetih mesecih 1972 pa samo 25.000 avtomobilov, kar je za 13.000 manj kot v istem obdobju lani.

NIN — 26. XI. 1972

»POZABLJIVI« DOLŽNIKI

Sežanska carinarnica (čez njeno območje se vrača največ naših državljanov z izletov in poti v sosednje države) je imela konec oktobra 69.946 carinskih deklaracij, za katere so naši državljani »pozabili« plačati carino. Od tega je kar 43.680 deklaracij za blago, ki so ga naši občani prinesli domov že prejšnjega leta, do danes pa carine še niso poravnali. Skupno dolgujejo občani na neplačani carini sežanski carinarnici 14.871.427 dinarjev.

Najbolj pozabljivi so državljani iz Srbije, saj jih je med temi dolžniki iz ožje Srbije kar 21.736, s področja Vojvodine pa 21.341. Iz naše republike je 2034 takih pozabljivcev, dobrih tisoč več kot iz Črne gore, od koder je 1036 neporavnanih carinskih deklaracij.

Delo — 6. XII. 1972

PRIŠLI SO NA REŠETO

Ob ugotavljanju izvora premoženja 153 Zagrebčanov je sekretariat za finance mestne skupščine doslej prijavil deset oseb, za katere so ugotovili, da so utajile za več kot deset tisoč dinarjev davka.

Med temi je dosegel prepričljiv »rekord« Franjo Pajlić, avto-prevoznik, za katerega so ugotovili, da bi moral plačati 565 tisoč dinarjev davka. Njemu sledi Ivan Krištof, fotograf s 371 tisoči »dolga« itd.

Politika — 5. XII. 1972

PRAV SO IMELI OPTIMISTI

Kljub bojazni, da bo letošnje turistično leto zaradi epidemije črnih koz in preobilnega dežja po doseženem prometu podpovprečno, bo letos vendarle dosežen pričakovani devizni dotok v višini okrog 500 milijonov dolarjev. Pesimizem med turističnimi delavci, ki je prevladoval še sredi sezone, se je umaknil optimističnemu razpoloženju, ko so bili znani podatki o turističnem in še zlasti deviznem prometu ter o obisku 200.000 turistov v Istri in Hrvatskem Primorju, nadaljnjih 200.000 turistov na zadarskem območju ter prav tako zadovoljivem obisku turistov v Dalmaciji in Crnogorskem ter Slovenskem primorju.

Gospodarski vestnik — 8. XII. 1972

IZ ZAPORA NA ODGOVORNO MESTO — ZARADI GRABEŽA PA SPET V ZAPOR

— Tovariš sodnik, pomeverila sem nad tideset milijonov. Postopajte z menoj po svoji dolžnosti!

To je rekla Mira Kostanjevac (45) v.d. šefa računovodstva na zagrebški strojno-brodogradbeni fakulteti. Ze leta 1967, v času široke akcije, da naj na »občutljivih« mestih ne zaposlujejo ljudi z dolgimi prsti in bivših kaznjencev, so Miro Kostanjevac zaposlili na strojno-brodogradbeni fakulteti kot knjigovodkinjo. Resnici na ljubo je treba povedati, da je v prošnji za službo navedla, da je bila leta 1960 obsojena na sedem let strogega zapora (pozneje so ji kazen znižali na 12 mesecev) zaradi grabeža 29.000 dinarjev v podjetju »Testilitisak«, toda pristojni so jo kljub temu namestili na odgovorno mesto.

Politika ekspres — 22. XI. 1972

Esesovski zaklad (8)

Kljub temu so odkrili nekaj podrobnosti o tragični smrti mladega devetnajstletnega utopljence. Egnerja, strokovnjaka v popotapljanju iz Münchna, sta njegova tovariša zapustila potem, ko se je najlonska vrv, s katero je bil spojen s površino, pretrgala. Tako je potapljač ostal ujetnik jezera Toplitz. Njegova prijateljka Karl-Heinz Schmidt in Georg Freiburger sta o dogodku poročala nemški policiji šele čez dva dni. V času od »nesreče« do izjave sta naskrivaj prekoračila avstrijsko-nemško mejo. Namesto dokaza sta prinesla konec vrvi, ki je ostal v Freiburgerjevih rokah. Toda ta vrv ni bila pretrgana, ampak popolnoma razcefrana. Proti Schmidt, nekdanjemu članu »SF-RFSS«, in Freiburgerju, ponarejevalcu, ki ga je Interpol že imel v svoji kartoteki, sploh ni bil uveden sodni postopek. Blizu Dunaja so odkrili Wilhema Höttla, nekdanjega esesovskega poveljnika in vodjo konvoja zaklada »Jugoslavijak«. Pod imenom Walter Hagen je vodil vzgojevališče za esesovske sirote...

Höttl je v razgovoru z novinarjem za hodonemškega časopisa »Spiegel« odločno trdil, da razen mikro-filmov voditelja nacistične tajne policije Schellenberga, ne obstaja na dnu jezera nobena listina, noben zaklad. Očitno je Höttl nameraval končati razpravljanje o esesovskem vojnem zakladu in o arhivih.

Po Eichmannovih sledovih

Lovec nacistov Simon Wiesenthal je v svojem uradu »Židovskega dokumentacijskega centra« v Ulici Goethe št. 63 v Linzu sprejel nenavadnega obiskovalca. Možakarjevo ime — Heinrich de Klimrod — nam ne pove ničesar.

Klimrod je odkrito povedal, da prihaja v imenu skupine nekdanjih esesovskih oficirjev, ki so se zatekli na Dunaj in ki poznajo do najmanjše podrobnosti vse Wiesenthalovo delovanje. Obiskovalec je Wiesenthalu predlagal najbolj nenavadno ponudbo, ki je bila kdajkoli izrečena med lovcom in divjačino. Klimrod in njegovi tovariši so zvedeli za celo vrsto člankov, objavljenih v židovski reviji »Aufbau«, ki so bili posvečeni nacističnemu vojnemu zakladu, potopljemu v avstrijski jezerih.

Klimrodovi pajdaši bi bili radi zvedeli za kraje, kjer so bili zakladi skriti. Če bi jim Wiesenthal pomagal, da bi mu v zameno preskrbeli podatke o Eichmannu: kje je, kako je pobegnil itd.

Klimrod je pojasnil, da imajo njegovi pajdaši in on sam drugačne namene kot pa tajna nacistična gibanja. Povedal je tudi, da vodi izvozno-uvozno podjetje, ki trguje le z državami vzhodne Evrope. Nekdanji esesovec je govoril cele tri ure. Da bi naredil čim močnejši vtis, je Klimrod razodel, da obstajajo nove begunske podružnice »O.D.E. S.S.A.« in da ena izmed njih deluje na sirske veleposlaništvu v Rimu. Potem je namigoval na neko uspešno iskanje zaklada na področju Toplitzsee. Bogastvo je bilo razdeljeno na štiri dele: en del je dobil trgovec iz Matzeinsdorferjevega trga na Dunaju, drugi del hotelir iz Auerspergstrasse v Salzburgu, preostala dva dela pa neki ženski, ki sta takoj nato odšli v Argentino.

Nekdanji esesovec pa ni hotel dosti povedati o Eichmannu. Wiesenthal je premišljeval. Ali ima pravico, da izpusti iz rok to priložnost? Priložnost, da bi našel židovskega rablja? In kot Žid, ali si lahko dovoli tako sodelovanje? Kot nekdanji agent »War Crimes Office« (Urada za vojne zločine) je prav dobro poznal zgodovino nacističnega vojnega zaklada. Klimrod je ponovno spregovoril o Eichmannu: 27. aprila 1945. leta je bil v Theresienstadtu v dolini češke reke Labe, 28. aprila v Pragi..., 29. aprila v Budejovicah na južnem Češkem... Wiesenthal je obmolnil! Dne 1. maja 1945. leta je bil Eichmann v Ebenseeju blizu Salzkammerguta..., od 2. do 9. maja pa v Alt-Ausseeju in ob jezeru Toplitz... Wiesenthal je vedel, da Klimrod govori resnico! Eichmann so ujeli in ga poslali v taborišče Cham na Bavarskem... od koder je konec junija 1945. leta pobegnil... Spomladi 1947. leta je bil v severni Nemčiji, kjer je živel kot gozdni delavec... Potem je šel v Prien ob jezeru Chiem, »bavarskem morju«. Esesovski oficir Hans Feierleben ga je priporočil svojemu bratu, gozdarju okrožja Celle. Južno od Celle je treba iti vzdolž toka reke Aller kakih sto kilometrov, preden prideš do kakšnega pomembnejšega mesta. V tej pokrajini, pokriti z resjem in gozdovi, je dvajset delavcev, dvajset vojnih zločincev delalo leta in leta!

Klimrod je predlagal kompromis. Mora se vrniti v Alt-Aussee in se sestati s tovariši. Ko se bo vračal, se bo ustavil v Linzu in ga znova obiskal.

Sestanek je bil kratek. Od oficirja iz »C.I.C.« v Bad-Ausseeju je Wiesenthal izvedel, da je esesovec obiskal Veronico Liebl, Eichmannovo ženo, ki je pod svojim dekl-

skim priimkom živea v Alt-Ausseeju s svojimi tremi sinovi: Klausom, Dieterjem in Horstom...

Wiesenthal je moral čakati precej let, preden je lahko odkril zadnje podrobnosti Eichmannovega popotovanja. Leta 1953. je »O.D.E. S.S.A.« v povezavi s katoliško dobrodelnostno organizacijo »Caritas« zagotovila Eichmannu varno pot iz Avstrije v Italijo. V Rimu se je več mesecev skrival pri kanoniku R. P. Webbru v ulici Siciliana. Avstrijski nadškof Hudal, ki je bil povezan s Hitlerjevo Nemčijo, mu je priskrbel nove dokumente. Iz Rima je odpotoval v Genovo, nato v Španijo, od koder je srečno prispel v Argentino. »O.D.E. S.S.A.« je imela na razpolago ogromno denarja in ga tudi na veliko trošila.

Resnični in lažni zaklad

Leta 1958 je nemški tehnik »Stern« naročil enemu izmed svojih najboljših reporterjev Wolfgangu Löhdeju, naj razjasni zadevo

Jana
sodoben ženski tehnik

Toplitz. Poizvedovanja so trajala eno leto. Löhde je našel priče širom po svetu. V Londonu se je sestal z glavnim inšpektorjem Scotland Yarde Ruskinom. Iz Londona je reporter odpotoval v Peru. Na neki haciendi blizu Lime je mirno živel Schwend, uspešen poslovni mož, ki je začel svoje posle v nekem razkošnem zdravilišču.

Leta 1942 je Friedrich Schwend prišel v stik s Fröbenom, Schellenbergovim agentom. Na tem sestanku se je verjetno rodila vražja zamisel, da bi nemški tajni službi dobavili ponarejene devize; z njimi bi plačali tuje agente in nekatere nujno potrebne sodelavce v prijateljski ali sovražni deželi. Schwend je v bloku 19. taborišča Sachsenhausen poklical štirideset strokovnjakov: tiskarnarje, graveirje, bančne blagajnike vseh narodnosti — Čehe, Poljake, Norvežane, Francoze, Holance, Danc in Nemce.

V Sachsenhausenu tiskane bankovce so razdelili na tri dele:

1. za plačilo nemškim agentom;
2. za plačilo sodelavcem v okupiranih deželah in za špekulacije na črni borzi;
3. za plačilo manj ali bolj pomembnih kupčij.

Bankovce so uporabljali po vsej Evropi, na Bližnjem, Srednjem in Daljnem Vzhodu, v severni Afriki in v Južni Ameriki. Nacistični agentje Rudi Rasch, Merse in Glavan, ki so delali za Schwenda, so jih odnesli še preostalim agentom v Rim, Stockholm, Madrid, Budimpešto, Tanger, Pariz, Amsterdam, Beograd, Kopenhagen... Kupovali so zlato, slike velikih mojstrov... Alois Miedl, trgovec s slikami iz Amsterdam, je Goeringu prodal ponarejenega Vermeerja »Jezus in prešušnica« za 1.650.000 guldnov.

Schwend je kupljeno zlato hranil v petdeset kilogramskih zabojih; pristne dolarje, švicarske franke ali funte pa v jeklenih zabojčkih.

Ko se je nemška vojska umikala tako na vzhodu kot na zahodu, je Schwend dobil ukaz, da mora pravi zaklad, ki so ga plačali s ponarejenim denarjem, spraviti na varno. Več težko natovorjenih kamionov je prispevalo v Alt-Aussee. Otto Skorzeny in poveljnik pomorske baze jezera Toplitz sta sprejela konvoj. V noči od 3. na 4. maj so zaboje natovorili na dolge rečne ladje in jih ob svitu reflektorjev zmetali v vodo.

Schwend se je srečno izognil ameriškim agentom »C.I.C.« in se zatekel v Južno Ameriko. Tu ga je našel »Sternov« reporter. Ko se je vrnil v Nemčijo, je Löhde dosegel, da je njegov časopis dal denar za podvodne raziskave jezera Toplitz. Po dolgotrajnem čakanju na dovoljenje deželne štajerske vlade za raziskovanje jezerskega dna so s pomočjo televizijske kamere odkrili sedem zabojev. Kljub poskusu sabotaže so prvi zaboj le dvignili. Na njem je bila pričvrščena vrv za pritrdjevanje boj. Torej so nacisti le mislili na to, da bodo lepega dne zaklad dvignili...

Nadaljevali so iskanje. Schellenbergovi arhivi o špijonaži, ki so jih našli, so bili tako varno spravljene, da jih voda ni uničila. Tako nato pa je avstrijska vlada prepovedala raziskovanje jezerskega dna. Skrivnost nacističnega zaklada je ostala nepojasnjena. In tudi »raziskovanje«, ki so se jih štiri leta pozneje lotili na ukaz avstrijske vlade, niso osvetlili te mračne zadeve...

K O N E C

mesec december

Kaj podariti za Novo leto, kako obogatiti in okrasiti novoletno jelko, s čim razveseliti svoje in prijatelje

nama
Ljubljana-Kočevje-Škofja Loka-Velenje

VAM ŽELI POMAGATI, ZATO JE V DECEMBRU PRIPRAVILA:

- * posebno prodajo igrač in šolskih potrebščin z znatnim popustom za sindikalne podružnice in vzgojno-varstvene ustanove,
- * popust pri nakupovanju novoletnih daril z blagovnimi boni Name,
- * veliko izbiro okrasov za novoletno jelko,
- * lep asortiment blaga na vseh svojih prodajnih oddelkih,
- * različna, že embalarana, novoletna darila in
- * še nekaj, kar bo zadnje dni v letu zagotovo razveselilo mlado in staro.